

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tampere University of Applied Sciences

SOSIAALISTA PÄÄOMAA VAHVISTAVAT KÄYTÄNTEET AM- MATTIKORKEAKOULUOPISEKELIJOIDEN KUVAAMANA

Sanni Mäkelä

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2010
Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma
ylempi amk
Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja
johtaminen
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma

MÄKELÄ SANNI:

SOSIAALISTA PÄÄOMAA VAHVISTAVAT KÄYTÄNTEET AMMATTIKORKEAKOULUOPISKELIJOIDEN KUVAAMANA

Opinnäytetyö 111 s. liitteet 4 s.

Maaliskuu 2010.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitkä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet ammattikorkeakoulun opiskeluyhteisössä opiskelijoiden kuvaamina. Tutkimuksen tavoitteena oli luoda mittari, kyselylomake mittamaan sosiaalista pääomaa vahvistavia käytänteitä.

Tutkimuksen kahden vaiheen kautta rakennettiin mittari, kyselylomake, joka nimeää ja mittaa ammattikorkeakoulun sosiaalisen pääoman ominaispiirteitä vahvistavia käytänteitä. Tutkimuksen kohdejoukko oli ammattikorkeakoulun amk-opiskelijat. Tutkimus eteni prosessina, jonka myötä tarkentui ensin sosiaalisen pääoman ilmenemisen muodot ammattikorkeakoulussa. Todettujen käytänteiden nimeämisestä edettiin niiden määrälliseen tarkasteluun. Sosiaalisen pääoman käsitettä tarkasteltiin ensin laadullisessa tutkimusvaiheessa käsiteanalyysin avulla. Käsiteanalyysin osana toteutettiin haastattelu, jonka aineiston perusteella nimettiin sosiaaliselle pääomalle empiiriset tarkoitteet. Haastatteluaineisto käsiteltiin sisällön analyysiin perustuen. Tutkimuksen toinen vaihe oli määrällinen ja se perustui ensimmäisen vaiheen tuloksiin. Toisessa vaiheessa testattiin tutkimuksen ensimmäisen vaiheessa luotu kyselylomake ja toimitettiin se internet-kyselynä kokonaisotantana kohdejoukolle. Kyselylomake analysoitiin tilastollisia menetelmiä apuna käyttäen ja kuvattiin moodin ja keskiarvon avulla.

Sosiaalisen pääoman ominaispiirteiksi nimettiin sosiaalinen verkosto, luottamus, normit, yhteisö ja vastavuoroisuus. Sosiaalisen pääoman lähikäsitteiksi löydettiin inhimillinen pääoma, yhteisöllisyys sekä kansalaisyhteiskunta sisältäen kansalaishyveet. Sosiaalisen pääoman ennakkoehdoksi nimettiin vuorovaikutus. Seurauksiksi nimettiin mehenki ja osallisuus, yhteistyön helpottuminen ja päämäärien saavuttaminen, tiedonkulun parantuminen, voimavara ja hyvinvointi.

Tutkimuksen tuloksena on mittari, joka sisältää käytänteitä, jotka vahvistavat sosiaalisen pääoman ominaispiirteitä. Sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet on kuvattu luodun mittarin, kyselylomakkeen väittämänä. Tutkimuksen tuloksissa osoitetaan, missä määrin ja mitkä sosiaalisen pääoman elementit ammattikorkeakoulun opiskelijat kokevat määrällisesti olennaisiksi.

Jatkotutkimuksen aiheina on sosiaalista pääomaa vahvistavien käytänteiden tarkastelu eri alojen ammattikorkeakouluissa, eri yhteisöissä, esimerkiksi työyhteisöissä, sosiaalista pääomaa vahvistavien käytänteiden nimeäminen yhteisön kahden tai suuremman määrän eri joukkojen kuvaamina sekä luodun mittarin käyttäminen opinnoista syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Tutkimuksen keskeiset käsitteet ovat sosiaalinen pääoma, sosiaalinen verkosto, luottamus, normit, yhteisö ja vastavuoroisuus.

ABSTRACT

Tampere University of Applied Sciences

Postgraduate Degree Programme in Development and Management of Health Care and Social Services

MÄKELÄ SANNI:

THE PRACTICES IN STRENGTHENING SOCIAL CAPITAL AT A UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis 111 pages, 4 appendix.

Mars 2010.

The purpose of this study is to find out which the practices in strengthening social capital at a university of applied sciences are. These practices are nominated by the students at a university of applied sciences. The aim of this study is to develop and uphold practices which strengthen social capital by nominating those.

The study is implemented in two phases. An instrument, a questionnaire, which shows the practices that strengthen the typical features of social capital and acts as a tool to evaluate the practices quantitatively was created through these phases.

The target group consisted of the students of a university of applied sciences. The study was a process. At first, the term social capital was the object of concept analysis. The concept analysis includes an interview. The material from the interview was used as an empiric referent to the term social capital. The analysis of the material from the interview was based on the contents. The first phase of the study was qualitative.

The second phase of the study was quantitative. It was based on the results of the first phase. The questionnaire was created in the second phase. It was tested at first. Full sampling was used as the sampling method. The results were analysed statistically.

The result of the study is an instrument which describes the practices that strengthen the typical elements of social capital: social network, trust, norms, community and reciprocity. These typical elements are nominated by students.

In this study, the typical elements of social capital were social network, trust, norms, community and reciprocity. The terms near to social capital were human capital, community and civic society including civic virtues. The prerequisite was interaction. Well-being and involvement, easier co-operating, the goals achieved, better information, resources and welfare were found to be the consequences of social capital.

According to the students interviews the social capital is the number of different habits, practices, situations, structures, feelings and experiences and these all have positive influences on social capital. These practices, habits etc. are represented in the instrument (questionnaire).

The ideas for further studying are: How social capital shows in work communities. What the differences in nominating the elements of social capital in two different groups in the same community are. How to use the instrument to prevent social exclusion among students.

The keywords are social capital, social network, trust, norms and reciprocity.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	7
2 SOSIAALINEN PÄÄOMA.....	10
2.1 Sosiaalisen pääoman historiaa	10
2.2 Sosiaalinen pääoma ja nykytutkimus	13
2.3 Sosiaalisen pääoman ominaispiirteet.....	15
2.3.1 Sosiaalinen verkosto	15
2.3.2 Luottamus	16
2.3.3 Normit.....	17
2.3.4 Yhteisö	18
2.3.5 Vastavuoroisuus.....	19
2.4 Sosiaalisen pääoman lähikäsitteet	20
2.4.1 Inhimillinen pääoma	20
2.4.2 Yhteisöllisyys	21
2.4.3 Kansalaisaktiivisuus ja kansalaishyveet	22
2.5 Sosiaalisen pääoman ennakkoehdot	24
2.6 Sosiaalisen pääoman seuraukset	25
2.6.1 Me-henki ja osallisuus	27
2.6.2 Yhteistyön helpottuminen ja päämäärien saavuttaminen	28
2.6.3 Tiedonkulun parantuminen	29
2.6.4 Voimavara.....	30
2.6.5 Hyvinvointi	31
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	33
4 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTTAMINEN	34
4.1 Tutkimusprosessi	34
4.2 Kohdejoukon kuvaus	36
4.3 Aineistonkeruu.....	37
4.3.1 Aineistonkeruu käsiteanalyysiin	37
4.3.2 Määrällinen aineistonkeruu	40
4.4 Aineiston analysointi	43
4.4.1 Käsiteanalyysi.....	43
4.4.2 Määrällinen aineiston analysointi	47
4.5 Tutkimusetiikka	49
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	51
5.1 Sosiaalisen pääoman empiiriset tarkoitteet.....	51
5.1.1 Sosiaalinen verkosto empiirisenä tarkoitteena.....	52
5.1.2 Luottamus empiirisenä tarkoitteena.....	54
5.1.3 Normit empiirisenä tarkoitteena	55
5.1.4 Yhteisö empiirisenä tarkoitteena	56
5.1.5 Vastavuoroisuus empiirisenä tarkoitteena	57
5.2 Sosiaalisen pääoman käytänteet määrällisessä tutkimusaineistossa.....	58
5.2.1 Sosiaalinen verkosto	59
5.2.2 Luottamus	65
5.2.3 Normit.....	70

	5
5.2.4 Yhteisö	77
5.2.5 Vastavuoroisuus.....	79
5.3 Yhteenveto sosiaalista pääomaa vahvistavista käytänteistä	83
6 POHDINTA.....	94
6.1 Tutkimuksen luotettavuus.....	94
6.2 Johtopäätökset	99
6.3 Arvio tutkimuksen merkityksestä.....	100
6.4 Ideoita jatkotutkimukselle	104
LÄHTEET	107
LIITTEET	112

KUVIOT

Kuvio 1. Sosiaalinen verkosto empiirisenä tarkoitteena	53
Kuvio 2. Luottamus empiirisenä tarkoitteena	55
Kuvio 3. Normit empiirisenä tarkoitteena	56
Kuvio 4. Yhteisö empiirisenä tarkoitteena	57
Kuvio 5. Vastavuoroisuus empiirisenä tarkoitteena	58

TAULUKOT

Taulukko 1. Mittarin kehittäminen	35
Taulukko 2. Metodien yhteenveto	36
Taulukko 3. Sosiaalinen verkosto rakenteena	59
Taulukko 4. Sosiaalinen verkosto kokemuksena	60
Taulukko 5. Opiskelijoiden ohjattu sosiaalinen verkostoituminen	61
Taulukko 6. Opiskelijoiden keskinäiset suhteet	62
Taulukko 7. Opettajien ja opiskelijoiden suhteet	63
Taulukko 8. Arvot	65
Taulukko 9. Luottamus opettajiin	66
Taulukko 10. Luottamusta herättävät tavat	67
Taulukko 11. Luottamus opetukseen ja opettajien osaamiseen	68
Taulukko 12. Normit päivittäisessä kanssakäymisessä	71
Taulukko 13. Huolenpito normina	73
Taulukko 14. Opiskelukäytäntöihin liittyvät säännönmukaisuudet	74
Taulukko 15. Kontrolliin liittyvät normit	75
Taulukko 16. Vertaiset yhteisönä	77
Taulukko 17. Fyysiset rakenteet/tila yhteisön määrittelijänä	78
Taulukko 18. Opiskelijoiden yhteiseen päämäärään pyrkimiseen liittyvä vastavuoroisuus	80
Taulukko 19. Vastavuoroisuus opetuksessa	81
Taulukko 20. Vastavuoroisuus talon tapana	82
Taulukko 21. Sosiaalista verkostoa vahvistavat käytänteet	85
Taulukko 22. Luottamusta vahvistavat käytänteet	87
Taulukko 23. Normeja vahvistavat käytänteet	89
Taulukko 24. Yhteisöä vahvistavat käytänteet	91
Taulukko 25. Vastavuoroisuutta vahvistavat käytänteet	93

1 JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sosiaalista pääomaa vahvistavia käytänteitä ammattikorkeakouluopiskelijoiden kuvaamana. Tutkimus etenee prosessina, jonka myötä tarkentuu ensin sosiaalisen pääoman ilmenemisen muodot tutkimuksen kohteena olevassa ammattikorkeakoulussa. Tutkimus etenee todettujen käytänteiden nimeämisestä niiden määrälliseen tarkasteluun. Tutkimuksen tavoitteena on luoda mittari mittaamaan sosiaalista pääomaa vahvistavia käytänteitä.

Tutkimuksen aihevalintaan vaikuttivat kahtalaiset seikat. Sosiaalinen pääoma käsitteenä, sen esiintyminen sekä sitä vahvistavat elementit ovat kiinnostaneet työelämässä. Yhteisön merkitys yksilölle on kiistaton. Kirjallisuudessa tätä merkitystä kuvataan mm. sosiaalisesti pääomaksi. Sosiaalinen pääoma on aineetonta. Tutkimuksellisen mielenkiinnon kohteena olikin osittain, onko sosiaalista pääomaa vahvistavia tekijöitä tai elementtejä mahdollista kuvata. Toisaalta aihevalinta tarkentui tutkimuksen kohteena olevassa ammattikorkeakoulussa käynnistyneen To Care, To Dare, To Share – Syrjäytymisen ehkäiseminen ammattikorkeakouluopinnoissa –projektin myötä. Projektin tavoitteiksi on asetettu mm. opiskelijoiden osallisuutta ja muuta tukea edistävän ilmapiirin kehittäminen ja välittämisen ilmapiirin luominen sekä näiden kautta opinnoista syrjäytymisen ehkäiseminen. Projektin mainitulla tavoitteella lienee yhteys sosiaaliseen pääomaan olettaen, että sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet luovat välittävää ilmapiiriä.

Sosiaalinen pääoma käsitteenä on laaja ja moniulotteinen. Useissa teoksissa (Ruuskanen 2002, Ilmonen 2004, Ilmonen 2000.) sosiaalisella pääomalla viitataan sosiaalisen ympäristön ja/tai sosiaalisten suhteiden ulottuvuuksiin. Näitä ulottuvuuksia ovat sosiaaliset verkostot, normit ja luottamus, jotka edistävät yhteisöihin kuuluvien vuorovaikutusta ja toimimista yhteisten tavoitteiden mukaisesti. Luottamusta pidetään sosiaalisen pääoman elementeistä tärkeimpänä kulmakivenä. Selitysmallin mukaisesti sosiaalinen pääoma edesauttaa yksilöiden tavoitteiden toteutumista ja lisää yhteisön hyvinvointia.

Sosiaalinen pääoma ja sen ulottuvuudet ovat tarkasteltavissa ammattikorkeakoulun yhteisössä. Sosiaalinen verkosto on tutkimuksessa se yhteisö, jonka opiskelijat ja ammat-

tikorkeakoulun henkilöstö muodostavat. Yhteisössä toimii tietyt toimintaa ohjaavat tavat, säännöt, arvot ja sanomattomat käytännöt. Yhteisössä vallitsee tietty luottamus. Ammattikorkeakoulun kontekstissa on mahdollista tarkastella sosiaalisen pääoman ulottuvuuksia. Ammattikorkeakoulusta käytetään tässä tutkimuksessa jatkossa myös lyhennettä amk.

”Sosiaalinen pääoma on sallivuuden, ihmisoikeudet, oikeudenmukaisuuden ja täydellisen poliittisen ja taloudellisen osallistumisen takaava laaja-alainen yhteiskunnallinen ominaisuus.” Laajimman määritelmän mukaisesti sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan yhteiskunnan sosiaalisiin rakenteisiin juurtuneita normeja ja sosiaalisia suhteita, jotka mahdollistavat ihmisten suunnata toimintaansa haluttujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Suppeamman määritelmän mukaan sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan kansalaisten ja yhteisöjen keskinäistä luottamusta, normeja ja verkostoja. (Hyypä 2002, 50.)

Viime vuosikymmenen aikana sosiaalisen pääoman käsite on näyttäytynyt useissa eri yhteyksissä, yhteiskuntatieteissä ja taloustieteissä, painottuen sen hyvinvointia lisäävään vaikutukseen. Sosiaalisesta pääomasta käydyssä keskustelussa on kiinnitetty huomiota siihen, että talouskehitykseen, hyvinvointiin ja yhteiskuntien suorituskykyyn vaikuttaa sosiaalinen pääoma. Sosiaalista pääomaa selitetään yleensä sosiaalisen rakenteen ulottuvuuksilla: sosiaalisella verkostolla, normeilla ja luottamuksella. Sosiaalisen pääoman eri tarkasteluissa on painotettu eri tavoin näiden ulottuvuuksien suhdetta. Myös empiirisissä tutkimuksissa sosiaalista pääomaa koskevat mittarit ovat vaihtelevia. Tästä syystä käsite ei ole kovin selkeä ja looginen. (Ruuskanen 2001, 1.)

Kirjallisuuskatsauksen perusteella todettiin, että käsitteen käyttöyhteys on kirjava. Tämä johti tarpeeseen pohtia sosiaalisen pääoman käsitettä tutkimuksen kannalta oleellisessa kontekstissa. Sosiaalisen pääoman muodostuessa verkostossa, voi käsitettä ja sen ulottuvuuksia tarkastella paikallisesti, tietyn joukon ymmärtämänä.

Tutkimus on kaksivaiheinen. Näiden vaiheiden kautta rakennetaan mittari, kyselylomake, joka nimeää ammattikorkeakoulun sosiaalisen pääoman ominaispiirteitä vahvistavat käytänteet sekä toimii välineenä käytänteiden ilmenemisen määrälliseen kartoittamiseen. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa, laadullisena tutkimuksena muodostetaan tutkimuksen teoreettinen viitekehys sekä aineistonanalyysinä käytettävän käsiteanalyysin viimeisenä vaiheena tarkastellaan sosiaalista pääomaa erityisesti rajatussa, paikalli-

sessä kontekstissa. Ensimmäisen vaiheen tulokset johtavat tutkimuksen toiseen vaiheeseen. Tutkimuksen toisessa vaiheessa tarkastellaan sosiaalista pääomaa vahvistavien tekijöiden merkitystä opiskelijoille määrällisen tutkimuksen avulla.

Tutkimus etenee tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteen nimeämisestä tutkimuksen empiirisen toteuttamisen tarkasteluun. Tutkimuksen tuloksissa tarkastellaan tutkimuksen molempien vaiheiden tuloksia. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys, joka esitetään luvussa kaksi, on käsiteanalyysin tuloksena luotu määritelmä sosiaaliselle pääomalle.

Tässä tutkimuksessa ei pyritä mittaamaan sosiaalista pääomaa, sikäli kuin se mitattavissa onkaan. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitkä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet tutkimuksen kohteena olevan ammattikorkeakoulun opiskeluyhteisössä opiskelijoiden kuvaamina. Tutkimuksen tavoitteena on luoda mittari, kyselylomake mittamaan sosiaalista pääomaa vahvistavia käytänteitä. Sosiaalista pääomaa vahvistavien käytänteiden osoittamisen myötä tutkimus tavoittelee näiden ylläpitämistä ja kehittämistä ammattikorkeakoulussa.

2 SOSIAALINEN PÄÄOMA

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan ensin sosiaalisen pääoman historiaa ja sosiaalista pääomaa nykytutkimuksessa. Sosiaalisen pääoman ominaispiirteitä sosiaalista verkostoa, luottamusta, normeja, yhteisöä ja vastavuoroisuutta tarkastellaan kutakin erikseen. Teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan sosiaalisen pääoman lähikäsitteiksi kuvattuja inhimillistä pääomaa, yhteisöllisyyttä sekä kansalaisaktiivisuutta sisältäen kansalaishyveet. Sosiaalisen pääoman ennakkoehtona käsitellään vuorovaiikutusta sekä sosiaalisen pääoman seurauksina me-henkeä ja osallisuutta, yhteistyön helppoutta ja päämäärien saavuttamista, tiedonkulun parantumista, voimavaraa ja hyvinvointia.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakennettiin käsiteanalyysin avulla. Käsiteanalyysissä mukailtiin Walker & Avantin käsiteanalyysin vaiheita. Käsiteanalyysin viimeisenä vaiheena oli käsitteen empiiristen tarkoitteiden nimeäminen. Tämä vaihe toteutettiin opiskelijoiden haastatteluna ja sen tulokset esitetään opinnäytetyön tulosten yhteydessä luvussa viisi. Käsiteanalyysia aineiston analysoinnin tapana sekä aineiston rajausta esitetään tutkimuksen empiiristä toteuttamista käsittelevässä luvussa neljä.

2.1 Sosiaalisen pääoman historiaa

Sosiaalisen pääoman käsite ilmaantui 1990-luvulla taloustieteelliseen ja yhteiskunnalliseen kirjallisuuteen myös Suomessa. Käsite nousi yhdeksi yhteiskunnallisen keskustelun suosikkiaiheiksi, koska se kuvaa yhteisön erityisominaisuuksia. Valtiotieteilijöiden ja sosiologien mielestä käsite ei ollut uusi. (Hyyppä 2005, 7.)

Sosiaalisen pääoman juuret ovat yhteiskuntafilosofisessa keskustelussa, jossa on tarkasteltu yksilön ja yhteiskunnan suhdetta (Ilmonen 2004, 99). Ensimmäisenä sosiaalisen pääoman käsitettä on oletettavasti käyttänyt Länsi-Virginian maaseutukoulujen tarkastaja L.J. Hanifan vuonna 1916. (Ilmonen, 2004, 99). Käsitteen nykyinen tausta katsotaan kuitenkin alkaneeksi 1970-1980 –luvulla sosiologien James Colemanin ja Pierre Bourdieun tuotua se yhteiskunnallisen keskustelun kohteeksi. Kiinnostus sosiaaliseen pääomaan heräsi laajemmin 1990-luvulla Robert Putnamin myötä. (Ruuskanen 2002, 6.)

L.J. Hanifan tuli vuonna 1916 pohtineeksi, mistä syystä eri alueiden koulujen tuloksissa oli suuria eroja. Näitä eroja selvittäessään Hanifan havaitsi, että koulujen menestyksen olennaisena ehtona oli voimakas yhteys sosiaaliseen miljööseen. Näin siksi, että sitoutuminen sosiaaliseen miljööseen edisti sosiaalisen pääoman virtaamista kouluun. Tässä yhteydessä Hanifan viittasi niihin aineksiin, jotka ovat merkityksekkäimpiä ihmisten jokapäiväisessä elämässä: sosiaalisen kokonaisuuden muodostavien perheiden hyväntahtoisuuteen, toveruuteen, sympatiaan ja sosiaaliseen kanssakäymiseen. Ilman mainittua kokonaisuutta ihmiset olisivat Hanifanin mukaan yksinään sosiaalisesti avuttomia. Tämän havainnon mukaan vuorovaikutus kokonaisuuden osien kesken on hyödyksi yhteisölle kokonaisuudessaan ja yksilöt saavat apua ja tukea yhteisön jäseniltä elämänsä ongelmissa ja suunnitellessaan tulevaisuuttaan. Vaikka Hanifan toi esiin tärkeän näkökulman ihmisten päivittäiseen elämään, jäi hän havaintoineen huomiotta amerikkalaisten yhteiskuntatieteilijöiden keskuudessa. (Ilmonen 2004, 100.)

Hanifanin havaintojen jälkeen sosiaalisen pääoman käsite käväisi nopeasti esillä 1950-luvulla kanadalaisten sosiologien tutkiessa esikaupunkeihin asettuneiden siirtolaisten kerhoja sekä 1960-luvulla amerikkalaisen kaupunkitutkijan Jane Jacobin tutkimuksissa. (Ilmonen 2004, 100.) Sosiaalisen pääoman käsite nousi esiin 1970-luvulla, kun ranskalainen sosiologi ja antropologi Pierre Bourdieu muotoili pääoman käsitettä kehittämällä teorioita myös kulttuurisesta ja sosiaalisesta pääomasta. Samoihin aikoihin myös taloustieteilijä Ekkehart Schlicht painotti sosiaalisiin verkostoihin kätkeytyviä sekä sosiaalisia että taloudellisia resursseja. (Ruuskanen 2002, 6, Ilmonen 2004, 100). Bourdieun mukaan sosiaalinen pääoma on olemassa olevien tai mahdollisten resurssien kokonaisuus, joka liittyy enemmän tai vähemmän institutionalisoituneiden suhteiden, tuttavuuksien ja tuntemisten omaamiseen. Nämä tuttavuuksien verkostot muodostavat kollektiivisesti hallitun pääoman, joka on hyödynnettävissä joko heti tai pitkällä aikavälillä. (Ilmonen 2000, 17).

Varsinaisen läpimurtonsa sosiaalinen pääoma teki vasta 1990-luvulla. Tuolloin James Coleman alkoi soveltaa inhimillisen pääoman käsitettä muodostellen teoriaa sosiaaliselle pääomalle (Kurki 2006, 120). Coleman tarkasteli Hanifanin ideaa toisesta näkökulmasta selittäen lasten koulumenestystä sosiaalisella pääomalla. Colemanin ajattelun mukaan sosiaalisten ympäristöjen ominaisuudet ovat sosiaalista pääomaa (Ilmonen 2004, 100, Ruuskanen 2002, 6). Colemanin mukaan sosiaalisen pääoman tarkastelussa voidaan huomio kiinnittää sosiaalisten suhteiden tiiviyyteen ja kykyyn ylläpitää normeja,

luottamusta ja tiedon kulkua. Colemanin mukaan sosiaalisen pääoman määrittää sen funktio, joka koostuu monista kokonaisuuksista. Näillä kaikilla kokonaisuuksilla on kaksi yhteistä ominaisuutta: kaikki ne liittyvät sosiaaliseen rakenteeseen ja ne kaikki helpottavat tuohon rakenteeseen kuuluvien toimijoiden (yksittäisten henkilöiden tai organisaatioiden) toimintaa. Colemanin mukaan sosiaalinen pääoma siinä missä muutkin pääoman muodot, on tuottavaa ja se mahdollistaa sellaisten päämäärien saavuttamisen, joiden saavuttaminen ilman sosiaalista pääomaa olisi mahdotonta. (Ruuskanen 2002, 9.)

Politologi Robert Putnam omaksui sosiaalisen pääoman käsitteen Colemanilta, kuitenkin jakamatta Colemanin ajattelun peruslähtökohtia. Huolimatta siitä, että Colemanilla ja Putnamilla oli erilaiset tieteelliset lähtökohdat, jakoivat he samanlaisen ymmärryksen sosiaalisesta pääomasta. Molemmat ajattelivat käsitteen koostuvan erilaisista elementeistä, joissa korostuivat sosiaaliset verkostot, vastavuoroisuuden normit ja luottamus. (Ilmonen 2004, 100, Ruuskanen 2002, 6.)

Putnam selitti sosiaalisen pääoman avulla Italian hallintouudistuksen onnistumisen alueellisia eroja. Putnamin mukaan uudistuksen onnistuminen oli yhteydessä erilaisiin sosiaalisiin ympäristöihin. Putnam esitti, että sivilisoituneisuuden taso, kansalaisyhteiskunnan aktiivisuus ja asukkaiden kiinnostus yhteisiin asioihin selitti alueellisten instituutioiden toimintakyvyn eroja. Putnamin mukaan sivilisoituneille alueille ominaista oli ihmisten kuuluminen kansalaisjärjestöihin, ihmisten luottamus toisiinsa, rehellinen johtajuus, osallistuva hallinto sekä taipumus tehdä kompromisseja. Colemanin ajatuksen jakaen Putnam kutsui edellä mainittujen sosiaalisten ympäristöjen ominaisuuksia sosiaalisiksi pääomaksi. Putnamin Italiaa käsittelevä teos ”Making democracy work” (1993) on toiminut merkkipaaluna sosiaalisen pääoman käsitteen yleistymisessä. Italian tutkimuksen jälkeen Putnam tarkasteli sosiaalista pääomaa Yhdysvaltain yhteiskuntaelämän muutosta koskevassa tutkimuksessaan (Ilmonen 2004, 100, Ruuskanen 2002, 6). Putnam tarkoittaa sosiaalisella pääomalla kansalaisten keskinäistä luottamusta, normeja ja verkostoja, jotka parantavat yhteiskunnan toimintaa. Putnam tarkasteli sosiaalista pääomaa horisontaalisena verkostona, joka satoi toimijat toisiinsa. (Hyyppä 2002, 50.)

Putnamin sosiaalisen pääoman teoreettinen viitekehikko on pitkälti se, joka edelleen kannattelee keskustelua sosiaalisesta pääomasta ja sytytti kimmokkeen aihepiirin nykytutkimukselle. Colemanin ja Putnamin uraa uurtavat työt sosiaalisen pääoman ympärillä

ovat pohja sosiaalisen pääoman tämän hetken keskustelulle. Keskustelu on innostunutta, täydentävää ja kriittistä.

Sosiaalisen pääoman käsitteen käyttöön ottoon vaikutti erityisesti Maailmanpankin ottaessa käsitteen käyttöönsä 1990-luvulla. Sosiaalisen pääoman avulla Maailmanpankki kuvaa taloudellisen kehityksen, hyvinvoinnin ja kansalaisyhteiskunnan sosiaalisten suhteiden välistä riippuvuutta. Maailmanpankki määrittelee sosiaalisen pääoman seuraavasti: ”Sosiaalinen pääoma viittaa yhteiskunnan sosiaaliseen ja kulttuuriseen kiinteyteen, normeihin ja arvoihin, jotka hallitsevat ihmisten välistä vuorovaikutusta ja niiden instituutioiden vuorovaikutusta, joissa ihmiset ovat uppoutuneina. Sosiaalinen pääoma on liima, joka pitää yhteiskunnan koossa ja jota ilman ei voi olla taloudellista kasvua eikä inhimillistä hyvinvointia” (Miettinen ym. 2006, 5). Taloustieteellinen sosiaalisen pääoman tarkastelu ja tutkimus on keskittynyt maita vertailevan tutkimuksen avulla selvittämään sosiaalista pääomaa kuvaavien muuttujien yhteyttä talouskasvun selittämiseen. (Kajanoja ym. 2001, 15.)

2.2 Sosiaalinen pääoma ja nykytutkimus

Sosiaalinen pääoma lienee noussut 1990-luvulla tutkimuskohteeksi useastakin syystä. Käsite sosiaalinen pääoma vaikuttaa kuin tilauksesta avaavan ratkaisuja ongelmiin, kun vanhat sosiaaliset kitit murenevat. Osittain keskustelun sosiaalisesta pääomasta on synnyttänyt huoli siitä, että ihmisten nähdään olevan vieraantuneita yhteisöistään ja sosiaalisesta toiminnasta. (Kurki 2006, 120.) Sosiaalista pääomaa suositukseksi käsitteeksi on virittänyt myös keskustelu hyvinvointivaltion roolista, kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista. Sosiaalisen pääoman ajankohtaisuuteen liitetään vanhan suku- ym. yhteisöllisyyden vähittäinen heikkeneminen, yksilöllistyminen, kaupungistuminen sekä yhteiskunnallisen eriytyneisyyden kasvu. Edellä mainitut tekijät ovat pakottaneet ihmiset lisääntyneeseen keskinäiseen vuorovaikutukseen tuntemattomien kanssa. (Ilmonen 2000, 12.)

Putnam kiinnitti huomiota ihmisten lisääntyneeseen yksinäisyyteen, vapaa-ajan vieton yksityistymiseen, ystävyyssuhteiden vähentymiseen ja perheiden hajoamiseen ja yhteisöllisyyden vähenemiseen. Samoin muu osallistuminen Putnamin Amerikkaa koskevissa tutkimuksissa näytti vähentyneen: työntekijöiden järjestäytymisaste, epäpoliittisten

järjestöjen toimintaan osallistuminen, vapaaehtoistoiminnan harjoittaminen ja muu toiminta, mikä edellyttää konkreettista yhdessäoloa. Putnamin mukaan myös politiikka on menettänyt kiinnostavuutensa. Johtopäätöksenään Putnam esittikin, että ihmisten vuorovaikutus ja keskinäinen luottamus ovat vähenemässä kaikilla elämänaalueilla. Huoli siitä, että yhteiset arvot ja normit ovat uhattuna, ovat huolenaiheina myös Suomessa. Edellä mainitut tekijät ovat osaltaan edistäneet sosiaalisen pääoman tutkimusta. (Pulkkinen, 2002, 37.)

Syitä sosiaalisen toimintaympäristön kiinnostavuuteen voidaan löytää usealta suunnalta. Sosiaalista pääomaa koskevia tekstejä 1990-luvulla ilmestynyt melko runsaasti taloustieteellisissä, sosiaalitieteellisissä ja muissa yhteiskuntatieteellisissä, mm. politiikan tutkimuksen julkaisuissa. Kaikki ne kertovat yhteisen käsitteellisen rakennelman luomisen vaikeuksista. Sekä talous- että yhteiskuntatieteissä tapahtunut kehitys on suunnannut kiinnostustaan instituutioiden, sosiaalisten verkostojen ja luottamuksen merkitykseen toiminnassa. (Ruuskanen, 2002, 5.)

Sosiaalisen pääoman tutkimiseen eniten panostaa Maailmanpankki. Tutkimuksissaan Maailmanpankki tähtää käsitteen kehittämiseen sekä tieteellisen tutkimuksen kohteena että politiikkaa suuntaavana ajattelutapana. Maailmanpankin käsitteistössä sosiaalinen pääoma on globaali käsite. Maailmanpankki tutkii käsitettä osana kestävästä kehitystä ekologisen kestävyuden ja taloudellisen kestävyuden ohella. Maailmanpankki on esittänyt, että sosiaalisen pääoman kartuttaminen poistaisi köyhyyden. Kehitysmaita tutkimalla sosiaalisen pääoman tutkimus onkin vauhtinsa saanut. Maailmanpankin tutkimukset osoittavatkin, että sosiaaliseen pääomaan kuuluvat me-henkinen vastavuoroisuus ja yhteisöverkosto edistävät pitkäikäisyyttä ja terveyttä, aineellisesta köyhyydestä huolimatta. (Kajanoja ym. 2000, 13-14.)

Modernin taloustieteen saralla sosiaalisen pääoman käsitettä on pohjustettu instituutionaalisen taloustieteen piirissä. Sosiaalisen pääoman tutkimuksen avulla pyritään taloustieteissä selvittämään maita vertailemalla sosiaalista pääomaa kuvaavien muuttujien avulla niiden yhteyttä talouskasvuun. (Kajanoja ym. 2000, 15.)

Colemanin ja Putnamin työn innoittama sosiaalisen pääoman nykytutkimus koostuu erään (Woolcock) luokittelun mukaan yhdeksällä alueella tehtävästä tutkimustyöstä. Nämä alueet ovat: 1. perheet ja nuorison käyttäytymisen ongelmat, 2. koulutus ja ope-

tus, 3. yhdyskuntaelämä, 4. työ ja organisaatiot, 5. demokratia ja hallinto, 6. yleiset kysymykset koskien kollektiivisen toiminnan ongelmia, 7. julkisen terveydenhuollon ja ympäristön aihepiirit, 8. rikos ja väkivalta, 9. taloudellinen kehitys. (Woolcock 2001, 39.)

2.3 Sosiaalisen pääoman ominaispiirteet

Kirjallisuuskatsauksessa sosiaalinen pääoma määriteltiin sisältävän kolme sille ominaista ulottuvuutta: sosiaaliset verkostot, luottamus ja normit. Mainitut ovat toki käsitteen ominaispiirteitä mutta samalla myös niitä käsitteitä, joiden avulla sosiaalista pääomaa tehtiin ymmärrettäväksi ja jotka ehdoitta liitettiin sosiaalisen pääoman ulottuvuuksiksi. Käsiteanalyysissä, jonka kautta teoreettinen viitekehys on muodostettu, sosiaalisia verkostoja, luottamusta ja normeja pidetään käsitteelle itsestään selvinä ominaispiirteinä, jotka ovat käsitteen perusulottuvuudet. Näitä ominaispiirteitä, sosiaalisia verkostoja, luottamusta ja normeja ei voida pitää käsiteanalyysin ”löydöksinä”, vaan automaattisesti sosiaalisen pääoman ominaispiirteinä. Käsiteanalyysin perusteella sosiaalisen pääoman ominaispiirteitä ovat sosiaalisen verkoston, luottamuksen ja normien lisäksi vastavuoroisuus ja yhteisö. Löydetty ominaispiirteet ovat samansuuntaisia eivätkä ne ole keskenään ristiriitaisia. Tämä johtunee siitä, että kirjallisen aineiston rajaus ohjasi tarkastelemaan sitä kirjallisuutta, missä sosiaalinen pääoma on liitetty hyvinvointiin.

2.3.1 Sosiaalinen verkosto

Sosiaalisella verkostolla voidaan tarkoittaa kansakuntien muodostamista verkostoista muutaman ihmisen joukkoon. Tästä syystä verkoston yleinen määrittelyminen on hankalaa. Sosiaaliset verkostot muodostuvat joukoista toimijoita, jotka yhdistyvät toisiinsa suhteiden kautta. Toimijat voivat olla valtioita, organisaatioita, ihmisiä tai mitä tahansa ihmisten muodostamia kokonaisuuksia. Suhteet puolestaan voivat perustua rooleihin, vuorovaikutukseen, yhteenkuuluvuuteen tai esimerkiksi aineellisten voimavarojen vaihtoon. (Kankainen ym. 2009.)

Yleisimmillään verkostokäsite ilmaisee, että ihmiset yleensäkin ovat toisiinsa kytkeytyviä ja verkottuvia sosiaalisia olioita. Erilaisia verkostokäsitteitä yhdistävä määritelmä

on, että verkosto on yksikköjen joukko, jota niiden väliset siteet yhdistävät. Tämän ajattelun mukaan kaikenlaiset, kaikenkokoiset ja tasoiset, niin viralliset kuin epävirallisetkin sosiaaliset organisaatiot ovat verkostoja. Tutkimuskohteena verkosto voi olla yksilö, ryhmä, yksittäinen organisaatio tai organisaatioiden joukko. Verkostot ovat sekä rinnakkaisia että sisäkkäisiä. Tämän yleisen verkostokäsitteen näkökulmasta myös markkinat ja hierarkiat ovat yksikköjen ja niiden välisten siteiden muodostamia rakenteita eli verkostoja. (Miettinen ym. 2006, 9.)

Sosiaaliseen verkostoon liittyy vuorovaikutus ja ihmisten suhteet. Sosiaalisella verkostolla tarkoitettiin ja se liitettiin sosiaaliseen pääomaan ihmisten vuorovaikutukseen ja kanssakäymiseen perustuvana toimintana, käyttäytymisenä, osallisuutena ja osallistumisena tai osallistumattomuutena.

2.3.2 Luottamus

Luottamus on sosiaalisen pääoman käsitteen tärkein tukijalka. Luottamus keskeisenä sosiaalisen pääoman käsitteenä on perusteltua sillä, että juuri luottamus edistää ihmisten yhteistoimintaa ja sosiaalisen vaihdon vastavuoroisuutta (Ilmonen 2004, 122). Luottamus on vaikeasti määriteltävissä oleva käsite. Huomattavasti helpompaa olisi määritellä, mitä luottamus ei ainakaan ole. Luottamukselle ei ole yksiselitteistä määritelmää (Ilmonen, 2000).

Kirjallisuuskatsauksen perusteella Kaj Ilmonen on huomattavasti paneutunut sosiaaliseen pääomaan ja luottamukseen, joten tässä esitetään Ilmosta lainaten luottamuksen määrittelyä. Ilmonen (Ilmonen 2004, 129-131.) jaottelee luottamuksen neljään muotoon sillä perusteella, onko luottamus henkilökohtainen, epäpersoonallinen, välitön vai välillinen. Primääristä luottamuksesta puhutaan, kun ihmisten välinen yhteys on välitöntä ja henkilökohtaista, esimerkiksi perheenjäsenten yhteys. Tällöin luottamus on vahvaa luottamusta ja sitä harvoin epäillään. Kun taas luottamus on henkilökohtaista, mutta välillistä, voidaan puhua luottamusketjusta. Luottamusketju on luottamusverkosto, joka jo sellaisenaan ilmentää sosiaalista pääomaa. Tällöin johonkin henkilöön luotetaan jo siksi, että hän kuuluu verkostoon, vaikka häntä ei tunnettaisikaan. Kun taas kysymys on tilanteesta, jossa suhteet ovat välillisiä ja epäpersoonallisia, voidaan puhua luottamuksen muodosta, luottavaisuudesta. Tällöin kysymys on nimenomaan luottavaisuudesta siihen,

että sen kohde on luottamuksen arvioinen. Neljäs luottamuksen muoto ilmenee luottamuksena niihin ihmisiin, joiden kanssa jollakin tavalla ollaan päivittäin tekemisissä ilman että heitä tunnetaan. Tällöin luottamus perustuu ajatukseen, että heillä saattaisi olla samanlaisia ominaisuuksia. Tällainen luottamus on luonteeltaan abstraktia. ”Olkoon luottamus edellä mainituista muodoista mitä tahansa, luottamus edesauttaa ja helpottaa monien asioiden sujumista sekä luo turvallisuuden tunnetta. Luottaessamme muihin ihmisiin, kommunikointi ja yhteistyö ovat sujuvampaa. Myös institutionaaliset järjestelyt, kuten lait, toimivat luottamusta yleistävinä sosiaalisina mekanismeina.” (Ilmonen 2004, 129-131).

Luottamuksen määrittelyn vaikeudesta huolimatta on helppoa määritellä luottamuksen seurauksia. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sosiaalisen järjestelmän ja kanssaihminen tulevien toimien ennustettavuutta voidaan kutsua luottamukseksi. Luottamuksen keskeinen tehtävä on vähentää sosiaaliin suhteisiin liittyvää satunnaisuutta, mikä vähentää vuorovaikutukseen liittyviä riskejä helpottaen näin toimijoiden välistä yhteistyötä. (Ruuskanen 2001, 1-3.)

2.3.3 Normit

Edellisen ominaispiirteen tapaan myös normit liitettiin sosiaaliseen pääomaan vakiintuneesti. Sosiaaliselle pääomalle on ominaista, että verkostoissa vallitsee tietyt normit, jotka ohjaavat siihen kuuluvien ihmisten toimintaa. Normeilla viitattiin niihin tapoihin ja käytäntöihin, jotka yhdenmukaistavat ihmisten toimintaa tehden siitä ennalta-arvattavaa.

Sosiaalisissa verkostoissa on aina normeja. Kaikissa yhteisöissä muodostuu normeja, jotka ovat välttämättömiä yhteisön toiminnalle. Normit asettavat rajat sopivalle ja sopimattomalle käyttäytymiselle. Normit voivat olla luonteeltaan eksplisiittisiä eli sovittuja, kirjoitettuja tai ääneen lausuttuja sääntöjä, toimintatapoja tai ohjeita. Yhteisöissä on aina myös implisiittisiä eli sanomattomia, ääneen lausumattomia normeja. Näiden normien olemassaolo tulee todetuksi usein vasta kun yhteisön joku jäsen toimii niiden vastaisesti. Normeja on jokaisessa yhteisössä, vaikka yhteisöt eivät niitä tiedostaisikaan. Normit muotoutuvat yhteisön kulttuurin kehittymisestä, mutta normit myös muokkaavat yhteisön kulttuuria. (Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos [www-sivut](http://www.sivut).)

Normit ovat sekä annettuja että yhteisöissä muovautuvia. Annettuja normeja ovat julki-
set, kaikkia velvoittavat lait, asetukset, ohjeet ja säännöt. Nämä määrittelevät usein oi-
keaa ja väärää, hyvää ja pahaa, ohjeistavat miten pitää toimia tai miten ei saa toimia.
Yhtäläisiä ovat usein myös hyvinä tapoina pidetyt normit, jotka kuvastavat käytöstapoja
ja arvoja. Yhteisesti jaettujen normien lisäksi jokainen yhteisö muokkaa omat norminsa,
syventäen edellä mainittuja normeja tai jättämällä ne täysin huomiotta.

Yhteisöt asettavat yksilöiden käyttäytymiselle odotuksia jolloin odotuksia vastaava toi-
minta on niiden mukaista. Normi viittaa vuorovaikutuksen muotoihin, joiden välityksel-
lä yksilöt oppivat toimimaan ja ajattelemaan yhtäläisellä tavalla. Normit ovat käsitteelli-
siä sääntöjä. Normit perustuvat aina arvoille –normien avulla pyritään tuomaan arvot
näkyviksi käytännön toiminnassa. (Leino 2006, 198.)

2.3.4 Yhteisö

Kirjallisuudessa sosiaalisia verkostoja nimitettiin myös yhteisöiksi. Vaikka sosiaalista
verkostoa ja yhteisöä käytettiin kirjallisuudessa lähes synonyymeina, ovat ne kuitenkin
itsessään eri käsitteet. Käsiteanalyysissa yhteisö otettiin omaksi ominaispiirteekseen
sosiaaliselle pääomalle. Analyysin perusteella tehtiin erotus, että sosiaaliin verkostoi-
hin liitytään suhteiden ja siteiden kautta, yhteisöt taas muodostuvat usein ilman pyrki-
mistä siteisiin. Yhteisöihin useimmiten ajaudutaan tai niihin synnyttään ja kasvetaan
kun taas sosiaaliin verkostoihin myös hakeudutaan. Sekä sosiaaliset verkostot että
yhteisöt ovat kuitenkin ominaisia sosiaaliselle pääomalle. Sosiaalinen pääoma liitettiin
yhteisöön maininnoilla, että sosiaalinen pääoma on yhteisön ominaisuus (Hyypä 2002,
55).

Yhteisöä käytetään yleisesti ja epätarkasti ryhmämuodostelmien yleisnimityksenä (Leh-
tonen 1990, 15). Yhteisökäsitteen ala voi vaihdella huomattavasti. Yhteisöllä voidaan
tarkoittaa ihmiskuntaa taikka muutamaa ihmistä ja sen alueellinen laajuus voi olla maa-
pallosta ruokakuntaan. Yhteisöllä voidaan tarkoittaa millä tahansa tavalla määritettyjä
ihmisryhmiä, joiden vuorovaikutussuhteet voivat vaihdella välittömistä fyysisistä suh-
teista aatteen yhdistämään kuvitteelliseen tai todelliseen ihmisten joukkoon. Yhteisölli-
syyden perustana voivat olla esimerkiksi taloudelliset, poliittiset tai alueelliset seikat tai
yhteisöllisyys voi perustua sukulaisuuteen, intresseihin, uskomuksiin, yhteisiin toimiin,

vuorovaikutukseen, harrastuksiin, maailmankatsomukseen, mieltymyksiin tai tunteisiin. Kun ihmiset elävät tai asuvat yhdessä, toimivat yhdessä tai ajattelevat tietyistä asioista samalla tavalla, on kysymys yhteisöstä. (Lehtonen 1990, 15, 17.)

Yhteisöön kuuluva on yhteisön jäsen. Yhteisöön kuuluminen on tunne siitä, että on suhteessa yhteisön muiden jäsenten kanssa. Yhteisöön kuuluminen on kaksisuuntaista, jolloin mm. vaikuttaminen ja vuorovaikutus ovat keskeisiä yhteisötunteen perusteita. Usein yhteisö yhdenmukaistaa yhteisön jäsenet toimimaan ja käyttäytymään samoin tai samojen tavoitteiden suuntaisesti. (Hyyppä 2002, 26.) Yhteisöön osallistuminen myös muokkaa ja muuttaa jäsentensä asenteita ja käyttäytymistä (Kauppila, 2005, 87). Yhteisö ja yhteisöllinen elämä ovat ihmisen olemassaolon ja toiminnan edellytyksiä. Yhteisöä voidaan pitää yksilön elämän tärkeimpänä voimanlähteenä. Yhteisyydentunne on keskeisin tekijä, joka pitää yhteiskunnan koossa ja luo perustan yksilön ja yhteiskunnan suhteelle. (Antikainen ym. 2000, 12-13.)

2.3.5 Vastavuoroisuus

Vastavuoroisuus liitetään sosiaaliseen pääomaan sosiaalisen verkoston rakenteeseen ja luottamukseen liittyväksi. Vastavuoroisuuden velvoitetta pidetään sosiaalisen pääoman muotona. Velvoitteeseen liittyy ensinnäkin odotus lunastamattomien vastapalvelusten suorittamisesta sekä luottamus siihen, että velvoite suoritetaan tulevaisuudessa. Sosiaaliseen pääomaan liitettynä vastavuoroisuus mahdollistaa esimerkiksi palvelusten tekemisen toisille niin, että toimijalle kertyy varanto odotettavissa olevista vastapalveluksista. Vastavuoroisuudessa keskeisenä tekijänä on sosiaalisen pääoman ominaispiirteenä esitetty luottamus. Tämä luottamus mahdollistaa palveluksen ja vastapalveluksen välisen ajallisen viiveen ylittämisen. Sosiaaliselle pääomalle ominainen vastavuoroisuus mahdollistaa palveluksiin ja vastapalveluksiin perustuvan luottojärjestelmän. Luottojärjestelmän olemassaolo helpottaa sosiaalista vuorovaikutusta ja edesauttaa keskinäisten palvelusten tekemistä. (Ruuskanen 2002, 10.)

Vastavuoroisuuteen sosiaalisen pääoman ominaispiirteenä liitetään myös ajatus, että toimijoiden on voitava luottaa, ettei heidän muiden käyttöön antamaa tietoa käytetä toimijaa vastaan tai muuten heikentämään toimijan asemaa. Vastavuoroisuuteen liittyvät myös hyvät tavat, ystävällisyys, sympatia ja hyvä tahto. Vastavuoroisuus on tiedon kaksisuuntaista kulkemista ja avoimuutta. (Ruuskanen 2001, 2.)

Vastavuoroisuus voi olla kahden ystävän välistä vastavuoroisuutta tai kokonaisen järjestelmän sisältämää vastavuoroisuutta. Vastavuoroisuutta voidaan pitää myös normina. Vastavuoroisuus normina voi olla olemassa ihmisten toiminnassa kaikkien ihmisten kanssa, vaikkakin se toiminnassa toteutuu usein ystävien välillä. Vastavuoroisuuden toivoisi olevan toiminnan perusteena laajasti. (Kurki 2006, 121.)

Vastavuoroisuuden merkitystä kuvataan usein lauseella: "Tee toiselle se, mitä haluat hänen tekevän itsellesi". Ihmisten perusvahvuuksien kehittymistä tutkinut psykoanalyttikko Erik H. Eriksson on muokannut edellä mainitun "kultaisen säännön" vastavuoroisuutta mukailleen seuraavaksi: "Toimi toisen suhteen siten, että hän saa apua toteuttaakseen omia mahdollisuuksiaan ja sinä voit toteuttaa omiasi." (Hyypä 2002, 158.)

2.4 Sosiaalisen pääoman lähikäsitteet

Käsiteanalyysissa sosiaalisen pääoman lähikäsitteiksi valikoitui inhimillinen pääoma, yhteisöllisyys sekä kansalaisyhteiskunta ja kansalaishyveet. Sosiaalinen pääoma –käsite on yhteydessä muihinkin viime vuosikymmeninä esiin tulleisiin pääoma –käsitteisiin kuin inhimilliseen pääomaan. Sosiaalinen pääoma, inhimillinen pääoma, kulttuurinen pääoma ja osaamispääoma ovat kaikki toistensa lähikäsitteitä viitaten siihen, ettei perinteinen taloustieteen fyysistä ja luontopääomaa sekä työtä tarkasteleva talousteoria kykene selittämään kaikkea pääomaa. (Ruuskanen 2002, 1.)

2.4.1 Inhimillinen pääoma

Inhimillinen pääoma näyttäytyi kirjallisuudessa suureksi osaksi niin, että sosiaalista pääomaa kuvattiin inhimillisen pääoman sukulaiskäsitteeksi. Kaj Ilmonen toteaa artikkelissaan Sosiaalinen pääoma – uusi ihmeikäsite vai käyttökelpoinen hypoteesi, että ”sosiaalisen pääoman käsite teki varsinaisen läpimurtonsa, kun sosiologi James Coleman alkoi soveltaa inhimillisen pääoman käsitettä”. (Ilmonen, 2004, 100.)

Inhimillisestä pääomasta ja sosiaalisesta pääomasta on kirjallisuudessa käytetty yläkäsitettä intellektuaalinen pääoma. Intellektuaalinen pääoma jakautuu inhimilliseen pääomaa ja sosiaaliseen pääomaa niin, että ihmisten koulutus- ja kokemustaso ovat inhimillistä pääomaa ja toimintatavat ja suhdet pääoma ovat sosiaalista pääomaa. (Kajanoja

1999, 11.) Pääoma –käsitteet ovat olleet keskustelussa pohdittaessa niiden hyvinvointia edistävää vaikutusta. Tässä yhteydessä on muodostettu jako, että hyvinvoinnin muodostumiseen vaikuttavat fyysinen pääoma (ihmisten tekemä pääoma ja luontopääoma), inhimillinen pääoma (työvoiman määrä ja osaaminen) ja sosiaalinen pääoma. Kaikkien mainittujen pääoman muotojen on todettu vaikuttavan hyvinvointiin. (Ruuskanen 2002, 5.)

Oletettavasti inhimillinen pääoma ja sosiaalinen pääoma liitetään usein toisiinsa ja mainitaan samoissa yhteyksissä, koska kumpaisenkin pääoman muodon ajatellaan edistävän hyvinvointia. Toinen käsitteiden rinnakkaiseen käsittelemiseen ja vertailemiseen vaikuttava tekijä lienee se, että molemmat käsitteet edustavat aineetonta pääomaa. Inhimillinen pääoma määritellään kuitenkin eri tavalla ja omaksi käsitteekseen, erottuen selkeästi sosiaalisesta pääomasta.

Inhimillinen pääoma tarkoittaa tietoja, taitoja, kykyjä ja ominaisuuksia, jotka edesauttavat henkilökohtaista sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia (Hyypä 2002, 62). Käsitteanalyysissä ilmeni, että inhimillinen pääoma liittyy enemmän yksilöön ja on yksilön pääoma, kun taas sosiaalinen pääoma on sosiaaliseen verkostoon liittyvää, yhteistä pääomaa.

Inhimillisen pääoman ja sosiaalisen pääoman erona voidaan pitää, että inhimillistä pääomaa synnyttää ihmisten välinen vaihto, joka kehittää taitoja ja kykyjä toimia uudella tavalla. Sosiaalinen pääoma on vähemmän konkreettista ja sitä kehittää ihmisten välisissä suhteissa. Inhimillinen pääoma on vaihtokauppaa, sosiaalinen pääoma taas lisää tuottavaa toimintaa ajatuksella että ryhmä ihmisiä, joiden välillä on luottamusta, saa enemmän aikaiseksi kuin ryhmä ihmisiä, joiden välillä sitä ei ole. (Pulkinen 2002, 38.)

2.4.2 Yhteisöllisyys

Käsitteanalyysin ominaispiirteitä nimetessä mainittiin, että yhteisö –termiä käytettiin usein sosiaalinen verkosto -käsitteen rinnalla kuvaamaan lähes samaa asiaa (esim. Hyypä 2002.). Samoin yhteisöllisyys todettiin käsitteanalyysissä sosiaalisen pääoman lähikäsitteeksi. Kirjallisuudessa sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden välissä käytettiin usein eli –sanaa viitaten niillä tarkoitettavan samaa asiaa. Yhteisöllisyys on nimetty

sosiaalisen pääoman lähikäsitteeksi, vaikka niitä käytettiin synonyymeina. Sosiaalinen pääoma on käsitteenä laajempi ja moniulotteisempi kuin yhteisöllisyys.

Kirjallisuudessa ilmeni kriittistä tarkastelua sosiaalinen pääoma –käsitteestä suhteessa yhteisöllisyyteen, sillä yhteisöllisyys –käsite koettiin tulleen korvatuksi sosiaalisen pääoman –käsitteellä vuosituhaten vaihteessa. Tämän ajattelun mukaan sosiaalinen pääoma on pintailmiö, joka kertoo vain, miten yhteisöllisyys ilmenee. (Hyypä 2002, 48, 53.) Vaikka kirjallisuudessa käytettiin yhteisöllisyyttä ja sosiaalista pääomaa päällekkäin ja niitä vertailtiin keskenään, ei niitä kuitenkaan määritelty niin, että niiden välille olisi tehty selkeä ero.

Yhteisöllisyys viittaa sosiaaliseen vuorovaikutukseen, ominaisuuteen, tapaan tai toimintaperiaatteeseen. Yhteisöllisyys voidaan käsittää myös ideana ja tavoitteena. Yhteisöllisyyden piiriin kuuluvat sekä reaalisesti olemassa olevat vuorovaikutusprosessit (yhteisö) että tietoisuuden tiloina olevat mielikuvat näistä prosesseista (tavoite tai idea). (Lehtonen 1990, 25-26.) Yhteisöllisyyteen on kasvettava sopivissa kulttuurisissa olosuhteissa. Yhteisöllisyyttä kertyy, jos on kertyäkseen. Yhteisöllisyydelle on ominaista, että se läpäisee useita sukupolvia. Yhteisöllisyyttä ei voi oppia tai opettaa. (Hyypä 2002, 55.)

Yhteisöllisyys vaalii yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sosiaalista identiteettiä. Noora Ellonen (Ellonen 2008, 44-45.) on tehnyt yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman välille eroa. Ellosen mukaan yhteisöllisyyttä voidaan ajatella vallitsevana tilana status quona, joka ylläpitää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kun tämä tila nähdään tavoitehakuisesti pääomana tai resurssina, voidaan puhua sosiaalisesta pääomasta. Tämän ajattelun mukaan sosiaalisen pääoman tavoitteena on muuttaa status quo joksikin muuksi eli tavoittaa jotain sen kautta.

2.4.3 Kansalaisaktiivisuus ja kansalaishyveet

Kansalaisaktiivisuus, järjestötoiminta ja vapaaehtoinen toiminta liitettiin läheisesti sosiaaliseen pääomaan. Etenkin Putnam korosti sosiaalisen pääoman ja kansalaisaktiivisuuden läheistä yhteyttä. Putnam käyttää hyvin toistensa lähellä olevia käsitteitä kuten sosiaalinen pääoma, kansalaisaktiivisuus ja kansalaishyveet. Kaikilla näillä käsitteillä viitataan samaan perusideaan: yksilöiden välisellä aktiivisella vuorovaikutuksella ja sosiaali-

silla verkostoilla on kykyä luoda ja ylläpitää vastavuoroisuuden normeja ja luottamusta, jotka edistävät yhteiskunnan toimintakykyä.

Putnamin mukaan sosiaalisen pääoman yhtenä tehtävänä on ylläpitää ja tehostaa kansalaishyveitä –erityisesti aktiivista yhdistystoimintaa ja yhteiskunnallista osallistumista. (Ruuskanen 2007, 17-18.) Putnamin mukaan aktiivisella kansalaisyhteiskunnalla ja sosiaalisella pääomalla on ilmeinen kytkevänsä. Hänen mukaansa keskeisenä sosiaalisen pääoman kantajana ja siirtäjänä ovat vuosisatojen kuluessa olleet aktiiviset kansalaisjärjestöt ja niihin kytkeytynyt moraalinen ilmapiiri. (Kaunismaa 2000, 131.) Järjestöjen ja sosiaalisen pääoman suhdetta voidaan tarkastella kahdella tavalla. Ensinnäkin, kansalaisten aktiivisuutta toimia järjestöissä on pidetty yhtenä sosiaalisen pääoman mittarina. Toiseksi järjestötoiminnan ja sosiaalisen pääoman voidaan nähdä kytkeytyvän alueelliseen kehitykseen, jolloin voidaan puhua alueellisesta sosiaalisesta pääomasta. Tämän luomisessa järjestöillä on merkittävä osa. (Möttönen 2002, 121.)

Kansalaisaktiivisuuden esittäminen sosiaalisen pääoman lähikäsitteenä perustuu siihen, että sosiaalisen pääoman ominaispiirteitä liitetään aktiiviseen kansalaisuuteen. Yhdistystoiminnassa kansalaiset oppivat kansalaistaitoja, omaksuvat vastavuoroisuuteen liittyviä normeja ja asenteita sekä oppivat luottamaan toisiinsa. Lisäksi omaksutaan käsitys, että yhteisiin asioihin voidaan vaikuttaa. Vaikka kansalaisaktiivisuus ja sosiaalinen pääoma ovat eri asioita, on selvää, että yhdistyksissä aktiivisesti toimivilla ihmisillä on paljon paikallisia sosiaalisia kontakteja ja että he osaavat käyttää sosiaalisia suhdeverkostoja omaksi edukseen tai yhdistyksen jäsenten hyväksi. (Kaunismaa 2000, 120-121.)

Kansalaisaktiivisuuteen liitetään kansalaishyveet, joilla tarkoitetaan niitä vakiintuneita käytäntöjä ja tapoja, joita yleisesti pidetään tavoiteltavina. Kansalaishyveiden voidaan ajatella olevan sydämen sivistystä. Kansalaishyveiden ja kansalaisaktiivisuuden suhteesta Kaunismaa (Kaunismaa 2000, 131.) toteaa artikkelissaan, että kansalaisaktiivisuuteen liittyvät hyveet tuottavat sellaisenaan yhteistyön henkeä, sosiaalisia verkostoja, sosiaalista luottamusta sekä yhteiskunnallista sitoutumista.

2.5 Sosiaalisen pääoman ennakkoehdot

Sosiaalisen pääoman ennakkoehdoksi nimettiin vuorovaikutus. Ennakkoehdoksi olisi voitu nimetä henkilöt ja tila. Vuorovaikutus sinällään pitää sisällään jo henkilöt ja tila liittyy myös vuorovaikutukseen. Tila voi olla mikä tahansa konkreettinen tai maantieteellinen paikka, virtuaalinen tila tai henkilöiden jakama abstraktio.

Vuorovaikutus on sosiaalisen pääoman selkeä ennakkoehto. Ilman vuorovaikutusta ei myöskään sosiaalisen pääoman peruselementit; sosiaalinen verkosto, luottamus ja normit, esiinny. Ihmisten keskinäinen vuorovaikutus on nimetty keskeiseksi tekijäksi kaikissa sosiaalista pääomaa sivuavissa elämänohjeissa. Sosiaalinen pääoma ei ole yksilöiden ominaisuus vaan ollakseen se vaatii vuorovaikutusta. (Hyypä 2005, 166.)

Vuorovaikutus on liitetty sosiaalisen pääoman muodostumisen ehdoksi mutta myös sosiaalisen pääoman seuraukseksi tai tulokseksi. Putnam, jota sosiaalista pääomaa käsittelevä kirjallisuus lainaa, on todennut, että ihmisten ollessa usein tekemisissä toistensa kanssa, sosiaalinen vuorovaikutus helpottuu.

Käsiteltäessä vuorovaikutusta, kirjallisesta aineistosta nousi esiin myös ns. uudet vuorovaikuttamisen kanavat, jotka kasvattavat uudenlaista sosiaalista pääomaa. Kännykät, internet ja sähköposti ovat vuorovaikutusta mahdollistavia keinoja. Käytettäessä ne myös lisäävät vuorovaikutusta ja edistävät etenkin heikkojen verkostojen muodostumista. Vahvat verkostot tarvitsevat kasvokkaista vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksen ja sosiaalisen pääoman suhdetta pohdittiin myös erilaisiin harrastuksiin kuuluvana. Erilaiset urheilulajit mainittiin vuorovaikutteisiksi ja sosiaalista pääomaa lisääviksi. (Hyypä, 2002, 183-184.)

Vuorovaikutus on tässä nimetty sosiaalisen pääoman ennakkoehdoksi. Toisaalta vuorovaikutus olisi voitu tästä luokittelusta jättää pois, sillä lähdekirjallisuus kiistattomasti toteaa vuorovaikutuksen olevan tärkeä tekijä sosiaalisen pääoman ulottuvuuksien peruselementin, sosiaalisten verkostojen muodostumisessa. Vuorovaikutus todennäköisesti olisi ominaispiirre silloin, jos analysoitava käsite olisi sosiaaliset verkostot. Sosiaaliset verkostot kuvaavat joko ihmisten välistä vuorovaikutusta tai heidän suhteitaan. Sosiaaliset verkostot syntyvät vuorovaikutuksen tuloksena (Jauhiainen ym. 1994, 61).

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan ihmisten välistä toimintaa erilaisissa ympäristöissä. Vuorovaikutus on yläkäsite, johon kuuluvat sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset taidot. Sosiaalisilla suhteilla tarkoitetaan vuorovaikutuksen luonnetta ja erilaisia laadullisia piirteitä ja sosiaalisilla taidoilla sopeutumiseen liittyviä taitoja. Vuorovaikutukseen liittyy lisäksi kommunikaation käsite, jolla tarkoitetaan sanallista tai sanatonta viestintää. Lisäksi vuorovaikutukseen liittyy konteksti eli tila, tilanne tai paikka, joka luo edellytykset vuorovaikutukselle. (Kauppila 2005, 19-20.)

2.6 Sosiaalisen pääoman seuraukset

Sosiaalisen pääoman seurauksiksi on käsiteanalyysin perusteella todettu me-henki ja osallisuus, yhteistyön helpottuminen ja päämäärien saavuttaminen, tiedonkulun parantuminen, voimavara ja hyvinvointi. Tässä luvussa tarkastellaan ensin sosiaalisen pääoman seurauksia yleisesti sekä niiden kontekstisidonnaisuutta. Tämän jälkeen esitetään käsiteanalyysistä johdetut seuraukset.

Sosiaalisen pääoman seurauksia on kuvattu kirjallisuudessa jaottelemaan ne kahteen luokkaan, kulutushyödyiksi ja pääomahyödyiksi. Kulutushyödyllä tarkoitetaan luottamuksen ja kommunikaation tuottamaa välitöntä mielihyvää. Pääomahyödyt liittyvät yhteistoiminnan helpottumiseen, toimintojen koordinointiin ja sosiaaliseen tukeen. (Poikela 2005, 16.) Tässä analyysissä kulutushyödykkeinä voidaan pitää me-henkeä ja osallisuutta, voimavaraa sekä hyvinvointia. Pääomahyödykkeiksi voidaan lukea yhteistyön helpottuminen ja päämäärien saavuttaminen sekä tiedonkulun parantuminen.

Sosiaalinen pääoma on olemukseltaan yhteistyötä helpottavaa verkostoitumista, joka auttaa yhteisöjä rakentamaan identiteettiään ja suuntamaan yhteisiin päämääriin (Kurki 2006, 121). Käsitteeseen liitetään usein puhetta solidaarisuudesta, me-hengestä, vastavuoroisuudesta, osallisuudesta ja positiivisista vaikutuksista. Vilkkaaseen teoreettiseen keskusteluun verrattuna sosiaalisen pääoman olemuksesta ja sen seurauksista hyvinvoinnille on niukasti, vaikka sitä sovelletaan monilla elämän alueilla (Hyyppä 2005, 8).

Sosiaalisen pääoman (positiivisia) seurauksia Putnam listaa seuraavasti:

- Sosiaalinen pääoma helpottaa kollektiivisten ongelmien ratkaisua. Luottamus järjestelmien toimivuuteen ja toisiin kansalaisiin auttaa esimerkiksi yhteishyödykkeisiin liittyvien ongelmien ratkaisussa. Sosiaalinen pääoma ehkäisee vapaamatkustamista, sillä se saa yksilöt mukautumaan kollektiivisesti hyödyllisiin ratkaisuihin sen sijaan, että he tavoittelisivat lyhyellä tähtäimellä yksilöllistä etuaan.
- Sosiaalinen pääoma on yhteisön toimintaa helpottava sosiaalinen voiteluaine: kun ihmiset ovat usein tekemisissä toistensa kanssa ja luottavat toisiinsa, sosiaalinen vuorovaikutus helpottuu.
- Sosiaalinen pääoma saa ihmiset ymmärtämään, että he ovat pohjimmiltaan riippuvaisia toisistaan. Osallistuvat ihmiset ottavat tekemisissään huomioon myös muut. Osallistuvat ihmiset ovat vähemmän kyynisiä ja enemmän empaattisia toisten murheille.
- Sosiaalinen pääoma parantaa informaation kulkua, mikä tehostaa myös talouden toimintaa ja auttaa toimijoita päämääriensä saavuttamisessa.
- Sosiaalisella pääomalla on myös psykologisia ja biologisia vaikutuksia, joiden kautta se parantaa ihmisten terveyden laatua.

(Ruuskanen, 2002, 7).

Sosiaalisen pääoman seurauksia on pohdittu hyvin laajasti myös globaalin talouskehityksen ja yhteiskunnan suorituskyvyn kannalta. Keskustelussa sosiaalisesta pääomasta on kiinnitetty huomiota siihen, että talouskehitykseen, hyvinvointiin ja yhteiskunnan suorituskykyyn vaikuttaa fyysisen pääoman, työvoiman määrän ja yksilökohtaisen osaamisen lisäksi myös sosiaalinen pääoma. Sosiaalisen pääoman ulottuvuudet, sosiaaliset verkostot, normit ja luottamus edistävät verkoston jäsenten välistä sosiaalista vuorovaikutusta ja toimintojen koordinoitua, minkä myötä tehostuu yksilöiden tavoitteiden toteutuminen ja myös talouden toiminta. (Ruuskanen 2001, 1.)

Arkisemmalle tasolle mentäessä Markku Hyyppä on pohtinut sosiaalisen pääoman seurauksia. Hyyppä (2005, 19) toteaa sosiaalisen pääoman olevan aineeton hyödyke, jota kukaan ei omista. Kuitenkin se muodostuu kanssakäymisestä. Toivominen, uskominen, tietäminen, rakastaminen, tekeminen, normin noudattaminen ja vastuussa oleminen ovat kaikki esimerkkejä sosiaalisen pääoman vaikutuksista.

Sosiaalisen pääoman seurauksia tarkasteltaessa niiden viitattiin olevan kontekstisidonnaisia. Tästä syystä sosiaalisen pääoman seurauksia on hankala yleistää.

Sosiaalisen pääoman tuottamat lopputulokset riippuvat niistä olosuhteista, joissa konkreettiset sosiaaliset verkostot toimivat. (Ruuskanen 2007, 32-34). Sopivissa sosiaalisissa ja institutionaalisissa olosuhteissa verkostot johtavat lisääntyvään yhteistoiminnallisuuteen. Sosialisaation myötä yksilöiden välille voi muodostua käsitys yhteisistä arvoista, normeista, asemasta ja identiteetistä, jolloin he kokevat etunsa yhteneväiseksi toimien yhteisön jäseniä suosivalla tavalla. Sosiaalinen pääoma nopeuttaa tiedon leviämistä ja tehostaa sen hyödyntämistä, mikä myös parantaa yksilöiden ja yhteisön toimintakykyä ja toimintojen koordinoitua. Sosiaalisen pääoman elementit tehostavat toinen toisiaan: kommunikaatio ja tehokas informaatio helpottavat luottamuksen ylläpitoa. Luottamus taas tekee verkoston vuorovaikutuksen helpommaksi. (Ruuskanen 2007, 32-34.)

Sosiaalinen pääoma tuottaa välittömiä hyötyjä, sillä luottamus ja kommunikaatio tekevät vuorovaikutuksesta yleisesti miellyttävää. Sosiaalinen pääoma voi tuottaa myös välillisiä pääomahyötyjä helpottamalla työnjakoa ja resurssien jakamista. Yksilön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin näkökulmasta sosiaalisen pääoman seuraukset voidaan käsittää sosiaalisten suhteiden, sosiaalisten instituutioiden tai sosiaalisten rakenteiden tuottamana toimintakykenä. Sosiaaliset suhteet taikka niiden kautta käyttöön saatavat resurssit ovat tärkeitä, koska ne lisäävät toimijan/toimijoiden toimintakykyä. Eri konteksteissa ja erilaisissa elämäntilanteissa toimintakykyä lisäävät hyvin erilaiset asiat. (Ruuskanen 2007,34- 35.)

Sosiaalista pääomaa ei voi nähdä joko hyvänä tai pahana, sillä sen arvo määräytyy käyttötarkoituksesta ja sen taustalla olevista arvoista. Myös sosiaalisen verkoston taustalla olevat arvot vaikuttavat siihen, miten arvokkaaksi sosiaalisesti pääomaksi se muodostuu. (Pulkkinen, 2002, 41.)

2.6.1 Me-henki ja osallisuus

Seurauksista samanaikaisesti tarkastellaan me-henkeä ja osallisuutta. Käsitteet ovat samantyyppisiä ja osittain päällekkäisiä. Tässä ajatellaan me-henkeä sosiaalisen pääoman seurauksena ja osallisuutta sekä sosiaalisen pääoman että me-hengen seurauksena. Kir-

jallisuudessa me-henkeä ja osallisuutta sekä niiden suhdetta sosiaaliseen pääomaan kuvattiin samankaltaisesti. Me-hengen tarkastelu perustuu Hyypän kirjallisuuteen. Me-henki valittiin sosiaalisen pääoman seuraukseksi, vaikka se on enimmäkseen yhden tekijän käyttämä termi. Muussa sosiaalista pääomaa tarkastelevassa kirjallisuudessa käytettiin vastaavana ilmaisuna sanaa yhteishenki.

Hyypän (Hyypä 2005, 20-21.) mukaan sosiaalisen pääoman seurauksena on me-hengen muodostuminen. Kun yhteisöllisyyttä ylläpitävä me-henki vaikuttaa, lisää se joukkoon kuulumisen tunnetta eli osallisuutta. Mitä enemmän me-henkeä liikkuu ilmassa, sitä paremmin ihmiset voivat. (Hyypä 2005, 25.) Yhteishenki eli me-henki on ehkä kaikkein tärkein yhteisön ominaisuus. Yhteishenki perustuu yhteiseen historiaan, jolla tarkoitetaan yhteistä kulttuuritaustaa. Me-hengen osallisten ei tarvitse elää yhteistä historiaa, vaan pelkkä tietoisuus yhteisistä kokemuksista riittää. (Hyypä 2002, 27.) Me-henki vaikuttaa väestössä ja ihmisryhmissä niin, etteivät yksittäiset ihmiset välttämättä sitä tiedosta. Me-henki syntyy kansalaisten keskinäisissä vuorovaikutusverkoissa tiettyjen ehtojen (sosiaalisen pääoman) vallitessa. Me-hengen vallassa jokainen toimija uskoo, että kaikki toimijat aikovat tehdä tavoitteeseen liittyvän teon. Me-henki on yhteisiä asenteita. Lausuma ”me yhdessä aiomme tehdä” kuvastaa hyvin me-henkeä. (Hyypä 2002, 27).

Me-henki on yksilön jäsenyyttä. Me-henkeä voidaan pitää myös sisäpiirin solidaarisuutena. (Ruuskanen 2002, 26.) Me-henkeen liittyy osallisuus. Osallisuudella voidaan tarkoittaa johonkin kuulumisen tunnetta. Osallisuus on kokemuksellista ja jaettua. Osallisuudessa on kysymys syvällisestä, identiteettiin ulottuvasta kokemuksesta tai jäsenyyden tunteesta ja mahdollisuudesta olla mukana ja osallistua. Osallisuuden vastakohta on osattomuus, millä tarkoitetaan, että yksilö ei ole osallinen. Ihminen voi olla osaton sosiaalisista suhteista, työmarkkinoista, taloudesta tai yhteiskunnan järjestelmästä. (Harju 2004.)

2.6.2 Yhteistyön helpottuminen ja päämäärien saavuttaminen

Sosiaalisen pääoman seurauksista yhteistyön helpottumista ja päämäärien saavuttamista tarkastellaan samanaikaisesti, sillä ne liittyvät toisiinsa ja toimivat positiivisena ketjuna. Sosiaalisen pääoman ennakkoehdoksi nimetty vuorovaikutus johtaa sosiaalisen pää-

oman ominaispiirteisiin. Ominaispiirteet luottamus, sosiaaliset verkostot, normit, yhteisö ja vastavuoroisuus helpottavat yhteistyötä. Yhteistyöstä seuraa päämäärien saavuttamista.

Kirjallisuudessa sosiaalisen pääoman yhdeksi seuraukseksi nimettiin yhteistyön lisääntyminen. Mitä enemmän ihmiset keskenään ovat tekemisissä, sitä tutummiksi he ja heidän toimintatapansa toisilleen tulevat. Tämä johtaa yhteistyön helpottumisen kautta yhteistyön lisääntymiseen. Sellaiset verkostot, joissa on sosiaalista pääomaa, yhteistyöhön sitoutuminen on voimakasta. Tiivis sosiaalinen rakenne parantaa yhteistyön edellytyksiä. (Johansson 2001, 139-140.) Sosiaaliseen pääomaan liitetty yhteistyö helpottaa sosiaalista kanssakäymistä ja auttaa ongelmanratkaisussa. Yhteistyön helpottuminen tekee kanssakäymisestä miellyttävää ja tehostaa yksilöiden tavoitteiden toteutumista. Yhteistyö muodostaa vahvoja sosiaalisia siteitä. Nämä siteet voimistavat toimimista yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. (Ruuskanen 2007, 11-12.)

Kun henkilöillä on yhteinen tavoite, sosiaalisen pääoman seurauksena ryhmä tunnistaa yhteisiä intressejä ja suuntaa resursseja niiden tehostamiseksi. Yhteistyön tekemisen ja sen helpottumisen myötä toimintojen koordinointi ja keskinäisen avun antaminen tehostuvat. (Ruuskanen 2007, 31.) Yhteistyöhön ja päämäärien saavuttamiseen liittyen sosiaalinen pääoma toimii yksilön resurssina, joka helpottaa kaikkien toimijoiden tarkoituksellista toimintaa. (Ruuskanen 2002 10.)

2.6.3 Tiedonkulun parantuminen

Kirjallisuudessa sosiaalisen pääoman seuraukseksi nimettiin tiedonkulun parantuminen. Tiedonkulun parantumiseen vaikuttavat oleellisesti myös muut sosiaalisen pääoman seurauksiksi nimetyt tekijät. Yhteistyön helpottuminen ja yhteisiin päämääriin pyrkiminen liittyvät tiedonkulun parantumiseen. Yhteistyö jo sinällään parantaa tiedonkulkua ja mitä tiiviimmästä verkostosta on kysymys, sitä paremmin tieto kulkee. Yhteiset päämäärät osaltaan vaikuttavat tiedonkulkuun. Samaan päämäärään pyrittäessä on tärkeää jakaa tietoa, mikä helpottaa päämäärän saavuttamista.

Tiedonkulku on sidottu sosiaalisiin suhteisiin. Tieto on tärkeä yksilön tarkoituksellisen toiminnan perusta ja yleensä sen hankkiminen aiheuttaa kustannuksia kuten aikaa ja

vaivaa. Sosiaaliset suhteet tarjoavat kanavan tiedon kulkemiselle. (Ruuskanen 2002, 10.) Tiedonkulkuun viitattiin todeten, että sosiaaliset verkostot toimivat edullisina ja toimivina informaatiokanavina, jotka tehostavat yksilöiden päätöksentekokykyä. Mitä enemmän yksilöllä on kontakteja ihmisiin (sosiaalista pääomaa), sitä paremmin yksilö kykenee toteuttamaan tavoitteitaan. (Ruuskanen 2007, 16.) Sosiaaliset verkostot nopeuttavat tiedon leviämistä ja tehostavat sen hyödyntämistä parantaen näin koko verkoston toimintakykyä ja toimintojen koordinoitua. (Ruuskanen 2007, 33.)

2.6.4 Voimavara

Voimavara sosiaalisen pääoman seurauksena erotellaan aineelliseen voimavaraan ja aineettomaan voimavaraan. Aineellinen voimavara on niitä konkreettisia asioita, jotka koituvat yksilön hyödyksi. Aineellinen voimavara voi olla tietoa tai palveluksia. Aineettomia voimavaroja ovat asiat, joiden vaikutuksesta yksilö kokee iloa, yhdessäoloa, ystävyyttä ja mielihyvää.

Aineeton ja aineellinen voimavara kulkevat kuitenkin osittain käsikkäin. Aineettomista voimavaroista on myös aineellista etua. Sosiaalisen pääoman perusajatuksena on, että perhe, ystävät, työtoverit, opiskelutoverit ja muut läheiset ovat tärkeä voimavara, jota voidaan käyttää tarvittaessa, josta voidaan nauttia sellaisenaan ja josta voidaan myös saada aineellista etua. (Woolcock 2001, 27.)

Voimavara on yksilön käytössä olevaa voimavaraa, joka tehostaa hänen asemaansa esimerkiksi kilpailutilanteessa. Voimavaralla tarkoitetaan tällöin toimijan suhteita muihin toimijoihin: ystäviä, kollegoja, sukulaisia ja yleisiä kontakteja, joiden avulla saadaan mahdollisuuksia hyödyntää omia intressejä. Kontakteihin liittyvässä voimavarassa on kysymys siitä, keitä yksilö tuntee ja mihin verkostoihin hän kuuluu. (Ruuskanen 2007, 14.) ”Lausumaan kyse ei ole siitä, mitä tiedät, vaan keitä tunnet sisältyy sosiaalista pääomaa koskevaa arkipäivän viisautta” (Woolcock 2001, 27). ”Voimavaroilla viitataan myös niihin sosiaalisen rakenteen piirteisiin, joita toimijat voivat käyttää voimavaroina omien etujensa ajamiseen. Tässä mielessä yksilöt ”sijoittavat” sosiaaliseen pääomaan ja saavat sitä kautta ”tuottoa” sosiaalisen verkoston ylläpitämiseen satsatuilta panoksilta.” (Johansson 2001, 139.)

Voimavaraan liittyy ajatus, että tarpeen tullen ystävät, perhe ja muut sosiaaliset verkostot ovat turvaverkko. Aineetonta voimavaraa voidaan kuvata sillä, että osa ihmisten onnellisimmista ja palkitsevimmista hetkistä kuluu keskustellessamme naapurien kanssa, syödessämme ystävien kanssa, osallistuessamme uskonnollisiin tilaisuuksiin, toimiesamme vapaaehtoisessa työssä tms. Ajatukseen liittyy paitsi aineeton voimavara, tuki ja yhdessäolo, myös aineellisen voimavaran läsnäolo. Turvaverkon osaamista, tietoja ja taitoja hyödynnetään, paitsi ystävänpalveluksena myös sillä ajatuksella, että palvelukseen joskus vastataan. (Woolcock 2001, 27.)

Voimavaroihin liittyy myös käsitteet elämänhallinta ja selviytyminen. Voimavarojen avulla ihminen voi säädellä elinolojaan tavalla, jota hän pitää tyydyttävänä suhteessa tarpeisiinsa ja tavoitteisiinsa. Ihmisten hyvinvointiin liittyvät voimavarat riippuvat ratkaisevasti heidän omasta toiminnastaan ja verkostoista, joihin he kuuluvat. Voimavaroja saadaan vastavuoroisesti yhteistoiminnallisuuteen ja vaihtoon perustuen. (Kotakari ym. 1996, 177-179.)

2.6.5 Hyvinvointi

Hyvinvointi mainittiin kirjallisuudessa sosiaalisen pääoman seuraukseksi. Sosiaalisen pääoman suhdetta hyvinvointiin on vaikea tarkastella. Etenkin, koska jo aiemmin mainittuja sosiaalisen pääoman seurauksia sinällään voidaan pitää hyvinvointia lisäävinä. Oletettavasti voimavarat, yhteistyön helpottuminen, päämäärien saavuttaminen, mehenki ja osallisuus jo sinänsä vaikuttavat ihmisen hyvinvointiin positiivisesti. Hyvinvoinnin lisääntymistä voitaisiinkin ajatella sosiaalisen pääoman seurausten kattokäsitteenä.

Hyvinvointia lisääviin seurauksiin viitataan niinkin vahvoilla ajatuksilla, että ”sosiaalinen pääoma lisää yksilöiden empatiakykyä ja psykologisten ja biologisten vaikutustensa kautta parantaa myös ihmisen koettua terveyttä ja elämänlaatua”. (Ruuskanen 2007, 12.) Sosiaalisen pääoman suhdetta hyvinvointiin on pyritty osoittamaan erilaisin tutkimuksin, lääketieteellisen, biologisen, psykologisen ja geneettisen selitysmallin mukaisesti. Sosiaalisen pääoman hyvinvointi- ja terveysvaikutusten selitykset eivät kuitenkaan ole varmoiksi osoitettuja. Tosiasia kuitenkin on, että sosiaaliselle pääomalle läheisestä yksilöiden keskinäisestä tuesta lähes kolmannes selittyy perityillä geneeillä. Kysymyksessä

on käyttäytymistä ohjaava tunneilmiö eli halukkuus auttaa kanssaihmistä, toimia yhdessä ja muodostaa kiintymys- ja muita suhteita. Tunnevuorovaikutus on kuin happea, jota vaille jäänyt ihminen menehtyy. Hyyppä (Hyyppä 2005, 20-24) toteaa teoksessaan Me-hengen mahti, että tunteet liittävät meidät toisiin ihmisiin, mutta ihmisyyhteisön tapakulttuuri muovaa meitä persooniksi, jotka elävät kauan terveinä edellyttäen, että ripaus sosiaalista pääomaa kuuluu ydinkulttuuriin. (Hyyppä 2005, 20-24.)

Yhteisöhenki takaa täydellimmän ihmisyyden. Sitä voi sellaisenaan nimittää hyvinvoinniksi tai terveydeksi, jotka ovat tärkeimpiä filosofian määrittelemiä arvopäämääriä. Hyvinvointi samoin kuin sosiaalinen pääoma on kontekstisidonnaista. Hyvän olon voi ajatella syntyvän vuorovaikutteisesta riippuvuuden kokemuksesta. Kiintymys on vastavuoroisuutta ja syntyy kulttuurissa, joka vahvistaa me-asennetta ja sosiaalista pääomaa määrittävää vuorovaikutteista luottamusta. Luotettavien ystävien verkostot, aktiivinen osallistuminen ja luottamus ovat terveyteen vaikuttavia tekijöitä. (Hyyppä 2002, 44-48.)

”Antropologisen määritelmän mukaan terveys on myönteistä ihmisten välistä viestintää, joka johtaa tasapainon säilymiseen ihmisen sisällä ja ihmisyyhteisössä” (Hyyppä 2002, 33-34). Määritelmä sopinee kuvaamaan sosiaalisen pääoman hyvinvointiin liittyviä seurauksia.

Sosiaalisen pääoman hyvinvointivaikutuksia on tutkinut etenkin Markku Hyyppä. Hyyppä (Hyyppä 2005, 18, 25) kiteyttää sosiaalisen pääoman hyvinvointivaikutukset seuraavasti: ”Myönteisyys ja kasvuhakuisuus ovat sosiaalisen pääoman valtteja. Yhteisöllisyys kuvastaa myönteisyyttä, johon on helppo uskoa ja jota siksi on helppo myös tavoitella. Kasvuhakuisuus tarkoittaa sosiaalisen pääoman ehtymättömyyttä. Se on pääomaa, joka ei käytössä kulu. Mitä enemmän ihmiset toimivat verkostoissaan, sitä enemmän keskinäinen luottamus lisääntyy ja toiminnasta tulee kaikkia hyödyttävää. Kaikki hyötyvät ja korko näkyy hyvinvointina ja pitkäikäisyytenä. Mitä enemmän mehenkeä liikkuu ilmassa, sitä paremmin kansalaiset voivat.”

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitkä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet ammattikorkeakoulun opiskeluyhteisössä opiskelijoiden kuvaamina.

Tutkimuksen tavoitteena on luoda mittari, kyselylomake, mittamaan sosiaalista pääomaa vahvistavia käytänteitä.

Tutkimustehtävät ovat seuraavat:

Mitä sosiaalinen pääoma on ammattikorkeakoulun opiskelijayhteisössä opiskelijoiden kuvaamana?

Mitkä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet ammattikorkeakouluopiskelijoiden mielestä ?

4 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa tarkastellaan opinnäytetyön toteuttamiseen liittyviä lähtökohtia. Tarkoituksena on täsmentää tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostumista sekä selittää mihin tutkimuksen käytännön toteuttaminen perustuu. Tässä kuvataan tutkimuksen kohdejoukkoa, esitetään tutkimuksen metodologiset valinnat ja tarkastellaan tutkimuksen eettisyyteen liittyviä seikkoja.

4.1 Tutkimusprosessi

Opinnäytetyössä tutkimuksen avulla luodaan mittari. Tutkimus on kaksivaiheinen. Tutkimuksen tarkoitusta ja tavoitetta seuraten tutkimuksen vaiheet etenevät kvalitatiivisesta eli laadullisesta tutkimuksesta kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen. Tutkimusprosessia kuvataan taulukoiden avulla. Taulukossa 1. kuvataan mittarin kehittelyä, johon tutkimus pyrkii. Taulukossa esitetään vaiheiden tarkoitukset sekä aineisto, jonka avulla tarkoituksiin vastataan. Taulukossa 2. metodien yhteenveto, kuvataan tutkimuksen vaiheelle ominaista metodologista lähestymistapaa, esitetään vaiheille asetetut tehtävät sekä nimetään aineistonkeruun tavat, tiedon lähteet ja aineistonanalyysitavat.

Tutkimuksen ensimmäinen, laadullinen vaihe perustuu käsiteanalyysiin, jonka vaiheita seuraten tutustutaan kirjallisuuteen ja analysoimalla sitä rakennetaan tutkimuksen teoreettinen viitekehys (taulukko 1.). Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan käsitys siitä, mitä sosiaalinen pääoma on. Käsiteanalyysin lopputuloksena syntyvät sosiaalisen pääoman empiiriset tarkoitteet saadaan amk-opiskelijoiden haastattelusta. Tutkimuksen ensimmäinen vaihe vastaa ensimmäiseen tutkimustehtävään: Mitä sosiaalinen pääoma on ammattikorkeakoulun opiskelijayhteisössä opiskelijoiden kuvaamana? Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen tavoitteena on löytää ne tekijät, joita mitataan sosiaalista pääomaa vahvistavina.

Koska opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakennetaan käsiteanalyysin pohjalta, vastataan myös seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Mitkä ovat sosiaalisen pääoman ominaispiirteet?
- 2) Mitkä ovat sosiaalisen pääoman lähikäsitteet?

- 3) Mitkä ovat sosiaalisen pääoman ennakkoehdot?
- 4) Mitkä ovat sosiaalisen pääoman seuraukset?
- 5) Mitä sosiaalinen pääoma on tutkimuksen kohteena olevassa ammattikorkeakoulussa opiskelijoiden kuvaamana eli mitä ovat sosiaalisen pääoman empiiriset tarkoitteet.

Tutkimuksen toisessa, määrällisessä vaiheessa testataan luotu mittari ja toteutetaan kyselylomaketutkimus. Tutkimuksen toinen vaihe vastaa toiseen tutkimustehtävään:

Mitkä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet ammattikorkeakouluopiskelijoiden mielestä.

Taulukko 1. Mittarin kehittäminen

Vaihe	Tarkoitus	Aineisto
1.	Teoreettisen viitekehyksen muodostaminen	Kirjallisuus
	Sosiaalinen pääoma –käsitteen empiiristen tarkoitteiden nimeäminen	Haastattelu, 18 opiskelijaa
	Kyselylomakkeen muodostaminen	Käsiteanalyysin tulokset
2.	Pilottitutkimus	Satunnaisotanta, 2 opiskelijaa
	Empiirisen tutkimuksen toteutus, sosiaalinen pääoma –käsitteen empiiristen tarkoitteiden määrällinen tarkastelu	Kokonaisotanta, otoskoko 291 ammattikorkeakouluopiskelijaa

Tutkimuksen aineisto kerätään kirjallisuuden, haastattelun, kyselylomakkeen testauksen ja kyselylomakkeen avulla. Kirjallinen aineisto analysoidaan käsiteanalyysin avulla, jolloin muodostuu tutkimuksen teoreettinen viitekehys. Haastatteluaineisto analysoidaan sisällönanalyysillä ja kyselylomake tilastollisin menetelmin. Käytettävät menetelmät on kuvattu taulukossa 2.

Tutkittavaa kohdetta tarkastellaan sekä kvalitatiivisesta että kvantitatiivisesta lähestymistavasta käsin. Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen suuntaus eivät ole toisiaan pois sulkevia. Tässä tutkimuksessa suuntauksia käytetään toisiaan täydentävinä. Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus ovat lähestymistapoja, joita on toisinaan vaikeakin erottaa toisistaan. Ne voidaan nähdä tutkimuksen toisiaan täydentävinä lähestymistapoina. Kva-

litatiivista tutkimusta voidaan käyttää kvantitatiivisen tutkimuksen esikokeena tarkoituksenaan taata, että mitattavat asiat ovat tarkoituksenmukaisia tutkimuksen ongelmien kannalta. (Hirsjärvi ym. 2007, 133.) Tässä tutkimuksessa kvalitatiivinen osuus mahdollistaa kvantitatiivisen osuuden. Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen avulla varmistetaan, että tutkimuksen määrällinen vaihe mittaa aiottua, oikeaa asiaa.

Taulukko 2. Metodien yhteenveto.

Vaihe	Metodologinen lähestymistapa	Tehtävä/tutkimuskysymys	Aineistonkeruutapa	Tiedon lähde	Aineiston analyysitapa
1.	Kvalitatiivinen	Teoreettisen viitekehyksen muodostaminen, vastaa kysymyksiin: - sosiaalisen pääoman ominaispiirteet - sosiaalisen pääoman lähikäsitteet - sosiaalisen pääoman ennakkoehdot - sosiaalisen pääoman seuraukset	Kirjallisuus	Kirjallisuus	Käsitteanalyysi, aineiston rajaus
1.	Kvalitatiivinen	Sosiaalinen pääoma –käsitteen empiiristen tarkoitteiden nimeäminen, vastaa kysymykseen: Mitä sosiaalinen pääoma on oppilaitoksessa opiskelijoiden kuvaamana	Haastattelu	18 amk-opiskelijaa	Sisällönanalyysi
2.	Kvantitatiivinen	Kyselylomakkeen testaaminen	Kyselylomake	2 amk-opiskelijaa	Keskustelu
2.	Kvantitatiivinen	Sosiaalinen pääoma –käsitteen empiiristen tarkoitteiden määrällisen olennaisuuden osoittaminen, vastaa kysymykseen: Mitkä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet ammattikorkeakouluopiskelijoiden mielestä? ?	Kyselylomake	138 amk-opiskelijaa	Tilastolliset menetelmät

4.2 Kohdejoukon kuvaus

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen perustuessa sosiaalisen pääoman käsitteeseen, on syytä tarkentaa ammattikorkeakoulun verkoston luonne. Ammattikorkeakoulu on osa paikallista verkostoa. Paikallisella verkostolla tarkoitetaan määritellyn alueen koko verkostoa. Paikallinen verkosto kokonaisuudessaan vaikuttaa tutkittavan kohteen sosiaaliseen pääomaan. Sosiaalinen pääoma koostuu yhteiskunnan toimintasäännöistä, niitä välittävistä verkostoista sekä yhteiskunnan jäsenten luottamuksesta sääntöjen pätevyyteen. Tämä näkemys on helposti siirrettävissä paikalliselle tasolle muuttamalla yhteiskunnan sijaan paikallinen yhteisö. (Möttönen 2002, 120-121.)

Tutkimuksen kohdejoukko on sosiaali- ja terveystalouden ammattikorkeakoulun sosionomi- ja sairaanhoitajaopiskelijat. Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat opiskelijat, koska he opiskelevat työnsä ohessa kuullen hyvin vähäisesti ja irrallisesti ammattikorkeakoulun opiskelijayhteisöön. Sosiaali- ja terveystalouden amk-opiskelijoita ammattikorkeakoulussa on yhteensä 291. Tutkimuksen toinen vaihe kohdistui koko tähän opiskelijapopulaatioon. Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen haastatteluun osallistuneet 18 sosionomi –opiskelijaa antoivat sosiaaliselle pääomalle empiiriset tarkoitteet ja kyselylomakkeen testasi kaksi amk-opiskelijaa.

4.3 Aineistonkeruu

Aineistonkeruumenetelminä esitetään tutkimuksen molemmissa vaiheissa käytetyt aineistonkeruun menetelmät. Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen aineisto kerättiin kirjallisuudesta ja haastattelusta, tarkemmin teemahaastattelusta. Kyselylomake sekä sen esitestaaminen ovat tutkimuksen toisen vaiheen aineistonkeruun menetelmiä.

4.3.1 Aineistonkeruu käsiteanalyysiin

Tutkimuksen kirjallisuuskatsaus rajautui siihen materiaalin, mitä käytettiin seuraamalla käsiteanalyysin etenemisen vaiheita. Kirjallisuuskatsaus toimi riittävänä ollakseen käsiteanalyysin pohjana oleva kirjallinen tutkimusaineisto. Kirjallisen aineiston rajausta toimi perehdytyksenä käsiteanalyysin vaiheelle, jossa analyysi eteni haastatteluun. Kirjallisuutta sosiaalisesta pääomasta haettiin sillä kriteerillä, että se käsitteli sosiaalisen pääoman yhteyttä hyvinvointiin. Tätä voidaan pitää kirjallisen aineiston ja tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen rajauksena.

Sosiaalisen pääoman käsite kirjallisuudessa esiintyy erityisesti Robert Putnamin ja James Colemanin määritelmien, teorioiden ja tutkimusten yhteydessä. Käsitettä tarkasteltiin mm. mainittujen tutkijoiden tutkimusten kautta. Putnamin ja Colemanin lisäksi sosiaalista pääomaa on käsitelty ja tutkittu hyvin paljon Maailmanpankki. Maailmanpankin huomattava paneutuminen sosiaalisen pääoman merkitykseen ja vaikutuksiin tuli esiin kirjallisuuskatsauksessa. Poikkitieteelliseen käsitteen ymmärtämiseen tutkimuksessa ei ollut tarpeen ryhtyä.

Tutkimuksen aineiston rajausta vahvisti se, että kirjallisuudessa melko nopeasti toistui samat lähteet, käsitteet ja määritelmät. Esimerkiksi kaikki aineistona ollut kirjallisuus rakentui Putnamin ja Colemanin sosiaalisen pääoman määrittelyn varaan. Tätä haun tyhjentymistä kuvataan teoreettiseksi saturaatioksi. Tällöin aineisto alkaa toistaa itseään eli tulee kylläiseksi, jolloin aineiston lisäkeruu ei enää anna uutta tutkittavasta aiheesta. (Syrjälä ym. 1996, 176.)

Kirjallisen aineiston lisäksi tutkimuksen ensimmäisen vaiheen aineistonkeruu perustui haastatteluun. Haastattelu oli keino käsiteanalyysin viimeisen vaiheen eli empiiristen tarkoitteiden nimeämisen toteuttamiseksi. Teoreettisessa viitekehysessä tarkasteltiin sosiaalinen pääoma –käsitteen esiintymistä kirjallisuudessa. Haastattelun avulla käsite siirrettiin toimintaympäristöön, missä käsitettä tässä tutkimuksessa kuvattiin, jolloin käsitteen ilmenemistä tarkasteltiin konkreettisina toimina. Haastattelun avulla pyrittiin osoittamaan, mitä sosiaalinen pääoma käytännön arkielämässä on ammattikorkeakoulun opiskeluyhteisössä opiskelijoiden kuvaamana.

Haastattelu aineiston keruun menetelmänä on kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä. Teemahaastattelussa haastattelijan tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista. Haastattelu eroaa keskustelusta olennaisesti siinä, että se tähtää informaation keräämiseen ja on ennalta suunniteltua päämäärähakuista toimintaa. Tiivistäen voidaan sanoa, että tutkimuksen osana haastattelu on vuorovaikutustilanne. Haastattelu kohdistetaan tiettyihin teemoihin, joiden varassa haastattelu / keskustelu etenee. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että asioiden merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa ja ihmisten tulkinnat asioista ja heidän niille antamat merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi ym. 2006, 47-48.)

Haastatteluun osallistui 18 oppilaitoksen sosionomi-opiskelijaa. Haastattelu toteutettiin opiskelijoiden oppitunnin aikana. Haastattelu kesti yhden (1) tunnin. Haastattelussa opiskelijat keskustelivat teemoista aktiivisesti. Vilkas keskustelu teki aineiston kokoamisen helpoksi. Haastattelu eteni suunnitellun teemoittelun mukaisesti. Haastattelu tallennettiin videokameran nauhalle haastateltavia kuvaamatta. Opiskelijoiden keskustelua kirjattiin lisäksi ylös ja tarvittaessa tarkennettiin kirjattuja seikkoja opiskelijoilta väärinkäsitysten välttämiseksi. Teemojen vaihtuessa haastateltavilta tarkennettiin yhteenveto kirjatuista asioista.

Haastattelun teemat selkiytyivät kirjallisuuteen perustuvan tutkimusvaiheen edetessä. Haastattelun avulla pyrittiin nimeämään käsitteen empiiriset tarkoitteet. Tällä tarkoitetaan sitä, että käsitteen ominaispiirteille pyrittiin löytämään konkreettisia esimerkkejä. Käsiteanalyysiin liittyvän haastattelun teema-alueluettelo oli:

1. Sosiaalinen pääoma käsitteenä:

Mitä käsitteellä sosiaalinen pääoma ymmärretään?

Tämän kysymyksen tarkoitus oli antaa käsitys siitä, miten tuttu sosiaalisen pääoman käsite haastateltaville oli. Kysymys toimi myös aiheeseen johdatteluna. Kysymyksen vastauksia ei analysoitu.

2. Sosiaalinen verkosto:

Miten kuvata ammattikorkeakoulun sosiaalista verkostoa?

Mitkä tekijät edesauttavat sosiaalista verkostoitumista?

3. Luottamus:

Miten luottamus näyttäytyy ammattikorkeakoulussa?

Mitkä tekijät/käytännöt ammattikorkeakoulussa herättävät ja vahvistavat luottamusta?

4. Normit:

Mitä normeja ammattikorkeakoulussa on?

Mitkä käytännöt ohjaavat yhteiseen normistoon?

5. Yhteisö:

Kuvaile ammattikorkeakoulun yhteisöä.

Mitkä käytännöt ohjaavat yhteisön muotoutumiseen ja osallisuuteen?

6. Vastavuoroisuus:

Mitä vastavuoroisuus ammattikorkeakoulussa on?

Mitkä tekijät tai käytännöt edistävät vastavuoroisuutta?

Haastattelun kaikkien teemojen kohdalla pyrittiin siihen, että haastateltavat tuovat esiin konkreettisia ja käytännönläheisiä esimerkkejä.

4.3.2 Määrällinen aineistonkeruu

Tutkimuksen toinen vaihe oli määrällinen tutkimus. Empiiriset tutkimukset ovat ns. soveltavia tutkimuksia, joilla tarkoitetaan käytännön tavoitteisiin pyrkivää itsenäistä ja omaperäistä tiedon etsintää, jossa nojaututaan perustutkimuksen tuloksiin. (Holopainen ym. 2008, 20.) Empiiriselle tutkimukselle tyypillisesti tutkimuksen toinen vaihe nojaa tutkimuksen ensimmäisen vaiheen tuloksiin.

Kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta nimitetään myös tilastolliseksi tutkimukseksi. Aineiston keruussa kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytetään usein standardoituja tutkimuslomakkeita valmiine vastausvaihtoehtoineen. Asioita kuvataan numeeristen suureiden avulla, joita täydennetään esimerkiksi taulukoin. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla saadaan usein kartoitettua olemassa oleva tilanne, mutta aina ei pystytä riittävästi selittämään asioiden syitä. (Heikkilä, 2008, 16.)

Tutkimuksen toisessa vaiheessa käytettiin aineistonkeruun menetelmänä kyselylomaketta. Kyselylomakkeen tarkoituksena oli selvittää mitkä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet ammattikorkeakouluopiskelijoiden mielestä.

Kyselyn käyttö aineistonkeruun muotona tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä. Tutkimusstrategiana on survey-tutkimus. Valittu strategia on suunnitelmallinen kyselytutkimus, joka perustuu tutkimusaineiston keräämiseen valmiiksi jäsenneyillä lomakkeilla. Tällä tavoin kerätty tieto voidaan jäsennellä useilla eri menetelmillä. (Holopainen ym. 2008, 21.) Kyselylomakkeen etuna voidaan pitää, että tutkija ei tällöin vaikuta olemuksellaan eikä läsnäolollaan vastauksiin, kuten esimerkiksi haastattelussa. Luotettavuutta parantaa lisäksi se, että kyselylomakkeessa kysymys esitetään jokaiselle koehenkilölle täsmälleen samassa muodossa. Kyselylomakkeen etu on myös siinä, että se mahdollistaa vastaajan valitsevan itse parhaaksi katsomansa vastaamisajankohdan. Kyselylomakkeen heikkouksina pidetään, että sen vastausprosentti jää usein niukaksi. Myös kysymysten väärinymmärtämisen mahdollisuus on ongelma. (Valli ym. 2001, 101.)

Kyselylomake on määrämuotoinen kysymyspatteristo, jolla kerätään informaatiota. Kyselylomakkeen tärkein tavoite on muuntaa tutkijan tiedontarve kysymyksiksi, joihin vastaaja on kykenevä ja halukas vastaamaan. Mikäli lomakkeeseen on asetettu valmiit

vastausvaihtoehdot, tulee vastauksista niiden ansiosta yhdenmukaisia. Tämä taas nopeuttaa lomakkeiden käsittelyä. Kyselylomakkeen tarkoituksena on minimoida vastaajan ponnistelut sekä vastausvirheet. Kyselylomakkeen laatiminen on käytännössä jatkuva prosessi, jonka aikana lomaketta muokataan, kunnes lopulta mitään korjattavaa ei enää löydetä. (Holopainen ym. 2008, 42-43.)

Kyselyn muodoista tutkimuksessa käytettiin verkkokyselyä. Verkkokyselyssä lomake lähetetään tutkittaville, he täyttävät sen ja postittavat takaisin tutkijan osoittamaan sähköiseen osoitteeseen. Menettelyn etuna on nopeus ja vaivaton aineiston saanti. Heikkoutena on suuri kato. (Hirsjärvi ym. 2007, 191.) Verkkokyselystä käytetään myös nimitystä internet –kysely. Internet-kyselyjen toteuttamiseksi on olemassa erilaisia internet-pohjaisia tutkimus- ja tiedonkeruuohjelmia. (Heikkilä 2008, 69-70.)

Aineisto kerättiin kyselylomakkein hyödyntäen webropol –tekniikkaa. Webropol on internetin välityksellä toimiva kysely- ja tiedonkeruusovellus. Sen avulla voi luoda kyselyitä, joihin vastataan internetin, intranetin, sähköpostin tai matkapuhelimen välityksellä. Webropol sisältää raportointityökalun, joka mahdollistaa myös tulosten suodatuksen ja ristiintaulukoinnin. Opiskelijat saivat sähköisesti kyselylomakkeen omaan sähköpostiosoitteeseensa. Vastattuaan lomakkeeseen, lähettivät he sen internetin välityksellä takaisin. Vastausaikaa opiskelijoille annettiin kaksi viikkoa.

Kyselylomakkeen kysymykset olivat järjestysasteikollisia, Likert-tyyppisiä kysymyksiä. Tarkoitus oli selvittää opiskelijan sama- tai erimielisyyttä esitetyn väittämän kanssa sosiaalista pääomaa edistävästä asioista. Likertin asteikolla tarkoitetaan mielipideväittämiä tarkastelevia asteikkoja. Asteikoissa käytetään portaita, tässä tutkimuksessa portaita oli 5-portainen. Portaita on ääripäät, tässä tutkimuksessa 1= täysin eri mieltä ja 5= täysin samaa mieltä. Vastatessaan vastaaja valitsee omaa mielipidettään parhaiten vastaavan vaihtoehdon. (Heikkilä 2008, 53.)

Kyselylomakkeen väittämät muotoutuivat suoraan tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa toteutetun haastattelun aineiston analyysin kautta. Jokaisesta analyysin muodostamasta teemasta muodostettiin omat kysymyksensä. Haastatteluun osallistuneiden opiskelijoiden esiin tuomat asiat muokattiin väittämiksi kyselylomaketta varten. Jokainen teema muodosti yhden kysymyskokonaisuuden, mikä sisälsi tähän teemaan analyysin kautta sisällytetyt väittämät. Kyselylomake sisälsi myös avoimia kysymyksiä. Avoimil-

la kysymyksillä huomioitiin mahdollisuus, että väittämät eivät sisällä kaikkea, mitä opiskelijat teemaan liittävät. Kyselylomakkeessa oli 18 asteikko-tyyppistä väittämäsarjaa ja viisi avointa kysymystä.

Kyselylomake testattiin ennen varsinaisen kyselylomakkeen lähettämistä opiskelijoille. Testauksessa käytettiin otantamenetelmänä satunnaisotantaa ja pyydettiin ammattikorkeakoulun kahta opiskelijaa avuksi. Opiskelijat vastasivat paperiseen kyselylomakkeeseen tehtyihin kysymyksiin. Testauksen perusteella kahteen kysymykseen lisättiin tarkennuksia. Lisäksi testauksessa todettiin, että avoimet kysymykset on lomakkeessa tarpeen esittää.

Tutkimus toteutettiin kokonaistutkimuksena. Kokonaistutkimuksessa kyselylomake toimitetaan koko tutkittavalle perusjoukolle. Perusjoukkona tässä tutkimuksessa olivat ammattikorkeakoulun sosionomi (amk), sairaanhoitaja (amk), diakoni (amk) ja diakonissa (amk) –opiskelijat. Kyselylomake lähetettiin yhteensä 291 opiskelijalle. Vastausaikaa annettiin kaksi viikkoa. Vastausaikaa jatkettiin, sillä ensin annetulla ajalla, yksi viikko, vastauksia oli tullut 53. Kahden viikon vastausajalla kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 138. Tämä on noin 47,5% koko otoksesta. Kyselyn aineistoa voidaan vastaajien lukumäärän perusteella pitää riittävänä ja luotettavana. Kokonaistutkimusta suositellaan käytettäväksi, jos perusjoukko on pieni. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa suositellaan kokonaisotantaa jos perusjoukko on alle 100 ja käytettäessä kyselytutkimusta kokonaisotantaa suositellaan myös 200-300 suuruisesta perusjoukosta. (Heikkilä 2008, 33.)

Tutkimuksessa päädyttiin kokonaisotantaan eri seikkojen vaikuttamana. Kyselylomaketutkimuksessa voidaan odottaa, että vastauksia ei saada koko perusjoukolta. Näin ollen saatavien vastausten määrään vaikuttaa otannan koko. Lisäksi käytänteiden määrittelyssä on syytä huomioida, että määrittelyyn on mahdollista osallistua kaikki, joita määritelmät pyrkivät kuvaamaan. Opinnäytetyön aiheen ollessa sosiaalinen pääoma, oli kohtuullista, että tutkimukseen kutsuttiin osalliseksi koko se yhteisö, jota tutkimus koskee. Kokonaistutkimus lisää aineiston luotettavuutta ja viittaa eettisiin ratkaisuihin.

4.4 Aineiston analysointi

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa teoreettisen viitekehyksen kirjallisuuteen perustuva aineisto analysoitiin käsiteanalyysillä. Käsiteanalyysiin liittyi myös aineistonkeruu haastattelun avulla. Haastatteluaineisto analysoitiin sisällönanalyysillä. Tutkimuksen toisen vaiheen tulokset analysoitiin tilastollisin menetelmin.

4.4.1 Käsiteanalyysi

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rajattiin ja muodostettiin käsiteanalyysin avulla. Käsiteanalyysin viimeisenä vaiheena toteutettiin haastattelu, jonka avulla käsitteelle sosiaalinen pääoma nimettiin empiiriset tarkoitteet. Käsiteanalyysin vaiheiden kuvaamisen jälkeen esitetään sisällönanalyysi haastatteluaineiston analyysimenetelmänä.

Käsitteiden esiin saaminen merkitysrakenteessa oli tärkeä osa tutkimusta. Oikein valituilla, oikein määritellyillä ja oikein tunnistetuilla käsitteillä on mahdollista saada paljastettua tutkimuskohdetta selkeämmin kuin määrittelemättömillä tai valmiina otetuilla käsitteillä. Käsiteanalyysi pienentää mahdollisuuden, että valmiit, yleiset käsitteet jähmettävät ja halvaannuttavat tutkimusta toistamaan sellaista mitä on jo tehty tai pakottaa tutkimuskohdetta sellaiseen muottiin, jonne se ei sovi. (Varto, 1992, 92.) Haastattelu osana käsiteanalyysia johti tutkimuskohteen parempaan ymmärtämiseen.

Käsiteanalyysi on terminologisten menetelmien ydin, missä selvitetään käsitteen sisältö, käsitteen suhteet muihin käsitteisiin ja luodaan pohja käsitteiden määrittelylle sekä termien synonyymisuudelle. (Nuopponen 2003, 1.) Käsiteanalyysia voidaan ajatella väliinena, jonka avulla on mahdollista tutkia ja määrittellä käsitteisiin liitettäviä piirteitä tai ominaisuuksia. Mikäli käsiteanalyysin alkuperä selvästi viittaa käsitteiden analysoimiseen, voidaan sitä käyttää käsitteiden ja käsitejärjestelmien analysoinnissa eli metodina. (Puusa 2008, 38.) Walker & Avant (1992, 39.) määrittelevät käsiteanalyysin strategiaksi, jonka avulla pystytään tutkimaan käsitteiden piirteitä tai ominaisuuksia. Käsiteanalyysissa pyritään määrittelemään käsitteen ominaispiirteet kielellisesti. Vaikka analyysi olisi kuinka tieteellinen, tarkka ja täsmällinen, tulos on aina vain alustava. Varauksellisuus on perusteltua, koska usein kaksi ihmistä päätyy eri tuloksiin analysoidessaan samaa käsitettä. Käsiteanalyysi on erinomainen tapa etsiä tietoa tutkimuksen pohjaksi.

Tulokset antavat tutkijalle perustiedot käsitteiden perimmäisistä ominaisuuksista. Näiden ominaisuuksien avulla tutkijan on mahdollista rajata tutkimusongelma. Tutkija voi käsiteanalyysin avulla päätellä, mikä mittari keskittyy kyseisen käsitteen ominaispiirteisiin. (Walker ym. 1992, 39.)

Tutkimuksen käsiteanalyysissa mukailtiin Walkerin ja Avantin luomaa käsiteanalyysin mallia. Malli esitetään tässä selvittäen myös analyysin vaiheiden sisältöä. Walkerin ja Avantin (Walker ym. 1992, 41-48.) käsiteanalyysin malli koostuu kahdeksasta vaiheesta. Analyysin vaiheita käsitellään kuin ne olisivat peräkkäisiä, vaikka monet niistä ovat päällekkäisiä.

Walker & Avantin käsiteanalyysin vaiheet:

1. Käsitteen valitseminen.

Käsitteeksi valikoitui sosiaalinen pääoma tutkimuksen aihevalinnan mukaisesti.

2. Analyysin tavoitteiden määrittäminen.

Analyysin tavoitteeksi määriteltiin sosiaalista pääoman käsittelevän kirjallisuuden rajaaminen tutkimuksen kannalta oleelliseksi sekä sosiaalisen pääoman teoreettisen viitekehyksen muodostaminen. Analyysin avulla vastattiin kysymykseen: mitä sosiaalinen pääoma on amk-opiskelijoiden kuvaamana.

3. Käsitteen käytön tarkoituksen kartoittaminen.

Vaiheessa rajattiin aineisto. Käsitteen käyttötapoja tarkasteltiin ja analyysiin jätettiin aineisto, joka käsitteli sosiaalisen pääoman yhteyttä hyvinvointiin.

4. Ominaispiirteiden nimeäminen.

Ominaispiirteiksi kirjattiin ne käsitteet tai asiat, jotka kirjallisuudessa usein liitettiin sosiaaliseen pääomaan. Ominaispiirteiksi nimettiin tutkimuksen tarkoituksen kannalta oleellisimmat piirteet.

5. Malliesimerkin laatiminen.

Ominaispiirteitä tarkasteltiin sijoitettuna ammattikorkeakouluun, jossa tutkimus toteutettiin.

6. Lisäesimerkkien laatiminen.

Analyysin tässä vaiheessa käsiteltiin lähikäsitteitä. Lähikäsitteitä mainittiin kirjallisuudessa usein sosiaalinen pääoma –käsitteen yhteydessä. Lähikäsitteet eivät sisällä sosiaalisen pääoman ominaispiirteitä.

7. Ennakkoehtojen ja seurausten tunnistaminen.

Vaiheessa tunnistettiin ennen käsitteen esiintymistä olevia tapahtumia tai toimintoja eli käsitteen ennakkoehtoja sekä asioita, jotka ovat käsitteen seurauksia.

8. Empiiristen tarkoitteiden nimeäminen.

Analyysin viimeisessä vaiheessa määritettiin sosiaaliselle pääomalle empiirisiä tarkoitteita. Empiiriset tarkoitteet ovat luokkiin tai kategorioihin sijoittuvia konkreettisia ilmiöitä, jotka jo pelkällä olemassaolollaan osoittavat tutkittavan käsitteen esiintymisen (Walker ym.1992, 48.) Vaihe toteutettiin haastattelun avulla.

Haastatteluaineisto käsiteltiin sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi on tieteellinen analyysimenetelmä, joka pyrkii päätelmiin eritoten verbaalisesta, symbolisesta tai kommunikatiivisesta aineistosta. Sisällön analyysin tavoitteena on analysoida aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti. Analyysin tavoitteena on lisäksi rakentaa systemaattinen, kattava ja tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tai asiasta. Sisällön analyysin avulla pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Analyysin lopputuloksena saadaan aikaiseksi tutkittavia ilmiöitä tai asioita kuvaavia kategorioita, käsitteitä, käsitejärjestelmiä tai malleja.

(Janhonen ym. 2001, 23; Kyngäs ym. 1999, 4-5; Tuomi ym. 2006, 106.)

Sisällönanalyysin tekemiseksi ei ole olemassa yksityiskohtaisia sääntöjä. Sen sijaan sisällön analyysin prosessin etenemiseen on tiettyjä ohjeita (Kyngäs ym.1999, 5). Aineiston analyysissa on kyse keksimisen logiikasta, johon tutkimuksen tekijän itsensä on tuotettava analyysinsa viisautta. Sisällönanalyysi on menetelmä, jonka avulla voidaan tehdä havaintoja dokumenteista ja analysoida niitä systemaattisesti. Sisällönanalyysi on enemmän kuin teknisesti tuotettua kuvaa aineistosta, se on aineistossa ilmeneviä merkityksiä, tarkoituksia, aikomuksia ja seurauksia sekä aineistossa ilmeneviä yhteyksiä. Olennaista sisällön analyysissa on, että tutkimusaineistosta erotellaan samanlaisuudet ja erilaisuudet. (Janhonen ym. 2001, 23.) Laadullisen tutkimuksen analyysivaiheessa ai-

neisto luokitellaan, jäsennetään teema-alueisiin ja koodataan helpommin tulkittaviin osiin. Analyysivaiheet toistuvat useamman kerran. (Kiviniemi 1999, 76-81.)

Aineiston analyysiprosessia aloitettaessa on valittava analyysiyksikkö. Analyysiyksikkönä voi olla sana tai sanayhdistelmä, lause, lausuma tai ajatuskokonaisuus. Analyysiyksikön valintaan ohjaavat tutkimustehtävä sekä aineiston laatu. (Janhonen ym. 2001, 25, Kyngäs ym. 1999, 5.) Tässä tutkimuksessa analyysiyksikkönä käytettiin lausumia ja ajatuskokonaisuuksia.

Aineiston käsittely aloitetaan huolellisella tutustumisella aineistoon sekä sen aktiivisella läpikäymisellä. Tämä jälkeen aloitetaan aineiston pelkistäminen. Pelkistämällä tarkoitetaan sitä, että aineistosta etsitään ja koodataan ilmaisuja, jotka liittyvät tutkimustehtävään. (Kyngäs ym. 1999, 5.)

Haastateltavien opiskelijoiden aktiivisuudesta johtuen aineistoa tuli melko paljon. Koska haastateltavana oli vain yksi ryhmä, aineisto ei sinänsä toistanut itseään. Tämä johtuu siitä, että haastateltavat täydensivät ja vahvistivat, toisin sanoen keskustelivat esiin nousseista asioista. Analyysivaiheessa aineisto supistui vain vähän kun samaa tarkoittavat asiat yhdistettiin. Aineisto antoi kattavan kuvauksen siitä, miten sosiaalisen pääoman ominaispiirteet näyttäytyvät ammattikorkeakoulussa opiskelijoiden kuvaamana. Haastattelun kustakin teema-alueesta nousi esiin teemalle olennaisia asioita.

Haastattelun tarkoituksena oli nimetä sosiaalisen pääoman empiiriset tarkoitteet eli saada aineistoa todentamaan sosiaalisen pääoman ominaispiirteiden ilmentymistä ammattikorkeakoulussa opiskelijoiden kuvaamana. Haastattelun avulla kerätyn tiedon analyysitapana oli induktiivinen sisällön analyysi. Induktiivisessa sisällön analyysissä edetään konkreettisesta aineistosta sen käsitteelliseen kuvaukseen. Yksittäisestä vaiheittain yleiseen etenevään aineiston analyysistä muodostuu analysointiprosessi. (Janhonen ym. 2001, 24.) Koska aineistosta haluttiin saada opiskelijoiden kokemukset näkyviin ja kuvattua haastateltavien oma näkökulma tutkittavasta käsitteestä, toteutettiin sisällön analyysi induktiivisena.

Aineisto litteroitiin välittömästi haastattelun jälkeen eli puhuttu aines muutettiin kirjalliseen muotoon. Litteroinnissa kuunneltiin useaan otteeseen nauhoitettu haastattelu kirjatun samalla puhuttu aines ylös. Kirjoitettua ainesta tuli 12 liuskaa. Kirjatun aineksen

yhtäläisyys puhutun kanssa varmistettiin kuuntelemalla nauhoitettu haastattelu samalla seuraten kirjoitettua. Aineiston litterointi tapahtui aineistoa muuttamatta. Litteroitua aineistoa luettiin useaan kertaan. Analyysiyksiköksi valikoitui ajatuskokonaisuus tai lausuma melko helposti. Tämä johtui siitä, että haastateltavat antoivat vastauksena haastattelun teemojen yhteydessä niin, että niistä muodostui selkeitä ajatuskokonaisuuksia. Aineisto pelkistettiin yhdistämällä samaan teemaan liittyviä vastauksia koodimerkeillä.

Aineiston analyysin seuraavana vaiheena oli abstrahointi. Abstrahoinnilla tarkoitetaan sitä, että alakategorioiden, eli tämän tutkimuksen yhtäläisten asiakokonaisuuksien teemat, kootaan ja yhdistetään toisiinsa muodostaen niille yläkategorioita. Aineiston abstrahointia jatketaan niin kauan, kuin se aineiston sisällön huomioon ottaen on mahdollista ja mielekästä. (Janhonen 2001, 29, Kyngäs 1999, 6-7.)

Sisällön analyysi pohjautui teemoihin. Aineistoa käsiteltiin haastattelun teema-alueiden mukaisesti. Kunkin teema-alueen kohdalla aineistoa pelkistettiin erikseen ja käsiteltiin jaotteleamalla yhtäläisiä ajatuskokonaisuuksia ja ilmaisuja omien teemojensa alle. Aineiston analyysin teemoittelun edetessä yhtäläisyydet alkoivat hahmottua. Yhtäläisten ilmaisujen kohdalle merkittiin oma merkkinsä. Yhtäläisyydet saivat jokainen oman sisältöä kuvaavan nimittäjänsä.

4.4.2 Määrällinen aineiston analysointi

Määrällinen aineiston analysointi liittyy aineistonkeruun menetelmänä käytettyyn internet-kyselyyn. Internet-kyselyissä vastaukset tallentuvat tietokantaan, joka mahdollistaa aineiston käsittelyn välittömästi aineiston keruun päätyttyä. Tutkimus- ja tiedonkeruuohjelmana käytettävän webropolin avulla toteutetaan kysely kokonaisuudessaan suunnitteluvaiheesta tulosten tarkasteluun saakka. Ohjelman avulla sen käyttäjä voi tehdä automaattisesti yhteenvedon kyselyaineiston tuloksista ja valmiita taulukoita ja kuvioita voidaan siirtää helposti office-ohjelmiin. Tiedot saadaan Excel-tiedostona, joka voidaan lukea tilasto-ohjelman datatiedostoksi, jolloin tutkija voi halutessaan tehdä itse tarkempia analysointeja aineistosta. (Heikkilä 2008, 70.)

Kyselylomakkeen Likert-tyyppinen aineisto analysoitiin tarkastelemalla webropolin aineistosta antamaa peruseräraporttia. Raportin perusteella aineiston tulokset esitettiin ku-

vaavalla tasolla, moodin ja keskiarvon avulla. Moodi on sijaintiluku. Sijaintiluvulla kuvataan jakauman sijaintia eli sitä, mihin suuruusluokkaan tai mihin mittaustason kohtaan vastukset asteikolla sijoittuvat. Moodin lisäksi sijaintilukuja ovat mediaani, aritmeettinen keskiarvo sekä fraktiili. Moodi on keskiluku, jota kutsutaan myös tyyppiluvuksi. Moodi on se arvo, joka esiintyy useimmin eli se mitä on eniten. (Heikkilä 2008, 84; Vilkka 2007, 121; Metsämuuronen 2000, 22-23.)

Moodin käyttäminen aineistoa kuvaavana tunnuslukuna sopii Likert –asteikkoon perustuvaan kyselyyn, jossa esitetyjä väittämiä voi tarkastella suhteessa toisiinsa. Tämän tutkimuksen avulla pyritään osoittamaan, minkä arvon ammattikorkeakoulun opiskelijat antavat esitetyille väittämille. Näin tuloksia esitettäessä moodi kuvaa, mikä väittämälle annetun asteikon luku on saanut eniten samanmielisyyttä. Moodi kertoo sen arvon, missä vastausten esiintymistiheys eli frekvenssi on suurin (Vilkka 2007, 121). Muuttujan arvon kuvaaminen moodilla soveltuu hyvin esimerkiksi silloin, kun se voidaan esittää yhtenä kaikkien yleisimmin esiintyvistä arvosta. Etenkin, jos aineisto antaa joitakin poikkeavia arvoja, voidaan moodilla kuvaamista pitää luotettavampana kuin keskiarvolla kuvaaminen. (Metsämuuronen 2000,23; Vilkka 2007, 121.)

Asteikollisille vastauksille esitettiin myös aritmeettinen keskiarvo. Keskiarvo muodostuu laskemalla havaintojen mittaustulokset yhteen ja jakamalla tämä tulos havaintojen lukumäärällä. Keskiarvolla kuvataan sitä keskimääräistä suuruutta, mikä havaintoarvoilla on. (Heikkilä 2008,83; Vilkka 2007,123.)

Kyselylomakkeen avoimet kysymykset analysoitiin sisällön analyysia apuna käyttäen. Sisällönanalyysi aineiston analysoinnin menetelmänä on kuvattu luvussa 4.4.1. Avoimien kysymysten vastauksissa kertautui hyvin paljon niitä asioita, jotka oli esitetty jo asteikollisissa väittämissä. Muutoinkin avoimien kysymysten aineisto oli hyvin samantapaista tuoden uutta vain vähän esille. Kyselylomakkeen avoimissa kysymyksissä saavutettiin siis saturaatiopiste eli aineisto alkoi toistaa itseään. Kun samat asiat alkavat kertautua aineistossa, voidaan ajatella, että on olemassa tietty määrä aineistoa, joka antaa oleellisen tiedon. (Hirsjärvi ym. 2007, 171.)

4.5 Tutkimusetiikka

Tutkimusprosessissa kokonaisuudessaan noudatettiin tutkimukselle asetettuja eettisiä vaatimuksia. Tutkimuksen tiedonhankinnassa ja sen julkistamisessa huomioitiin tutkimuseettiset periaatteet ja tutkimusta toteutettaessa noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkija on tietoinen tutkimuksen eettisistä vaatimuksista ja sitoutuu niitä kunnioittamaan ja noudattamaan.

Opinnäytetyötä aloitettaessa on perehdytty tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimiin tutkimuseettisiin ohjeisiin. Ohjeet määrittelevät hyvää tieteellistä käytäntöä ja sen loukkauksia monitieteisestä näkökulmasta. Ohjeiden tavoitteina on hyvän tieteellisen käytännön edistäminen ja tieteellisen epärehellisyuden ennaltaehkäiseminen kaikissa tutkimusta harjoittavissa organisaatioissa, mm. ammattikorkeakouluissa. Neuvottelukunta on laatinut hyvälle tieteelliselle käytännölle seitsemän ohjetta. Tieteellisen tutkimuksen eettisen hyväksyttävyyteen sekä sen luotettavuuden ja tulosten uskottavuuden edellytyksenä on, että tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2002, Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauksen käsitteleminen.)

Tutkimusetiikka voidaan määritellä tutkijoiden ammattietiikaksi, johon sisältyvät eettiset periaatteet, normit, arvot ja hyveet. Tutkimusetiikan normit voidaan ammattieettisestä näkökulmasta jaotella totuuden etsimistä ja tiedon luotettavuutta ilmentäviin normeihin, tutkittavien ihmisarvoa ilmentäviin normeihin sekä tutkijoiden keskinäisiä suhteita ilmentäviin normeihin. Totuuden etsimistä ja tiedon luotettavuutta ilmentävät normit ohjaavat noudattamaan tieteellisen tutkimuksen menetelmiä ja esittämään luotettavia tuloksia, joiden oikeellisuus on todistettavissa. Tutkimusaineiston keruu, sen käsittely ja asianmukainen arkistointi liittyvät tiedon luotettavuuteen ja todistettavuuteen. Tutkittavien ihmisten arvoa ilmentävät normit korostavat tutkittavien ja heidän yhteisöjensä itsemääräämisoikeuden kunnioittamista sekä tutkimuksesta koituvan vahingon välttämistä. Tutkijoiden keskinäisiä suhteita ilmentävissä normeissa olennaista on toisten työn huomioiminen ja kunnioittaminen. Tutkimusetiikka on läsnä aineiston hankintaan ja tutkittavien suojaan liittyvissä kysymyksissä, tieteellisen tiedon soveltamista, käyttöä ja vaikutuksia soveltavissa kysymyksissä sekä tieteen sisäisissä asioissa. (Kuula 2006, 23-24.)

Tutkimuksen reliaabelisuudella tarkoitetaan tutkimuksen mittaustulosten toistettavuutta, toisin sanoen tutkimuksen luotettavuutta. Reliaabelius on tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimuksen validisuudella eli pätevyydellä tarkoitetaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituksena mitata. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan kohentaa esimerkiksi kuvaamalla tarkasti tutkimuksen kaikkien vaiheiden toteuttamista. (Hirsjärvi ym. 2007, 226-228.) Tutkimuksessa kuvataan aineiston tuottamisen olosuhteet. Aineistoa analysoitaessa esitetään luokittelun perusteet. Tutkimuksessa esitetään tutkimuksen tulokset kokonaisuudessaan.

Koska laadullinen tutkimus tapahtuu elämismaailmassa, on tutkija osa tutkimaansa merkitysyhteyttä. Tätä voidaan pitää jopa edellytyksenä laadulliseen tutkimukseen, sillä laatujen ymmärtäminen mahdollistuu omassa merkityskontekstissaan. Ihmistä tutkiva ei voi olla ulkopuolisen tarkkailijan roolissa. Vaikka tutkija ja tutkittava ovat samassa maailmassa ja samassa merkityskokonaisuudessa, heidän tapansa käsittää ovat kuitenkin erilaiset. Vaikkakin tutkimus yleensä pyrkii tuomaan esiin järkipärisen, ei se voi jättää huomiotta tutkijan ennakko-oletuksia eikä sitä, että tutkimuksen kohteiksi tulevissa toimitissa vaikuttaa kulloinenkin kokonaiskäsitys maailmasta. (Varto 1992, 26-27.)

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tuloksissa tarkastellaan ensin tutkimuksen ensimmäiseen vaiheeseen liittyvää käsiteanalyysia, jonka viimeisenä vaiheena nimettiin sosiaaliselle pääomalla empiiriset tarkoitteet. Empiiriset tarkoitteet nimettiin opiskelijoiden haastattelun avulla. Tutkimuksen tulosten tarkastelu etenee kyselylomakkeen tulosten tarkasteluun. Näitä tuloksia tarkastellaan ensin kutakin väittämäsarjaa erikseen, minkä jälkeen esitetään yhteenveto jokaisesta sosiaalisen pääoman ominaispiirrettä kuvastavasta kysymyssarjasta. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa analysoitiin sosiaalisen pääoman käsitettä, erityisesti rajatussa, paikallisessa kontekstissa. Ensimmäisen vaiheen tulokset johtivat tutkimuksen toiseen vaiheeseen. Tutkimuksen toisessa vaiheessa tarkasteltiin sosiaalista pääomaa vahvistavien tekijöiden merkitystä opiskelijoille määrällisesti ja nimettiin sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet.

Tutkimus pyrkii selvittämään, mitkä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet tutkimuksen kohteena olevassa ammattikorkeakoulussa opiskelijoiden kuvaamana. Jotta sosiaalista pääomaa vahvistavien käytänteiden selvittäminen oli mahdollista, oli tärkeää tutkia, mitä käsite sosiaalinen pääoma opiskelijoille merkitsee sekä miten sosiaalisen pääoman ulottuvuudet opiskelijoille näyttäytyvät.

5.1 Sosiaalisen pääoman empiiriset tarkoitteet

Sosiaalisen pääoman käsitettä lähestyttiin Walker & Avantin käsiteanalyysin vaiheita mukaillen kirjallisuuden ja opiskelijoiden haastattelun perusteella. Käsiteanalyysin empiiristen tarkoitteiden avulla pyrittiin osoittamaan analysoidun käsitteen ominaispiirteille konkreettisia vastineita. Näin saatiin esiin ilmiöitä ja tapoja, miten käsite esiintyy ammattikorkeakoulussa sen opiskelijoiden kuvaamana. Empiirisiä tarkoitteita haettiin sosiaalisen pääoman ominaispiirteille sosiaalinen verkosto, luottamus, normit, yhteisö ja vastavuoroisuus.

5.1.1 Sosiaalinen verkosto empiirisenä tarkoitteena

Aineiston perusteella ammattikorkeakoulun sosiaalinen verkosto rakentuu yhteenkuuluvuuden tunteesta ja sosiaalisista suhteista. Yhteenkuuluvuuden tunne muodostuu sosiaalisesta verkostosta rakenteena sekä sosiaalisesta verkostosta kokemuksena. Sosiaaliset suhteet voidaan jakaa opiskelijoiden ohjattuun sosiaaliseen verkostoitumiseen, opiskelijoiden keskinäisiin suhteisiin sekä opiskelijoiden ja opettajien välisiin suhteisiin.

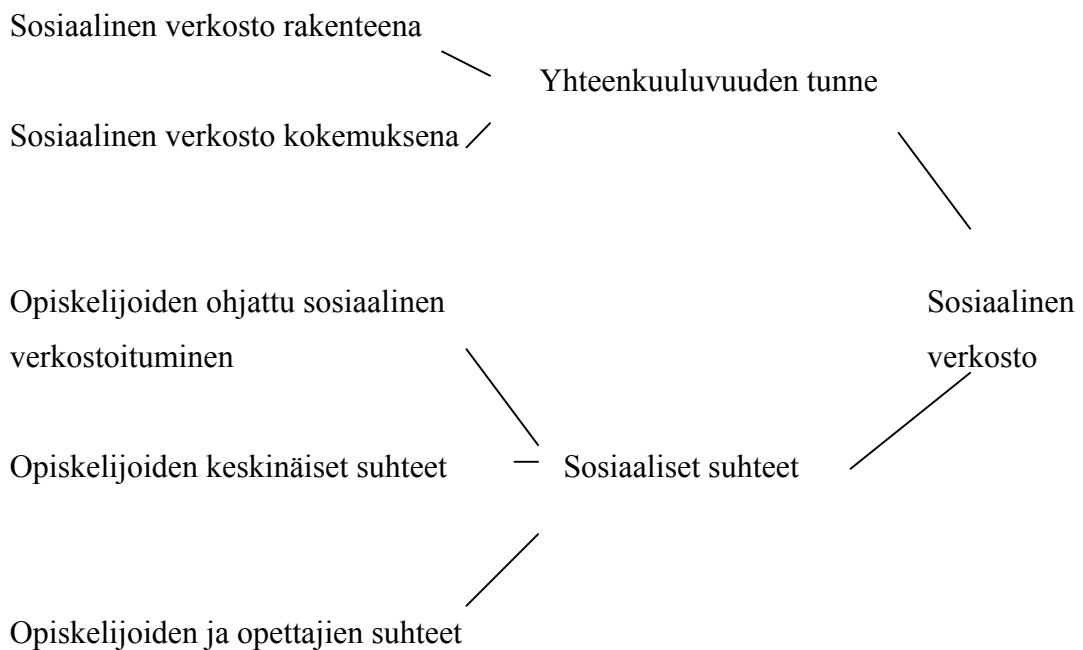
Opiskelijat kuvasivat sosiaalista verkostoa sekä rakenteena että kokemuksena. Nämä saivat yhteiseksi nimittäjäkseen yhteenkuuluvuuden tunteen, jota kuviossa 2. avataan. Sosiaalinen verkosto rakenteena tarkoittaa fyysisiä tiloja ja ihmisryhmiä. Koko ammattikorkeakoulun rakennus ja siellä toimivat ihmiset edustivat sosiaalisen verkoston rakennetta. Sosiaalinen verkosto rakenteena piti sisällään myös ajatukset ammattikorkeakoulun koosta ja ryhmien koosta. Sosiaalisen verkoston hahmottamisessa ammattikorkeakoulun pieni koko ja pienet ryhmien koot olivat merkityksellisiä mm. siinä, että opettajilla oli tiiviimmät suhteet opiskelijoihin. Ammattikorkeakoululle oli muutenkin tyypillistä tiiviit sosiaaliset suhteet eli sosiaalinen verkosto. Lisäksi opiskelijat toivat esiin, että koon vuoksi ketään ei jätetä yksin, eikä kukaan unohdu.

Sosiaalinen verkosto kokemuksena sisälsi kuvauksia ammattikorkeakoulussa vaikuttavien ihmisten omasta yhteneväisestä ajatusmaailmasta sekä yhteisöllisyydestä. Sosiaalinen verkosto kokemuksena tarkoitti, että verkostoon kuuluvilla on yhteinen katsumus tai näkemys asioista ja ympäröivästä maailmasta. Sosiaalinen verkosto kokemuksena oli osallisuutta ja johonkin kuulumisen tunnetta.

Yhteenkuuluvuuden tunteen ohella sosiaaliset suhteet nousivat sosiaalista verkostoa kuvaavaksi nimittäjäksi. Sosiaaliset suhteet jakautuivat opiskelijoiden ohjattuun sosiaaliseen verkostoitumiseen, opiskelijoiden keskinäisiin suhteisiin sekä opettajien ja opiskelijoiden suhteisiin, kuten kuviossa 2. kuvataan. Opiskelijoiden ohjattu sosiaalinen verkostoituminen oli ammattikorkeakoulun käytänteitä, jotka ohjaavat sosiaaliseen verkostoitumiseen. Opiskelijoiden ohjattu sosiaalinen verkostoituminen tapahtuu tiimitöiden avulla. Opiskelijat toivat esiin, että tiimityöt pitävät opiskelijaryhmiä koossa edesauttaen verkostoitumista ystävyysuhteiden yli ja tuovat lisäarvoa opiskeluun.

Opiskelijoiden keskinäiset suhteet olivat opiskelijoiden keskinäistä yhteistoimintaa, opiskelijoiden ystävyyssuhteita, yhteisesti vietettyä vapaa-aikaa sekä oman opiskeluryhmän sisältämiä pienempiä ryhmittymiä. Opiskelijoiden keskinäisiin suhteisiin vaikutti opiskelijoiden erilaisten elämäntilanteiden sanelemat mahdollisuudet osallistua. Opiskelijoiden keskinäiset suhteet olivat merkittävä osa opiskelijoiden sosiaalista verkostoa opiskeluaikaisessa elämäntilanteessa

Opettajien ja opiskelijoiden suhteet olivat kanssakäymisen tapoja. Opiskelijat kuvasivat opettajien olevan helposti tavoitettavissa ja lähestyttävissä. Lisäksi opiskelijat kokivat tärkeäksi sen, että opettajat tuntevat opiskelijat nimeltä.

Kuvio 1. Sosiaalinen verkosto empiirisenä tarkoitteena.

5.1.2 Luottamus empiirisenä tarkoitteena

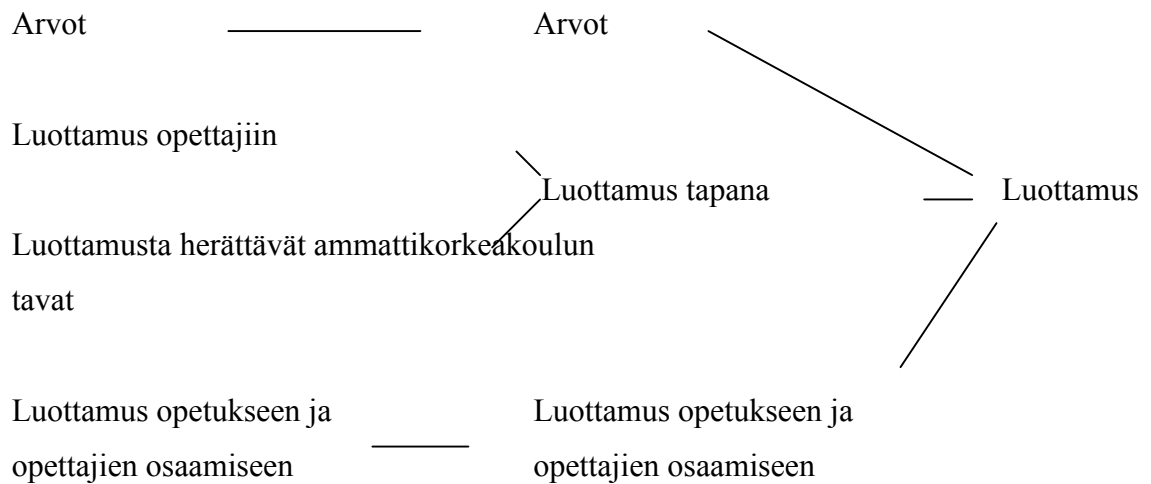
Sosiaalisen pääoman ominaispiirteistä luottamus jakautuu ammattikorkeakoulussa arvoihin, luottamukseen tapana sekä luottamukseen opettajiin ja opetukseen. Arvot ovat oma yksittäinen nimittäjänsä. Luottamus tapana jakautuu luottamukseksi opettajiin ja luottamusta herättäviin talon tapoihin. Luottamus opetukseen ja opettajien osaamiseen on oma teemansa. Kuviossa 3. kuvataan luottamuksen jakautumista teemoihin.

Aineistosta nousi erityisesti arvot osaksi luottamusta. Opiskelijat kuvasivat arvoja luottamuksena ja luottamusta arvona. Ammattikorkeakoulun arvojen kuvattiin herättävän ja vahvistavan luottamusta. Konkreettinen esimerkki arvoista oli ammattikorkeakoulun logon risti. Ammattikorkeakoulun kristillinen arvopohja oli merkinä kristillisestä arvomaailmasta. Opiskelijat kuvasivat arvoja suunnanantajaksi sekä osana luottamusta ammatillisuudessa.

Luottamus opettajiin oli kokemus siitä, että opettajat suhtautuvat opiskelijoihin ymmärtävästi, luottavat opiskelijoihin, kannustavat opiskelijoita sekä kohtelevat kunnioittaen. Opiskelijat luottivat siihen, että kaikesta pystytään sopimaan ja opettajat ymmärtävät opiskelijoita. Luottamus koettiin molemminpuoliseksi. Opettajien joustavuuden kuvattiin herättävän luottamusta, samoin sen, että opettajat tsemppaavat opiskelijoita eivätkä ylenkatso heitä.

Ammattikorkeakoulun luottamusta herättävänä tapana oli opiskelijayhdistyksen ylläpitämä kioski, joka on aina avoinna ja jonka myyntituotteiden maksu perustuu luottamukseen. Luottamusta herätti käytäntö, että rakennuksen tilojen ovet ovat lähes aina avoimet. Luottamusta herättävä tapana opiskelijat kuvasivat käytäntöä, jonka mukaan toisia aina autetaan.

Luottamus opetukseen ja opettajien osaamiseen oli luottamusta opettajien ammattitaitoisuuteen. Luottamusta herätti opettajat, joilla on työhistoriaa muualta kuin opetustyöstä, jolloin opettajat tuovat osaamisena opetukseen.

Kuvio 2. Luottamus empiirisenä tarkoitteena.

5.1.3 Normit empiirisenä tarkoitteena

Opiskelijat kuvasivat normeja päivittäiseen kanssakäymiseen, huolenpitoon sekä koulutyöhön liittyvinä normeina. Koulutyöhön liittyvät normeja kuvattiin opiskelukäytäntöihin liittyvinä säännönmukaisuuksina sekä kontrolliin liittyvinä normeina. Normien jaottelua kuvataan kuvion 3. avulla.

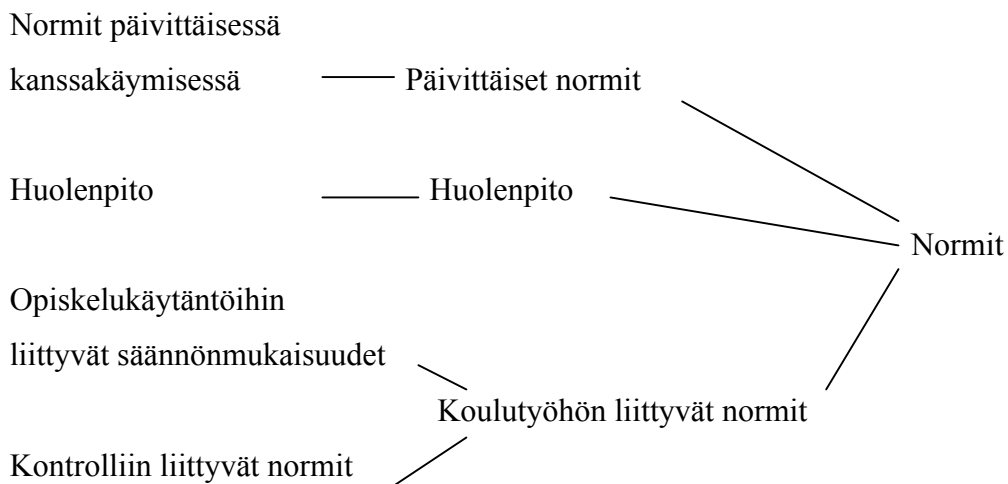
Päivittäiseen kanssakäymiseen liittyvät normit olivat tapa, että aina tervehditään, tullaan kuulluksi ja ymmärretyksi päivittäin, ollaan ystävällisiä toisille ja autetaan toisia. Normeiksi opiskelijat kuvasivat vuorovaikutukseen liittyviä ominaisuuksia kuten avoimuus, puheliaisuus ja ystävällisyys. Normiksi nimitettiin myös kasvokkainen vuorovaikutus.

Huolenpito normina oli toisista huolehtimista, välittämistä ja hyvän hengen ylläpitämisestä. Huolenpitoa opiskelijat kuvasivat talon tavaksi. Huolenpidolla opiskelijat tarkoittivat huolehtimista siitä, että poissaolevaan opiskelijaan otetaan yhteyttä ja hänelle kulkee tieto. Lisäksi huolenpito oli huolehtimista siitä, ettei kukaan eksy joukosta sekä hyvän hengen ylläpitämistä.

Opiskelijoiden mukaan opiskelukäytäntöihin liittyvät säännönmukaisuudet ovat opetuksessa käytettäviä säännönmukaisuuksia ja niistä aiheutuvia opiskelijoiden tapoja toimia.

Opiskelukäytäntöihin liittyvät säännönmukaisuudet olivat tapoja, miten opiskelijoita ohjataan kirjallisten tehtävien tekemiseen toistuvilla tutuilla kaavoilla sekä normeja ja rutiineja, joihin opiskelijoita on ohjattu alusta asti. Opiskelukäytäntöihin liittyväksi säännönmukaisuudeksi opiskelijat mainitsivat huolehtimisen, että kaikki saavat tenttikirjan luettavakseen kirjaston pienestä koosta huolimatta.

Seuranta, kuri ja säännöt olivat kontrolliin liittyviä normeja. Haastattelussa nousi esiin, että ammattikorkeakoulussa on tiukka seuranta läsnäoloista ja säännöt ja tavat toimia ovat olleet alusta asti selvät.

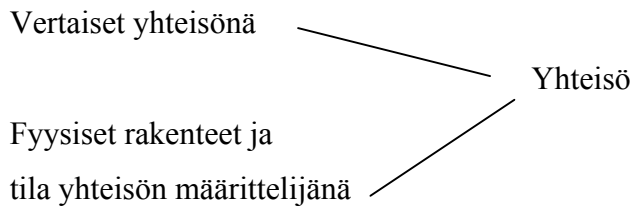
Kuvio 3. Normit empiirisenä tarkoitteena.

5.1.4 Yhteisö empiirisenä tarkoitteena

Opiskelijat liittivät yhteisöön vertaisuuden tuoden esille, että vertaiset muodostavat yhteisön. Saman taakan jakaminen lisää vertaistukea. Vertaisiksi opiskelijat kokivat erityisesti samaan ammattiin valmistuvat opiskelutoverit. Tenttikahvilat ja muut yhdessä opiskelemisen muodot lisäävät eri näkökulmien esiintymistä sekä vertaistukea ja yhteisöön kuulumisen tunnetta. Opiskelijat kuvasivat tuntevansa yhteisöön kuulumista kun poissaolo tulee huomatuksi.

Vertaisuuden lisäksi opiskelijat määrittelivät yhteisöä fyysisten rakenteiden ja tilan avulla. Pihapiirin vanhustentalot olivat osa yhteisöä erityisesti jos niihin on liittynyt

harjoittelu tai muu oppimistehtävä. Yhteisö määriteltiin myös koulun pienen koon avulla. Ruokala paikkana ja ruokailu tapahtumana olivat opiskelijoiden mukaan yhteisöä vahvistavia.

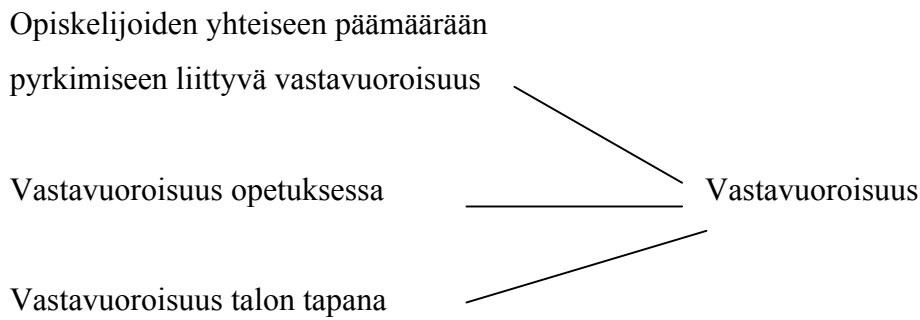
Kuvio 4. Yhteisö empiirisenä tarkoitteena.

5.1.5 Vastavuoroisuus empiirisenä tarkoitteena

Vastavuoroisuutta opiskelijat kuvasivat kuviossa 6. esitetyllä tavalla liittyväksi yhteiseen päämäärään, opetukseen, sekä talon tapoihin. Opiskelijoiden yhteiseen päämäärään pyrkimiseen liittyvä vastavuoroisuus oli toive ja toiminta, joka tähtää kaikkien opinnoissa pärjäämiseen. Yhteiseen tavoitteeseen tähtäävä toiminta oli muistiinpanojen välittämistä ja tenttikirjojen lainaamista. Opiskelijat kuvasivat, että ainoastaan oma menestyminen ei ole tärkeää. Lisäksi opiskelijat luottivat että toisen pärjäämisen edistäminen on vastavuoroista. Vastavuoroisuutta opiskelijat kuvasivat sillä, että ei kilpailla, toisilta saadaan tukea ja kaikki tieto jaetaan.

Opetukseen liittyvä vastavuoroisuus oli kasvokkaista, vuorovaikutteista lähiopetusta. Opiskelijat kuvasivat verkko-opetuksen ja blackboardin vähentävän vastavuoroisuuden kokemusta. Oikea kohtaaminen harjoittelujaksoihin liittyen koettiin lisäävän vastavuoroisuutta.

Vastavuoroisuus talon tapana oli toisista huolehtimista, toisten huomioimista ja toisten auttamista. Ammattikorkeakoulun palautejärjestelmä sekä palautteen antaminen ja saaminen oli opiskelijoiden mielestä vastavuoroisuutta lisäävää. Tiedon välittäminen oli vastavuoroista, samoin opettajilta saatu huomio ja kuulumisten kysely.

Kuvio 5. Vastavuoroisuus empiirisenä tarkoitteena.

5.2 Sosiaalisen pääoman käytänteet määrällisessä tutkimusaineistossa

Ammattikorkeakoulun opiskelijoita pyydettiin nostamaan esiin heidän mielestään keskeisiä sosiaalisen pääoman ominaispiirteitä vahvistavia käytänteitä. Seuraavissa määrällisen tutkimusaineiston tarkasteluissa kuvataan taulukoin kyselylomakkeessa esitettyjä väittämäsarjoja. Tutkimuksen tuloksissa kuvataan kyselylomakkeen asteikolliset väittämät sellaisenaan esittäen samalla kyseisten väittämien moodin. Kyselylomakkeen avoimien kysymysten analyysin tulokset esitetään niinkään niillä paikoilla kuin ne kyselylomakkeessakin oli. Tulokset esitetään kyselylomakkeen jaottelun mukaisesti. Tämä jaottelu on yhdenmukainen tutkimuksen ensimmäisen vaiheen tulosten kanssa. Jaottelu etenee seuraavasti: sosiaalinen verkosto, luottamus, normit, yhteisö ja vastavuoroisuus. Jokaisessa teemassa on asteikolliset kysymykset sekä viimeisenä avoin kysymys. Aineisto kuvataan taulukoiden muodossa. Taulukot kertovat väittämän, vaihtoehtoiseen lukemaan 1-5 vastanneiden lukumäärän määrällisesti sekä prosentteina, otoksesta väittämään vastanneiden määrän sekä vastausten keskiarvoisen lukeman. Moodi, jonka avulla aineistoa kuvataan, on väittämän asteikosta 1-5 se, joka on saanut eniten samanmielistä kannatusta. Taulukosta moodi on värjätty taustaltaan harmaaksi. Taulukoiden otsakkeet on numeroitu juoksevassa järjestyksessä samoin kuin kyselylomakkeessa samat esitetyt väittämäteemat. Sosiaalista verkostoa käsittelivät kyselylomakkeen väittämät sekä kysymys 1-6, luottamusta 7-11, normeja 12-16, yhteisöä 17-19 ja vastavuoroisuutta väittämät sekä kysymys 20-23.

5.2.1 Sosiaalinen verkosto

Tarkasteltaessa määrällisen aineiston avulla sosiaalisen verkoston rakenne –teemaa, voidaan havaita ammattikorkeakoulun pienen koon yhteenkuuluvuutta lisäävänä tekijänä saavan 76% vastaajista vähintään samanmieliseksi väittämän kanssa (taulukko 3.). Eniten samaa mieltä tai täysin samaa vastaajat ovat siitä, että opiskelijaryhmien pienet koot lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta (yht. 79%, n=108). Vähiten samaa mieltä vastaajat ovat siitä, että ammattikorkeakoulun koko vaikuttaa tiiviisiin suhteisiin (56%, n=76). Jos katsotaan vastausten keskiarvoa havaitaan, että suurin keskiarvo ($\bar{x}=4,09$) on väittämällä, joka sanoo ammattikorkeakoulun koon vaikuttavan siihen, että opettajilla on läheisempi suhde opiskelijoihin.

1) Yhteenkuuluvuuden tunne: Sosiaalinen verkosto rakenteena

Taulukko 3. Sosiaalinen verkosto rakenteena

väittäjä	väittämään vastanneet	väittämään vastanneet	väittämään vastanneet	väittämään vastanneet	väittämään vastanneet	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
	lukumäärä/ prosentti	lukumäärä/ prosentti	lukumäärä/ prosentti	lukumäärä/ prosentti	lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä		
Ammattikorkeakoulun pieni koko lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta	4 2,9%	7 5,1%	22 15,9%	58 42%	47 34,1%	138	3,99
Ammattikorkeakoulun opiskelijaryhmien pienet koot lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta	4 2,9%	7 5,1%	18 13,1%	60 43,8%	48 35%	137	4,03
Ammattikorkeakoulun pienen koon vuoksi opettajilla on läheisempi suhde opiskelijoihin	3 2,2%	5 3,6%	25 18,2%	48 35%	56 40,9%	137	4,09
Ammattikorkeakoulun pienen koon vuoksi koulussa on tiiviit suhteet	3 2,2%	16 11,8%	41 30,1%	51 37,5%	25 18,4%	136	3,58
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	14 2,6%	35 6,4%	106 19,3%	217 39,6%	176 32,1%	548	ka. yht. 3,923

Sosiaalinen verkosto kokemuksena –teemaa tarkasteltaessa voidaan havaita, että vastaajista n.42% (n=57) sijoittaa samanmielisyytensä asteikon puoleen väliin väittämässä, joka sanoo ammattikorkeakoulun opiskelijoilla olevan oma yhteneväinen ajatusmaailmansa. Teeman toisen väittämän kanssa vähintään samanmielisiä on 44%, (n=60) vastaajista. Väittämällä, jonka mukaan ammattikorkeakoulun sosiaalisessa verkostossa koetaan yhteisöllisyyttä, on vastauksista korkeampi keskiarvo ($x=3,24$).

2) Yhteenkuuluvuuden tunne: Sosiaalinen verkosto kokemuksena

Taulukko 4. Sosiaalinen verkosto kokemuksena.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Ammattikorkeakoulussa opiskelevilla on oma yhteneväinen ajatusmaailmansa	10 7,3%	30 21,9%	57 41,6%	34 24,8%	6 4,4%	137	2,97
Koen yhteisöllisyyttä ammattikorkeakoulun sosiaalisessa verkostossa	5 3,7%	27 19,9%	44 32,4%	51 37,5%	9 6,6%	136	3,24
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	15 5,5%	57 20,9%	101 37%	85 31,1%	15 5,5%	273	ka. yht. 3,103

Määrällisen aineiston mukaan opiskelijoiden ohjattu sosiaalinen verkostoituminen -teemassa vähintään samanmielisyyttä yli puolet vastaajista osoittaa tiimitöihin liittyen. Yli puolet vastaajista (58,7%, n=81) kokee tiimitöiden edistävän sosiaalista verkostoitumista, samoin vastaajat kokevat tiimitöiden vaihtuvilla ryhmillä tuovan lisäarvoa opiskeluun (54,4%, n=74). Vähintään samanmielisyyttä vastaajat osoittavat vähiten väittämään, jonka mukaan verkostoitumista lisäisi tiimitöiden toteuttaminen eri koulutusohjelmien välillä (43%, n=59). Vastausten jakautumista kuvataan taulukossa 5.

3) Sosiaaliset suhteet: Opiskelijoiden ohjattu sosiaalinen verkostoituminen

Taulukko 5. Opiskelijoiden ohjattu sosiaalinen verkostoituminen.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä/henkilöä	ka.
Tiimityöt edistävät sosiaalista verkostoitumista	3 2,2%	13 9,4%	41 29,7%	58 42%	23 16,7%	138	3,62
Tiimityöt vaihtuvilla ryhmillä tuovat lisäarvoa opiskeluun	6 4,4%	24 17,6%	32 23,5%	53 39%	21 15,4%	136	3,43
Mikäli tiimitöitä toteutettaisiin koulutusohjelmien välillä, lisäisi se verkostoitumista	7 5,1%	30 21,9%	41 29,9%	44 32,1%	15 10,9%	137	3,22
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	16 3,9%	67 16,3%	114 27,7%	155 37,7%	59 14,4%	411	ka. yht. 3,423

Opiskelijoiden keskinäiset sosiaaliset suhteet –teemassa vastaajien vähintään samanmielisyys on yhtäläinen väittämässä opiskelu ammattikorkeakoulussa tuo mukanaan uusia ystäviä ja oman opiskeluryhmän sisällä opiskelijat verkostoituvat keskenään (75,9%, n=104). Vastaajista suuri osa (72,5%, n=100) on vähintään samanmielinen myös siitä, että opiskelijoiden välinen yhteistoiminta edistää sosiaalisten suhteiden muodostumista (taulukko 6.).

4) Sosiaaliset suhteet: Opiskelijoiden keskinäiset suhteet

Taulukko 6. Opiskelijoiden keskinäiset suhteet.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Opiskelijoiden välinen yhteistoiminta edistää sosiaalisten suhteiden muodostumista	3 2,2%	10 7,2%	25 18,1%	63 45,7%	37 26,8%	138	3,88
Opiskelu ammattikorkeakoulussa tuo mukanaan uusia ystäviä	1 0,7%	10 7,3%	22 16,1%	44 32,1%	60 43,8%	137	4,11
Oman opiskeluryhmän sisällä opiskelijat verkostoituvat keskenään	3 2,2%	5 3,6%	25 18,2%	53 38,7%	51 37,2%	137	4,05
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	7 1,7%	25 6,1%	72 17,5%	160 38,8%	148 35,9%	412	ka. yht. 4,012

Määrällisen aineiston mukaan vastaajat ovat vähintään samanmielisiä siitä, että opettajat ovat helposti tavoitettavissa (63,8%, n=88). Taulukosta 7. voi seurata vastaajien osoittavan vähintään samanmielisyyttä myös siitä, että opettajat ovat helposti lähestyttävissä (78,3%, n=108). Eniten samaa mieltä (81,2%, n=112) vastaajat ovat väittämän kanssa, jonka mukaan koetaan merkittäväksi sen, että opettajat tuntevat opiskelijat nimeltä (81,2%, n=112). Sama väittämä saa vastausten korkeimman keskiarvon.

5) Sosiaaliset suhteet: Opettajien ja opiskelijoiden suhteet

Taulukko 7. Opettajien ja opiskelijoiden suhteet.

väittämä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Opettajat ovat helposti tavoitettavissa	7 5,1%	11 8%	32 23,2%	63 45,7%	25 18,1%	138	3,64
Opettajat ovat helposti lähestyttävissä	5 3,6%	9 6,5%	16 11,6%	63 45,7%	45 32,6%	138	3,97
Koen merkittäväksi, että opettajat tuntevat opiskelijat nimeltä	1 0,7%	3 2,2%	22 15,9%	55 39,9%	57 41,3%	138	4,19
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	13 3.1%	23 5,6%	70 16,9%	181 43,7%	127 30,7%	414	ka. yht. 3,932

6) Mitkä käytänteet mielestäsi vahvistavat sosiaalista verkostoa ammattikorkeakoulussa?

Sosiaalista verkostoa koskevaan avoimeen kysymykseen vastasi 99 henkilöä. Avoin kysymys toi melko vähän sellaisia tekijöitä, joita ei asteikollisissa väittämässä ollut mainittu. Monet avoimen kysymyksen vastaukset totesivatkin, että edellä mainitut tekijät vahvistavat sosiaalista verkostoa tai ettei ole muuta lisättävää. Näitä vastauksia ei esitetä analyysin tuloksissa. Vastaukset käsitelivät suurelta osin samoja teemoja, jotka väittä-

missä on esitetty. Nämä kertaavat vastaukset sosiaalista verkostoa vahvistavista käytänteistä käsittelivät hyvin paljon tiimitöitä, koulun pientä kokoa sekä opiskeluryhmien pienien kokojen vaikutusta sosiaalisen verkoston muotoutumiseen. Nämä vastaukset esitetään toistuvuudesta huolimatta analyysin tuloksena. Joitakin mainitsemattomia ajatuskokonaisuuksia sosiaalista verkostoa vahvistavista käytänteistä avoin kysymys kuitenkin herätti.

Avoin kysymys sosiaalista verkostoa vahvistavista käytänteistä ammattikorkeakoulussa sai vastaukset, jotka voidaan jaotella seuraaviin luokkiin: tiimityöskentely, vuorovaikutus oppitunneilla, koulun ja ryhmien pieni koko, opiskelijajyhdistyksen tila, opiskelijoiden vapaa-ajan vietto, tutustumispäivä opintojen alussa, muu henkilöstö, tutor –toiminta sekä ilmapiiri.

Tiimityöskentely sosiaalista verkostoitumista vahvistavana käytänteenä sai valtaosan avoimen kysymyksen vastauksista. Tiimityöskentely on tulosten perusteella merkittävä sosiaalista verkostoitumista edistävä tekijä. Vuorovaikutus oppitunneilla sisältää ajatuksia siitä, että keskustelu paitsi opettajien ja opiskelijoiden välillä, myös opiskelijoiden keskinäinen oppitunneilla tapahtuva keskustelu ja vuorovaikutus vahvistaa sosiaalista verkostoa. Koulun ja ryhmien pienen koon merkitys sosiaaliselle verkostolle korostui myös avoimen kysymyksen vastauksissa. Vastausten mukaan pieni koko edesauttaa tuttuuden tunnetta tehden verkostosta tiiviimmän. Opiskelijajyhdistyksen tilan merkitys nousee vastauksista.. Opiskelijajyhdistyksen kahvihuone/oleskelutila koulurakennuksessa on merkittävä sosiaalisen verkoston luoja. Vastauksista nousee esiin, että opiskelijajyhdistyksen tilassa tulee tutustuttua uusiin ihmisiin ja tila mahdollistaa vuorovaikutuksen tauoilla myös muiden kuin oman ryhmän opiskelijoiden kanssa. Opiskelijoiden vapaa-ajan vietto on sosiaalista verkostoa vahvistava käytänteenä. Vapaa-ajan viettoon liitetään ajatuksia, että niissä mahdollistuu myös verkostoituminen muidenkin kuin oman ryhmän opiskelijoiden kanssa. Tutustumispäivä opintojen alussa koetaan tärkeäksi. Nämä päivät tutustuttavat uudet opiskelijat toisiinsa ja mahdollistavat uusien opiskelijoiden tutustumisen tutoreihin.

Myös muu ammattikorkeakoulun henkilöstö kuin opetushenkilöstö koetaan sosiaalista verkostoa vahvistavaksi. Muun henkilöstön todettiin olevan ystävällisiä ja valmiita olemaan apuna ja tukena. Erityisesti ammattikorkeakoulun vahtimestari koetaan moninaisesti sosiaalista verkostoa vahvistavaksi henkilöksi. Tutor –toiminta todetaan sosiaa-

lista verkostoa vahvistavaksi. Tutor –toimintaan liitetään opiskelija –tutoreiden lisäksi ryhmille nimetyt opettaja –tutorit, joista vastauksissa käytettiin nimitystä luotto-ope. Sosiaalista verkostoa vahvistavana pidetään myös ammattikorkeakoulun yleistä ilmapiiriä. Ilmapiiri todetaan positiiviseksi, avoimeksi ja ystävälliseksi.

5.2.2 Luottamus

Ammattikorkeakoulun arvopohja herättää ja vahvistaa luottamusta –väittämän kanssa vastaajista vähintään samanmielisiä on 64,5% (n=89). Vastaajat ovat vähintään samanmielisiä myös toisen arvoja koskevan väittämän kanssa, joka sanoo luottamuksen näyttävämmän ammattikorkeakoulussa arvona (62,3%, n=86). Tarkasteltaessa vastausten keskiarvoja, voidaan todeta sen olevan lähes sama molemmissa väittämissä (taulukko 8.).

7) Arvot

Taulukko 8. Arvot.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Ammattikorkeakoulun arvopohja herättää ja vahvistaa luottamusta	5 3,6%	10 7,2%	34 24,6%	61 44,2%	28 20,3%	138	3,7
Luottamus näyttäytyy ammattikorkeakoulussa arvona	6 4,3%	7 5,1%	39 28,3%	61 44,2%	25 18,1%	138	3,67
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	11 4%	17 6,2%	73 26,4%	122 44,2%	53 19,2%	276	ka. yht. 3,685

Määrällisen aineiston perusteella luottamus opettajiin –teeman kaikkien väittämien vastausten keskiarvo on melko sama (3,67-3,91). Eniten vähintään samanmielisyyttä ilmaisevia vastauksia saa väittämä, joka sanoo, että opettajilta saatu kannustus herättää luottamusta (79%, n=109). Taulukkoa 9. tarkastelemalla voidaan todeta, että vähintään samanmielisiä vastaajat ovat myös siitä, että opettajien joustavuus osoittaa luottamusta (74%, n=102) sekä siitä, että opettajat luottavat opiskelijoihin (71,8%, n=99). Vähiten samanmielisiä vastaajat ovat siitä, että opiskelijat voivat luottaa siihen, että opettajat kuuntelevat.

8) Luottamus tapana: Luottamus opettajiin

Taulukko 9. Luottamus opettajiin.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Opettajien joustavuus osoittaa luottamusta	3 2,2%	6 4,3%	27 19,6%	67 48,6%	35 25,4%	138	3,91
Opettajilta saatu kannustus herättää luottamusta	4 2,9%	9 6,5%	16 11,6%	69 50%	40 29%	138	3,96
Opettajat luottavat opiskelijoihin	2 1,4%	5 3,6%	32 23,2%	76 55,1%	23 16,7%	138	3,82
Opiskelijat voivat luottaa siihen, että opettajat kuuntelevat	5 3,6%	13 9,4%	33 23,9%	59 42,8%	28 20,3%	138	3,67
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	14 2,5%	33 6%	108 19,6%	271 49,1%	126 22,8%	552	ka. yht. 3,837

Luottamusta herättävät ammattikorkeakoulun tavat –väittämäsarjan kaikkien väittämien vastaukset saavat kaikista kyselylomakkeen sisältämistä väittämäsarjoista suurimmat keskiarvot (taulukko 10.). Lisäksi kaikkien teeman väittämien kohdalla suurin määrä vastaajista on väittämän kanssa täysin samaa mieltä. Eniten täysin samaa mieltä vastaajat ovat siitä, että opiskelijayhdistyksen kioskin luottamukseen perustuva maksutapa herättää luottamusta (89%, n=121). Myös sekä ammattikorkeakoulun tilojen lukitsemattomuus (86%, n=117) sekä väittämä, jonka mukaan ammattikorkeakoulussa voi luottaa siihen, että tarvittaessa saa apua (80,8%, n=109) saavat täysin samaa mieltä olevia vastauksia eniten.

9) Luottamus tapana: Luottamusta herättävät ammattikorkeakoulun tavat

Taulukko 10. Luottamusta herättävät tavat.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Opiskelijayhdistyksen kioskin luottamukseen perustuva maksutapa herättää luottamusta	1 0,7%	1 0,7%	13 9,6%	40 29,4%	81 59,6%	136	4,46
Ammattikorkeakoulun tilojen lukitsemattomuus herättää luottamusta	1 0,7%	1 0,7%	17 12,5%	45 33,1%	72 52,9%	136	4,37
Ammattikorkeakoulussa voi luottaa siihen, että tarvittaessa saa apua	3 2,2%	3 2,2%	20 14,8%	41 30,4%	68 50,4%	135	4,24
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	5 1,2%	5 1,2%	50 12,3%	126 31%	221 54,3%	407	ka. yht. 4,359

Aineiston perusteella vastaajista yli puolet (62,8%, n=86) ovat vähintään samanmielisiä siitä, että opiskelijat voivat luottaa opettajien ammattitaitoon (taulukko 11.). Luottamus opetukseen ja opettajien osaamiseen –teeman toinen väittämä, jonka mukaan luottamusta herättää opettajien työhistoria muussa kuin opetustyössä saa vastaajilta vähintään samanmielisiä (38,4%, n=53) ja täysin samanmielisiä (37,7%, n=52) vastauksia lähes yhtä paljon.

10) Luottamus opetukseen ja opettajien osaamiseen

Taulukko 11. Luottamus opetukseen ja opettajien osaamisen.

väittämä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä/ henkilöä	ka.
Opiskelijat voivat luottaa siihen, että opetus on ammattitaitoista	3 2,2%	12 8,8%	36 26,3%	60 43,8%	26 19%	137	3,69
Opettajien työhistoria muussa kuin opetustyössä herättää luottamusta opetuksessa	3 2,2%	11 8%	19 13,8%	53 38,4%	52 37,7%	138	4,01
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	6 2,2%	23 8,4%	55 20%	113 41,1%	78 28,4%	275	ka. yht. 3,851

11) Mitkä käytänteet mielestäsi vahvistavat luottamusta ammattikorkeakoulussa?

Luottamusta koskevaan avoimeen kysymykseen vastasi yhteensä 83 opiskelijaa. Avoin kysymys toi myös sellaisia luottamusta vahvistavia aihepiirejä, joita ei asteikollisissa kysymyksissä oltu huomioitu. Avoimen kysymyksen hyödyllisyys korostui tässä tapauksessa selvästi. Avoimessa kysymyksessä osa vastauksista kertasi kuitenkin niitä aiheita, jotka edellä on jo esitetty. Avoimen kysymyksen aineiston analyysin tuloksena luottamusta vahvistavat käytänteet voidaan jakaa seuraaviin teemoihin: opettajilta saatava tuki, opiskelijajyhdistyksen toiminta, opettajien työkokemus muussa kuin opetustyössä,

talon yleiset tavat ja talon ilmapiiri sekä ammattikorkeakoulun muu kuin opetushenkilöstö.

Aineistosta nousee selkeästi esille, että opiskelijoiden opettajilta saama tuki vahvistaa luottamusta ammattikorkeakoulussa. Tätä tukea kuvattiin ajatuksilla, jotka liittyvät opettajien joustavuuteen, kuuntelualttiuteen, ystävällisyyteen ja kannustamiseen. Myös opettajien tavoitettavuus vahvistaa luottamusta. Aineiston perusteella opettajat toimivat kuten lupaavat ja heitä on helppo lähestyä. Vastauksissa todetaan, että opettajia on helppo lähestyä ja heidän kanssaan on mahdollista keskustella erilaisista asioista. Vastauksissa todetaan, että talon muu kuin opetushenkilöstö on ystävällistä, tukee, auttaa ja kannustaa. Muun kuin opetushenkilöstön ammattitaidon todettiin olevan hyvää ja toiminta ammatillista. Muusta kuin opetushenkilöstöstä korostui erityisesti ammattikorkeakoulun vahtimestarin ja informaation toiminnan ja käyttäytymisen vahvistavan luottamusta.

Asteikon väittämien tulokset osoittavat opiskelijajyhdistyksen toiminnan vahvistavan luottamusta. Tämä tulos vahvistui entisestään avoimen kysymyksen aineiston perusteella. Opiskelijajyhdistyksen toiminta on tulosten mukaan merkittävä luottamusta vahvistava tekijä.

Opiskelijoiden luottamusta herättää etenkin sellainen opetus, josta tulee ilmi opettajan työhistoria muussa kuin opetustyössä. Muu työkokemus näyttäytyy vastausten perusteella elävillä esimerkeillä sekä oivalluksilla, joita harjoittelujakson aikana on mahdollista kytkeä opetukseen. Vastauksissa todetaan, että pelkkä opetuskokemus ei herätä luottamusta ja tietoa on syytä päivittää myös kenttätyössä. Vastuksista tulee niinkään ilmi, että opettajien ”suorittamat” kenttätyön jaksot herättävät luottamusta. Ulkopuolisten luennoitsijoiden ja opettajien käyttäminen vahvistaa luottamusta opetuksessa. Vastuksista tämä seikka nousee esiin huomioon, että ulkopuoliset luennoitsijat tulevat siitä työelämästä, mitä varten koulutusta ollaan hankkimassa.

Talon tavoista etenkin tilojen lukitsemattomuus sekä mahdollisuus käyttää talon erilaisia laitteita vahvistavat luottamusta toimien osoituksena, että opiskelijoihin luotetaan. Talon yleisiksi tavoiksi mainitaan auttavaisuus, ystävällisyys, tuttuus sekä avoimuus, jotka sellaisinaan vahvistavat ja herättävät luottamusta. Talon ilmapiiriä kuvattiin useissa vastauksissa hyväksi, mikä vahvistaa luottamusta. Tulosten mukaan talon ilmapiiri

on positiivinen, talossa luottamus on tapana ja toisia kunnioitetaan. Talon viestintäkulttuurin todettiin vahvistavan luottamusta. Vastausten perusteella talossa toimitaan kuten on sovittu. Lisäksi selkeät tiedotteet vopassa vahvistavat luottamusta.

5.2.3 Normit

Määrällistä aineistoa tarkastelemalla (taulukko 12.) voidaan todeta, että normit päivittäisessä kanssakäymisessä –teemassa eniten vähintään samanmielisiä vastaajat ovat siitä, että ammattikorkeakoulun normina on tervehtiminen (84,8%, n=117) sekä siitä, että ystävällisyys on ammattikorkeakoulussa normina (81,7%, n=112). Tervehtimistä normina –väittämän vastaajista suurin osa on väittämän kanssa täysin samaa mieltä. Avoimuus (72,7%, n=99), toisten auttaminen (73,9%, n=102) sekä kasvokkainen vuorovaihtus (73,2%, n=101) ovat saaneet samansuuntaisesti vähintään samaa mieltä olevia vastauksia. Ammattikorkeakoulussa normina on päivittäinen toisten kuuleminen ja ymmärtäminen –väittämän kanssa vastaajat ovat samaa mieltä (67,4%,n=93) mutta väittäjänsarjassa väittäjä on päivittäisen kanssakäymisen normina saanut vähiten samaa mieltä osoittavia vastauksia.

12) Normit päivittäisessä kanssakäymisessä

Taulukko 12. Normit päivittäisessä kanssakäymisessä.

väittämä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Ammattikorkeakoulussa normina on tervehtiminen	3 2,2%	4 2,9%	14 10,1%	57 41,3%	60 43,5%	138	4,21
Ammattikorkeakoulun normina on päivittäinen toisten kuuleminen ja ymmärtäminen	5 3,6%	6 4,3%	34 24,6%	67 48,6%	26 18,8%	138	3,75
Ammattikorkeakoulun normina on avoimuus	4 2,9%	7 5,1%	27 19,7%	70 51,5%	29 21,2%	137	3,82
Ammattikorkeakoulun normina on toisten auttaminen	3 2,2%	4 2,9%	29 21%	58 42%	44 31,9%	138	3,99
Ammattikorkeakoulun normina on ystävällisyys	2 1,5%	5 3,6%	18 13,1%	58 42,3%	54 39,4%	137	4,15
Ammattikorkeakoulun normina on kasvokkainen vuorovaikutus	4 2,9%	8 5,8%	25 18,15	60 43,5%	41 29,7%	138	3,91
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	21 2,5%	34 4,1%	147 17,8%	370 44,8%	254 30,8%	862	ka. yht. 3,971

Huolenpito ammattikorkeakoulun normina –teemassa vähintään samaa mieltä vastaajat ovat siitä, että opiskelutovereiden ollessa poissa pidetään huolta, että annettu materiaali ja tieto kulkevat (71,8%, n=99), ammattikorkeakoulun henkilöstö on aidosti kiinnostunut opiskelijoiden hyvinvoinnista (55,4%, n=76) sekä siitä, että ammattikorkeakoulussa opiskelijat ovat aidosti kiinnostuneita toistensa hyvinvoinnista (56,2%, n=77). Taulukosta 13. selviää, että suurin keskiarvo on väittämällä, että poissaolevalle opiskelutoverille kulkevat muistiinpanot ja tieto. Aineistosta selviää, että vastaajat ovat toiseksi vähiten samaa mieltä siitä, että ammattikorkeakoulussa pidetään huolta toisista (52,1%, n=72). Huolenpitoon liittyvä väittämä, joka sanoo, että opiskelutoveriin otetaan yhteyttä hänen ollessaan poissa, jotta varmistetaan, että kaikki on hyvin saa vastaajilta vähiten samaa mieltä olevia vastauksia (42,1, n=58).

13) Huolenpito

Taulukko 13. Huolenpito normina.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Opiskelutovereiden ollessa poissa pidetään huolta, että annettu materiaali ja tieto kulkevat	4 2,9%	10 7,2%	25 18,1%	60 43,5%	39 28,3%	138	3,87
Opiskelutoveriin otetaan yhteyttä hänen ollessaan poissa, jotta varmistetaan, että kaikki on hyvin	12 8,7%	22 15,9%	46 33,3%	43 31,2%	15 10,9%	138	3,2
Ammattikorkeakoulussa pidetään huolta toisista	6 4,3%	13 9,4%	47 34,1%	46 33,3%	26 18,8%	138	3,53
Ammattikorkeakoulun henkilöstö on aidosti kiinnostunut opiskelijoiden hyvinvoinnista	6 4,4%	13 9,5%	42 30,7%	55 40,1%	21 15,3%	137	3,53
Ammattikorkeakoulussa opiskelijat ovat aidosti kiinnostuneita toistensa hyvinvoinnista	4 2,9%	16 11,7%	40 29,2%	52 38%	25 18,2%	137	3,57
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	32 4,7%	74 10,8%	200 29,1%	256 37,2%	126 18,3%	688	ka. yht. 3,538

Opiskelukäytäntöihin liittyvät säännönmukaisuudet –teemassa vastaajat olivat eniten vähintään samaa mieltä siitä, että opiskelijat saavat opettajilta ohjausta opiskelukäytäntöjen rutiineihin (43,4%, n=59). Saman väittämän vastausten keskiarvo (3,27) on myös suurin (taulukko 14.), vaikkakin vastausten moodi on teeman kahteen muuhun väittämään nähden pienin. Vähiten samaa mieltä vastaajat ovat siitä, että kirjaston pieni koko vaikuttaa siihen, että huolehditaan myös toisten opiskelutovereiden saavan kirjan. Kirjallisten tehtävien ohjeistus saa aineistosta toiseksi eniten vähintään samaa mieltä olevia vastauksia (40,1%, n=55).

14) Koulutyöhön liittyvät normit: Opiskelukäytäntöihin liittyvät säännönmukaisuudet

Taulukko 14. Opiskelukäytäntöihin liittyvät säännönmukaisuudet.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Kirjallisten tehtävien ohjeistus on yhdenmukaista ja toistuvaa	12 8,8%	25 18,2%	45 32,8%	50 36,5%	5 3,6%	137	3,08
Kirjaston pieni koko vaikuttaa siten, että opiskelijat huolehtivat siitä, että myös opiskelutoverit saavat tenttikirjat	14 10,3%	31 22,8%	41 30,1%	42 30,9%	8 5,9%	136	2,99
Opiskelijat saavat opettajilta ohjausta opiskelukäytäntöjen rutiineihin	10 7,4%	15 11%	52 38,2%	46 33,8%	13 9,6%	136	3,27
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	36 8,8%	71 17,4%	138 33,7%	138 33,7%	26 6,4%	409	ka. yht. 3,115

Kontrolliin liittyvät normit –teemassa (taulukko 15.) vastaajat ovat eniten samaa mieltä siitä, että opiskelijat tietävät ammattikorkeakoulun säännöistä ja toimintatavoista (60,6%, n=83). Aineistosta selviää vastaajien olevan lähes saman verran samaa mieltä siitä, että ammattikorkeakoulussa on tiukka seuranta läsnäoloista (31,4%, n=43) sekä siitä, että ammattikorkeakoulun normit liittyvät seurantaan, kuriin ja käytäntöihin (33,3%, n=45).

15) Koulutyöhön liittyvät normit: Kontrolliin liittyvät normit

Taulukko 15. Kontrolliin liittyvät normit.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Ammattikorkeakoulussa on tiukka seuranta opiskelijoiden läsnäolosta	16 11,7%	24 17,5%	54 39,4%	37 27%	6 4,4%	137	2,95
Opiskelijat tietävät ammattikorkeakoulun säännöistä ja toimintatavoista	4 2,9%	12 8,8%	38 27,7%	61 44,5%	22 16,1%	137	3,62
Ammattikorkeakoulun normit liittyvät seurantaan, kuriin ja käytäntöihin	10 7,4%	26 19,3%	54 40%	37 27,4%	8 5,9%	135	3,05
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	30 7,35	62 15,2%	146 35,7%	135 33%	36 8,8%	409	ka. yht. 3,208

16) Kuvaile muita ammattikorkeakoulun normeja sekä niitä vahvistavia käytänteitä.

Normeja koskevaan avoimeen kysymykseen vastasi 64 opiskelijaa. Vastaukset toistivat pitkälti järjestysasteikoissa esitettyjä väittämiä. Vastaukset voidaan jakaa samaan teemoitteluun, mitä on käytetty haastatteluaineiston analyysissä luoden pohjan myös kyselylomakkeen luokitteluun. Avoimen kysymyksen vastaukset jaettiin seuraavien yläkäsitteiden alle: kontrolliin liittyvät normit, normit päivittäisessä kanssakäymisessä ja opiskelukäytäntöihin liittyvät säännönmukaisuudet.

Kontrolliin liittyvät normit liittyvät pelkästään käytäntöön, mikä liittyy läsnäoloon oppitunneilla. Läsnäoloon liittyvät käytännöt luetaan selvästi kontrolliin liittyväksi normiksi. Vastauksissa korostuu läsnäolokäytäntöihin liittyvät ristiriitaisuudet. Vastaajat ovat sitä mieltä, että käytännöt läsnäoloista eivät ole yhteneväiset. Lisäksi tietämättömyys käytäntöjen soveltamisessa herättää ristiriitaisuutta. Vastauksista ilmenee myös kokemukset, että paitsi opettajilla on eriävät käytännöt läsnäolon suhteen, käytäntöä koetaan sovellettavan epäoikeudenmukaisesti opiskelijoihin. Vastauksissa toivotaan, että läsnäoloon liittyviin käytäntöihin tulisi kaikkien noudattama ja kaikkiin sovellettava yhteneväinen linja.

Päivittäiseen kanssakäymiseen liittyvät normit toistavat kyselyn väittämiä, jotka liittyvät päivittäiseen kanssakäymiseen. Vastauksista korostuu, että normina on koulun hyvä henki, mikä pitää sisällään inhimillisyyttä, ystävällisyyttä, toisten kunnioittamista, avoimuutta, hyviä käytöstapoja, rehellisyyttä sekä joustamista.

Opiskelukäytäntöihin liittyviin säännönmukaisuuksiin viitataan vastauksissa sillä, että uusintatenttikäytännöt ovat hyvät ja kaikkien tiedossa sekä tehtäville annetut palautusajat ovat hyvät ja selkeät. Tehtävänantoihin toivotaan selkeyttä. Ohjeistusten selkeyden todetaan olevan riippuvainen ohjeistusta antavasta opettajasta.

5.2.4 Yhteisö

Vertaisuus yhteisön vahvistajana –teeman aineistosta eniten vähintään samaa mieltä vastaajat ovat siitä, että opiskelijan ollessa poissa yhteisöstään, tulee poissaolo huomatuksi (76,1%, n=105). Toiseksi eniten vastaajat ovat vähintään samaa mieltä siitä, että yhteisöön kuulumisen tunnetta lisää ideoiden ja ajatusten jakaminen (71%. n=98). Aineistosta selviää (taulukko 16.), että lähes yhtä paljon vastaajat ovat vähintään samaa mieltä siitä, että opiskelijat toimivat vertaistukena toisilleen (67,4%, n=93) sekä siitä, että tiimitehtävät lisäävät vertaisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta (62,3%, n=86). Vertaisuus yhteisön vahvistajana teeman väittämistä vähiten samaa mieltä vastaajat ovat siitä, että opiskelijoiden tenttikahvilat/lukupiirit toimivat yhteisöllisyyttä ja vertaisuutta lisäävänä oppimisvälineenä (46,7%, n=64).

17) Vertaiset yhteisönä

Taulukko 16. Vertaiset yhteisönä.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Opiskelijat toimivat vertaistukena toisilleen	3 2,2%	12 8,7%	30 21,7%	56 40,6%	37 26,8%	138	3,81
Tiimitehtävät lisäävät vertaisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta	6 4,3%	9 6,5%	37 26,8%	57 41,3%	29 21%	138	3,68
Opiskelijoiden tenttikahvilat / lukupiirit toimivat yhteisöllisyyttä ja vertaistukea lisäävänä oppimisvälineenä	7 5,1%	17 12,4%	49 35,8%	45 32,8%	19 13,9%	137	3,38
Yhteisöön kuulumisen tunnetta lisää ideoiden ja ajatusten jakaminen	4 2,9%	9 6,5%	27 19,6%	66 47,8%	32 23,2%	138	3,82
Opiskelijan ollessa poissa yhteisöstään, poissaolo huomataan	5 3,6%	7 5,1%	21 15,2%	65 47,1%	40 29%	138	3,93
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	25 3,6%	54 7,8%	164 23,8%	289 41,9%	157 22,8%	689	ka. yht. 3,724

Tarkasteltaessa määrällisen aineiston avulla yhteisön fyysiset rakenteet/tila yhteisön määrittelijänä –teemaa, voidaan havaita että eniten samaa mieltä vastaajat ovat siitä, että ammattikorkeakoulun pieni koko vahvistaa yhteisöä (76,6%, n=105). Saman väittämän vastausten keskiarvo (4,07) on väittämäsarjan suurin ja vastauksia on eniten täysin samaa mieltä sarakkeessa (taulukko 17.). Toiseksi eniten vastaajat ovat vähintään samaa mieltä siitä, että ruokailu tapahtumana vahvistaa yhteisöä (67,6%, n=92). Ruokala tilana saa hieman edellistä vähemmän vähintään samaa mieltä olevia vastauksia (59,1%, n=81). Vähiten samaa mieltä vastaajat ovat siitä, että pihapiirin vanhustentalot ovat osa yhteisöä (52,5%, n=72).

18) Fyysiset rakenteet/tila yhteisön määrittelijänä

Taulukko 17. Fyysiset rakenteet/tila yhteisön määrittelijänä.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Pihapiirin vanhustentalot ovat osa yhteisöä	11 8%	21 15,3%	33 24,1%	44 32,1%	28 20,4%	137	3,42
Ammattikorkeakoulun pieni koko vahvistaa yhteisöä	2 1,5%	8 5,8%	22 16,1%	51 37,2%	54 39,4%	137	4,07
Ruokala tilana vahvistaa yhteisöä	4 2,9%	14 10,2%	38 27,7%	43 31,4%	38 27,7%	137	3,71
Ruokailu tapahtumana vahvistaa yhteisöä	4 2,9%	9 6,6%	31 22,8%	51 37,5%	41 30,1%	136	3,85
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	21 3,8%	52 9,5%	124 22,7%	189 34,6%	161 29,4%	547	ka. yht. 3,762

19) Mitkä käytänteet vahvistavat ammattikorkeakoulun yhteisöä?

Yhteisöön liittyvään avoimeen kysymykseen vastasi 61 opiskelijaa. Avoimen kysymyksen vastaukset voidaan jakaa kolmeen luokkaan: ilmapiiri yhteisön vahvistajana, opiskelijayhdistyksen toiminta yhteisön vahvistajana ja ruokailu tapahtumana yhteisön vahvistajana. Edellä mainitut ilmapiiri yhteisön vahvistajana ja opiskelijayhdistyksen toiminta yhteisöä vahvistavana antavat uutta tietoa yhteisöä vahvistavista tekijöistä tarkoittaen, että niitä ei asteikollisissa kysymyksissä oltu huomioitu. Ruokailu tapahtumana toistuu avoimen kysymyksen vastauksissa.

Avoimen kysymyksen vastauksista käy ilmi, että ilmapiiri vahvistaa yhteisöä. Vastauksista nousee, että yhteisöä vahvistaa hyvä henki. Toisten tukemisella, välittämällä ja huomioon ottamisella kuvataan olevan merkitystä hyvän ilmapiirin ylläpitämiseksi, minkä ajatellaan vahvistavan yhteisöä. Yhteisöä vahvistavaksi tekijäksi mainitaan opiskelijayhdistyksen toiminta. Vastaukset liittyvät paitsi opiskelijayhdistyksen tiloihin opiskelijoiden yhteisöä vahvistavana tekijänä, myös opiskelijayhdistyksen toiminta koetaan yhteisöä vahvistavaksi. Myös ruokailu tapahtumana vahvistaa yhteisöä. Ruokailua kuvataan huippujuttuna ja päivän kokokohtana, koska kaikki ovat saman pöydän ääressä.

5.2.5 Vastavuoroisuus

Opiskelijoiden yhteiseen päämäärään pyrkimiseen liittyvä vastavuoroisuus –teeman väittämät saavat aineiston perusteella toisistaan melko paljon eroavia vastauksia (taulukko 18.). Eniten vähintään samaa mieltä vastaajat ovat siitä, että opiskelutovereilta saadaan tukea (65,3%, n=90). Väittämät, että opiskelijoiden keskuudessa halutaan myös toisten pärjäävän opinnoissaan (56,2%, n=77) sekä ainoastaan oma menestyminen opinnoissa ei ole tärkeää (55,1%, n=76) saavat melko samalla tavalla vähintään samaa mieltä olevia vastauksia. Väittäminen opiskelijoiden kesken ei ole kilpailua sijoittuu keskiarvoltaan asteikon keskiväliin ($x=3,02$). Keskiarvoja tarkasteltaessa alle puoleen väliin sijoittuvat myös väittämien muistiinpanot tehdään aina opiskelutoverille ($x=2,76$) ja opiskelijoiden kesken huolehditaan, että kaikki saavat tenttikirjan ($x=2,75$) vastaukset. Vähiten samaa mieltä vastaajat ovat siitä, että opiskelijoiden kesken huolehditaan myös toisille tenttikirjat (22,5%, n=31).

20) Opiskelijoiden yhteiseen päämäärään pyrkimiseen liittyvä vastavuoroisuus

Taulukko 18. Opiskelijoiden yhteiseen päämäärään pyrkimiseen liittyvä vastavuoroisuus.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Muistiinpanot tehdään aina opiskelutovereille	20 14,5%	40 29%	37 26,8%	35 25,4%	6 4,3%	138	2,76
Opiskelijoiden keskuudessa halutaan myös toisten pärjäävän opinnoissaan	7 5,1%	19 13,9%	34 24,8%	52 38%	25 18,2%	137	3,5
Ainoastaan oma menestyminen opinnoissa ei ole tärkeää	6 4,3%	14 10,1%	42 30,4%	56 40,6%	20 14,5%	138	3,51
Opiskelijoiden kesken ei ole kilpailua	15 10,9%	31 22,5%	42 30,4%	36 26,1%	14 10,1%	138	3,02
Opiskelutovereilta saadaan tukea	4 2,9%	10 7,2%	34 24,6%	51 37%	39 28,3%	138	3,8
Opiskelijoiden kesken huolehditaan, että kaikki saavat tenttikirjan	23 16,7%	28 20,3%	56 40,6%	23 16,7%	8 5,8%	138	2,75
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	75 9,1%	142 17,2%	245 29,6%	253 30,6%	112 13,5%	827	ka. yht. 3,224

Vastavuoroisuus opetuksessa –teeman määrällisen aineiston tarkastelussa voidaan havaita, että eniten samanmielisiä vastaajat ovat siitä, että lähiopetus ja kasvokkaisuus lisäävät vastavuoroisuutta (83,1%, n=113). Vastaajista 59,1% ovat vähintään samaa mieltä siitä, että opetusmenetelmät ovat keskustelevia ja vastavuoroisia (taulukko 19.). Vastausten keskiarvoja tarkastellessa havaitaan, että väittämän blackboard toimii vastavuoroisesti keskiarvo sijoittuu asteikon puoliväliin ($x=3,02$). Vähiten samaa mieltä vastaajat ovat siitä, että verkko-opetus on vastavuoroista ($x=2,91$).

21) Vastavuoroisuus opetuksessa

Taulukko 19. Vastavuoroisuus opetuksessa.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	
Lähiopetus ja kasvokkaisuus lisäävät vastavuoroisuutta	2 1,5%	5 3,7%	16 11,8%	61 44,9%	52 38,2%	136	4,15
Blackboard toimii vastavuoroisesti	20 14,6%	17 12,4%	47 34,3%	46 33,6%	7 5,1%	137	3,02
Verkko-opetus on vastavuoroista	21 15,2%	23 16,7%	47 34,1%	42 30,4%	5 3,6%	138	2,91
Opetusmenetelmät ovat keskustelevia ja vastavuoroisia	4 2,9%	8 5,8%	44 32,1%	64 46,7%	17 12,4%	137	3,6
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	47 8,6%	53 9,7%	154 28,1%	213 38,9%	81 14,8%	548	ka. yht. 3,416

Määrällisen aineiston tarkastelussa vastavuoroisuus talon tapana –teeman väittämä, joka sanoo, että ammattikorkeakoulussa autetaan toisia saa 65,9% (n=91) vähintään samaa mieltä olevia vastauksia eniten (taulukko 20.). Lähes yhtä paljon vastaajat ovat vähintään samaa mieltä siitä, että ammattikorkeakoulussa tullaan huomioiduksi ja huomataan muita (63,1%, n=87). Vähiten samaa mieltä vastaajat ovat siitä, että palautejärjestelmä lisää vastavuoroisuutta (40,6%, n=56). Yli puolet vastaajista on vähintään samaa mieltä sekä siitä, että ammattikorkeakoulussa huolehditaan toisesta vastavuoroisesti (51,1%, n=70) sekä siitä, että vastavuoroisuutta ilmentää opettajan kysyessä opiskelijan vointia ja kuulumisia (55%, n=76).

22) Vastavuoroisuus talon tapana

Taulukko 20. Vastavuoroisuus talon tapana.

väittäjä	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti	väittämään vastanneet lukumäärä/ prosentti		
	1 täysin eri mieltä	2	3	4	5 täysin samaa mieltä	väittämään vastannut yhteensä / henkilöä	ka.
Ammattikorkeakoulussa huolehditaan toisesta vastavuoroisesti	10 7,3%	12 8,8%	45 32,8%	56 40,9%	14 10,2%	137	3,38
Palautejärjestelmä (opiskelijoiden antama palaute opintokokonaisuuksista) lisää vastavuoroisuutta	7 5,1%	26 18,8%	49 35,5%	39 28,3%	17 12,3%	138	3,24
Vastavuoroisuutta ilmentää se, että opettajat kysyvät opiskelijoiden vointia, kuulumisia ym.	9 6,5%	13 9,4%	40 29%	54 39,1%	22 15,9%	138	3,49
Ammattikorkeakoulussa tullaan huomioiduksi ja huomataan muita	7 5,1%	10 7,2%	34 24,6%	60 43,5%	27 19,6%	138	3,65
Ammattikorkeakoulussa autetaan toisia	5 3,6%	9 6,5%	33 23,9%	58 42%	33 23,9%	138	3,76
Sarakkeen vastaajien lukumäärä henkilöinä ja prosentteina yhteensä	38 5,5%	70 10,2%	201 29,2%	267 38,8%	113 16,4%	689	ka. yht. 3,504

23) Mitkä käytänteet edistävät vastavuoroisuutta ammattikorkeakoulussa?

Avoimeen kysymykseen vastasi 57 opiskelijaa. Vastaukset analysoitiin seuraavien teemojen alle: toisten huomioiminen ja mahdollisuus vaikuttaa.

Vastavuoroisuutta edistävä toisten huomioiminen on vastausten perusteella joko aineetonta toisten huomioimista tai konkreettisesti toisen huomioon ottamista. Toisten huomioimiseen liitetään yleisesti ilmapiiriin liittyviä seikkoja, jotka edistävät vastavuoroisuutta. Näitä ovat toisista välittäminen, toisten arvostaminen, kristillinen ilmapiiri, aito välittäminen ja hyvän mielen ylläpitäminen. Lisäksi toisten huomioiminen nousee esiin vastauksissa, joissa todetaan tenttikirjojen jakamisen lisäävän vastavuoroisuutta. Useissa vastauksissa toistuu tenttikirjojen jakamisen ja yhdessä opiskelemisen lisäävän vastavuoroisuutta.

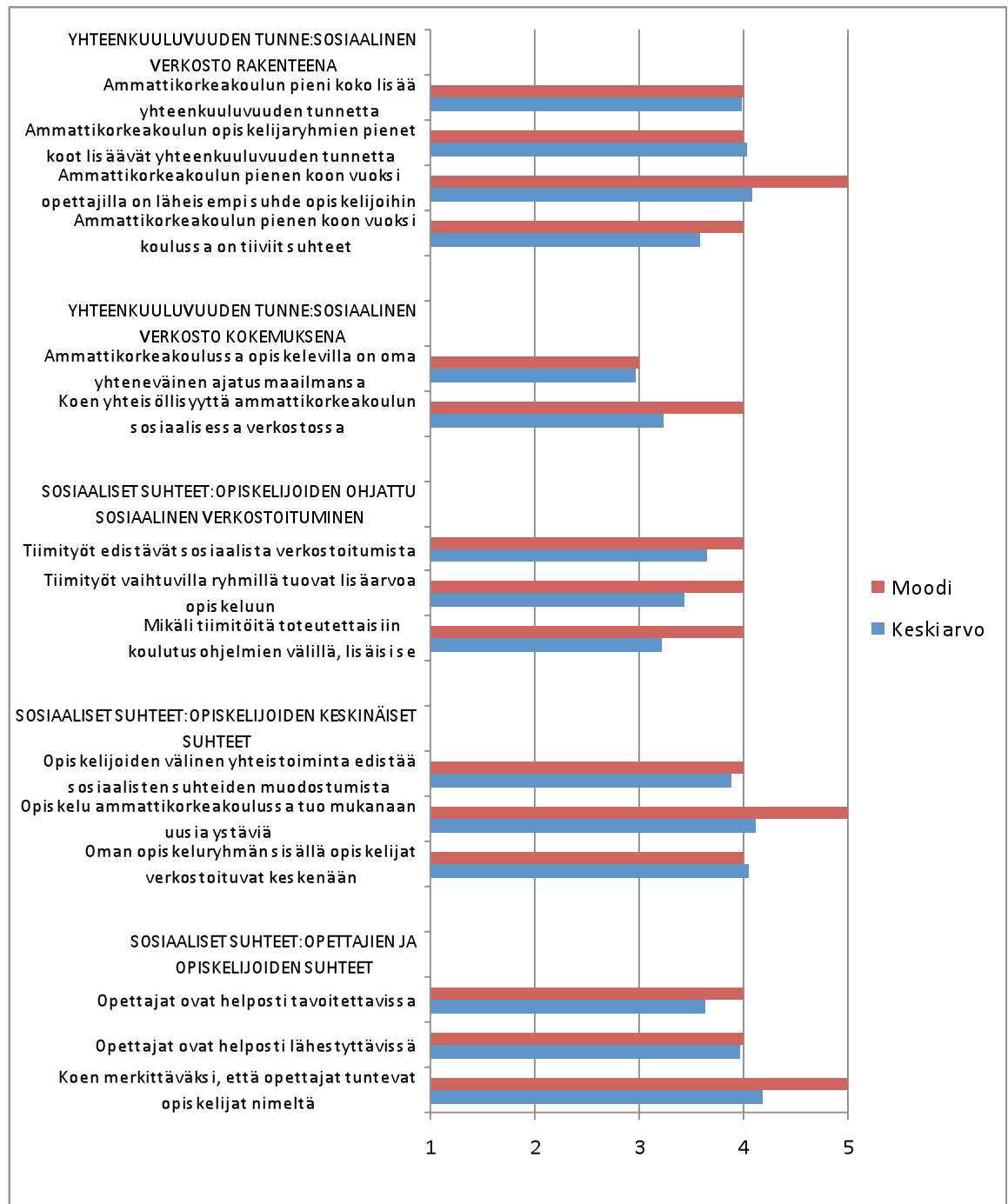
Vastauksista selviää, että erilaiset mahdollisuudet vaikuttaa koetaan vastavuoroisuutta edistäväksi käytänteeksi. Vastauksissa nousee esiin, että opettajat ottavat palautetta vastaan ja useimmiten annettu palaute johtaa muutokseen, mikäli palaute on ollut asiallista. Yksikönjohtajan todetaan olevan kiinnostunut opiskelijoiden mielipiteistä. Samoin vastaajat toteavat, että opiskelijoiden mielipiteillä on vaikutusta koulussa. Portti –tiimi herättää vastavuoroisuuden tunnetta mahdollistaen sen, että opiskelijat tulevat kuulluiksi.

5.3 Yhteenveto sosiaalista pääomaa vahvistavista käytänteistä

Tutkimuksen tuloksia tarkastellaan tässä taulukoiden 21-25 avulla. Taulukot on jaoteltu käsiteanalyysissa sosiaalisen pääoman ominaispiirteiksi nimettyihin käsitteisiin. Nämä ominaispiirteet ovat sosiaalinen verkosto, luottamus, normit, yhteisö ja vastavuoroisuus. Kuvioissa esitetään kuhunkin ominaispiirteeseen liitetyt väittämät tuloksineen. Samat väittämät ovat kyselylomakkeessa. Väittämiä on tarkasteltu moodin ja keskiarvon avulla. Taulukoiden perusteella saadaan kokonaiskäsitys kunkin ominaispiirteen empiiristen tarkoitteiden määrällisestä eri- tai samanmielisyydestä. Taulukoista voidaan päätellä, mitä sosiaalista pääomaa vahvistavista käytänteistä opiskelijat määrällisesti pitävät olennaisina.

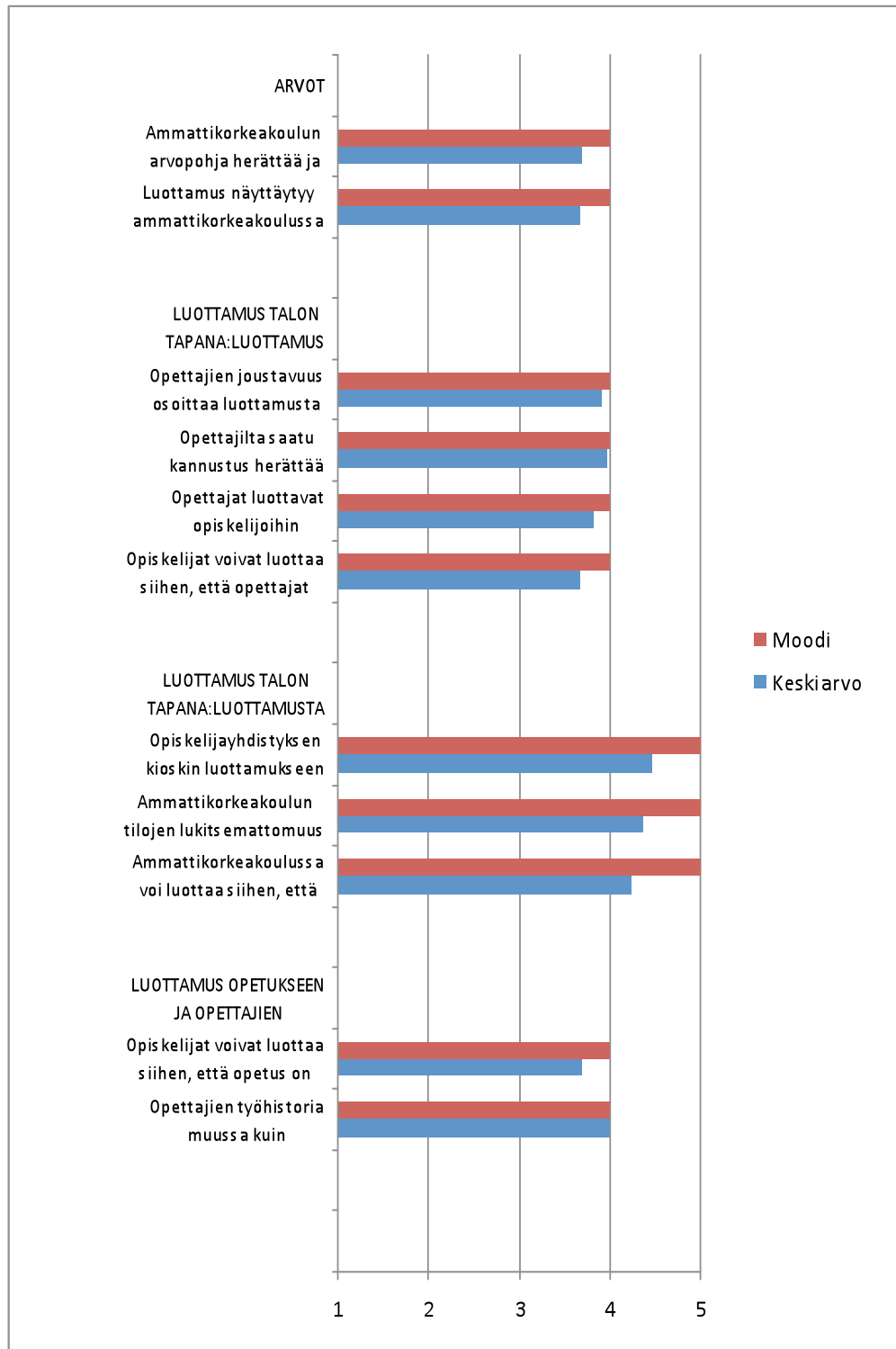
Sosiaalista verkostoa vahvistavina käytänteinä voitaneen pitää kaikkia taulukossa esitettyjä väittämiä. Viidestätoista väittämästä kolmen moodina on asteikon luku 5, yhden asteikon luku 3 ja muiden yhdentoista väittämän moodi on asteikon luvulla neljä, kuten taulukosta 21. voidaan havaita. Erityisesti sosiaalista verkostoa vahvistaa rakenteelliset, fyysisestä ympäristöstä johtuvat tekijät, kuten ammattikorkeakoulun pieni koko sekä pienet ryhmien koot. Nämä tekijät vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä kokemusta, että opettajilla on tiiviimmät suhteet opiskelijoihin (moodi=5) ja tätä kautta sosiaalista verkostoa. Yhteenkuuluvuuden tunteeseen liitetty sosiaalinen verkosto kokemuksena sai määrällisesti vähiten kannatusta sosiaalista verkostoa vahvistavista käytänteistä (taulukko 21.). Aineistosta selviää, että yhteenkuuluvuuden tunne liitetään enemmän verkoston rakenteellisiin ominaisuuksiin kuin kokemuksena tai tunteena kuvattuun yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Tarkasteltaessa sosiaalisia suhteita sosiaalista verkostoa vahvistavana tekijänä havaitaan, että tiimityöt ovat sosiaalisia suhteita vahvistava tekijä, joihin opiskelijoita voidaan ohjata. Tulokset osoittavat opiskelijoiden keskinäisten suhteiden olevan tärkeä sosiaalista verkostoa vahvistava tekijä. Voidaan todeta (taulukko 21.), että opiskeluaika tuo mukanaan uusia ystäviä (moodi=5). Aineisto osoittaa, että opettajien ja opiskelijoiden väliset suhteet vahvistavat sosiaalista verkostoa. Opettajien helppo tavoitettavuus ja lähestyttävyyys vahvistavat sosiaalista verkostoa. Erityisesti sosiaalista verkostoa vahvistavana käytänteenä vastaajat pitivät sitä, että opettajat tuntevat opiskelijat nimeltä (moodi=5). Kyselylomakkeen avoimissa vastauksissa ilmeni opiskelijoiden tutor –toiminnan merkittävyys sekä opiskelijayhdistyksen merkitys opiskelijoiden keskinäisiä suhteita edistävinä tekijöinä. Lisäksi avoimet vastaukset osoittavat opetuksen vuorovaikutteisuuden lisäävän myös opiskelijoiden keskinäistä verkostoitumista. Yhteiset tapahtumat todettiin vahvistavan opiskelijoiden keskinäisiä suhteita ja tätä kautta sosiaalista verkostoa.

Taulukko 21. Sosiaalista verkostoa vahvistavat käytänteet.

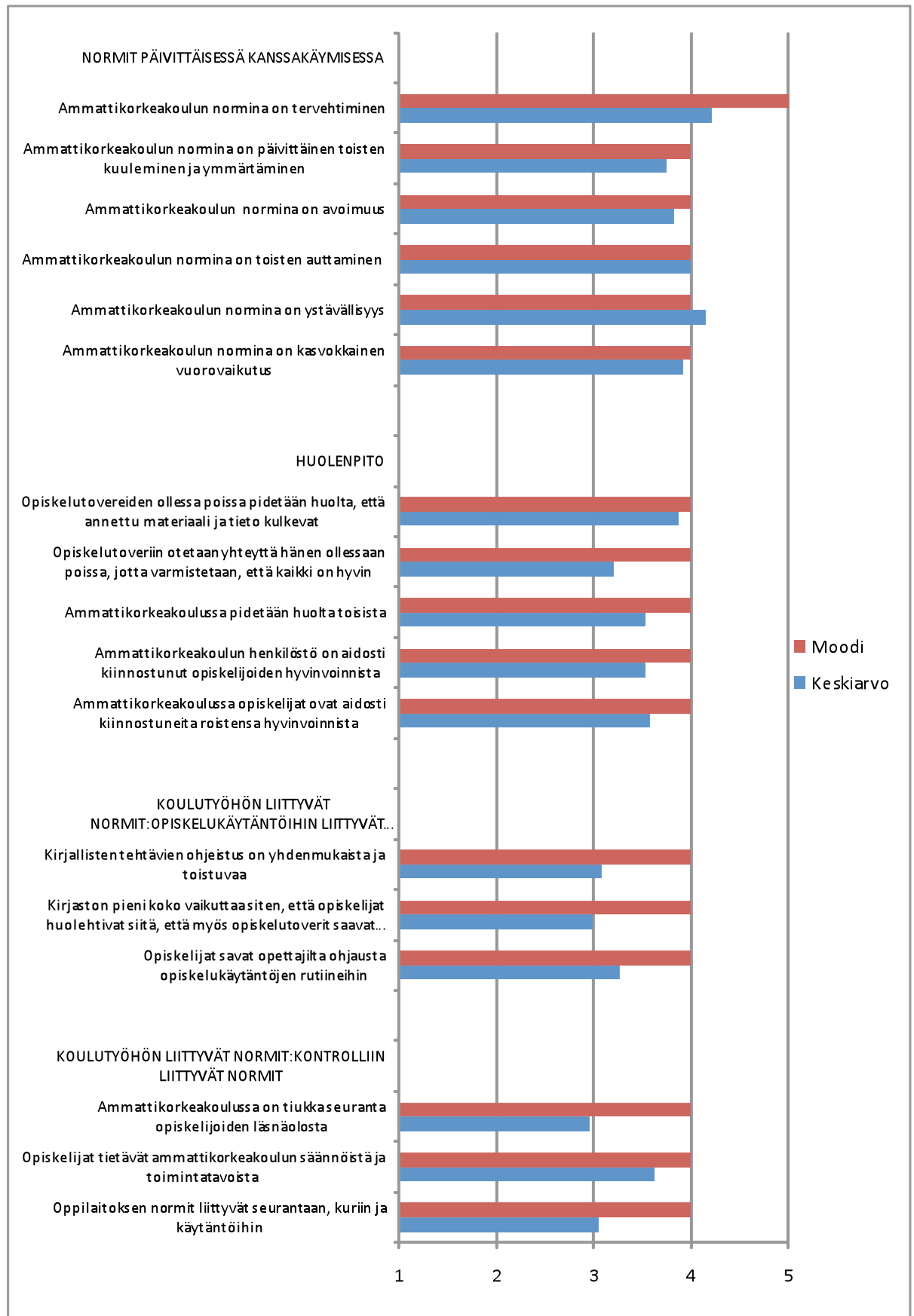
Luottamusta koskevat tulokset osoittavat (taulukko 22.), että kaikki esitetyt väittämät ovat luottamusta herättäviä ja vahvistavia (moodi=4-5). Erityisesti luottamusta herättää ja vahvistaa luottamusta herättävät ammattikorkeakoulun tavat, kuten opiskelijayhdistyksen kioskin luottamukseen perustuva maksutapa (moodi=5), ammattikorkeakoulun tilojen lukitsemattomuus (moodi=5) sekä luottamus siihen, että tarvittaessa saa apua (moodi=5). Luottamusta koskevan avoimen kysymyksen vastauksissa korostuu ammattikorkeakoulun ilmapiirin merkitys luottamuksen vahvistajana. Vastausten mukaan positiivisella, avoimella, rehellisellä ja kannustavalla ilmapiirillä on vaikutusta luottamuksen vahvistumiseen.

Taulukko 22. Luottamusta vahvistavat käytänteet.

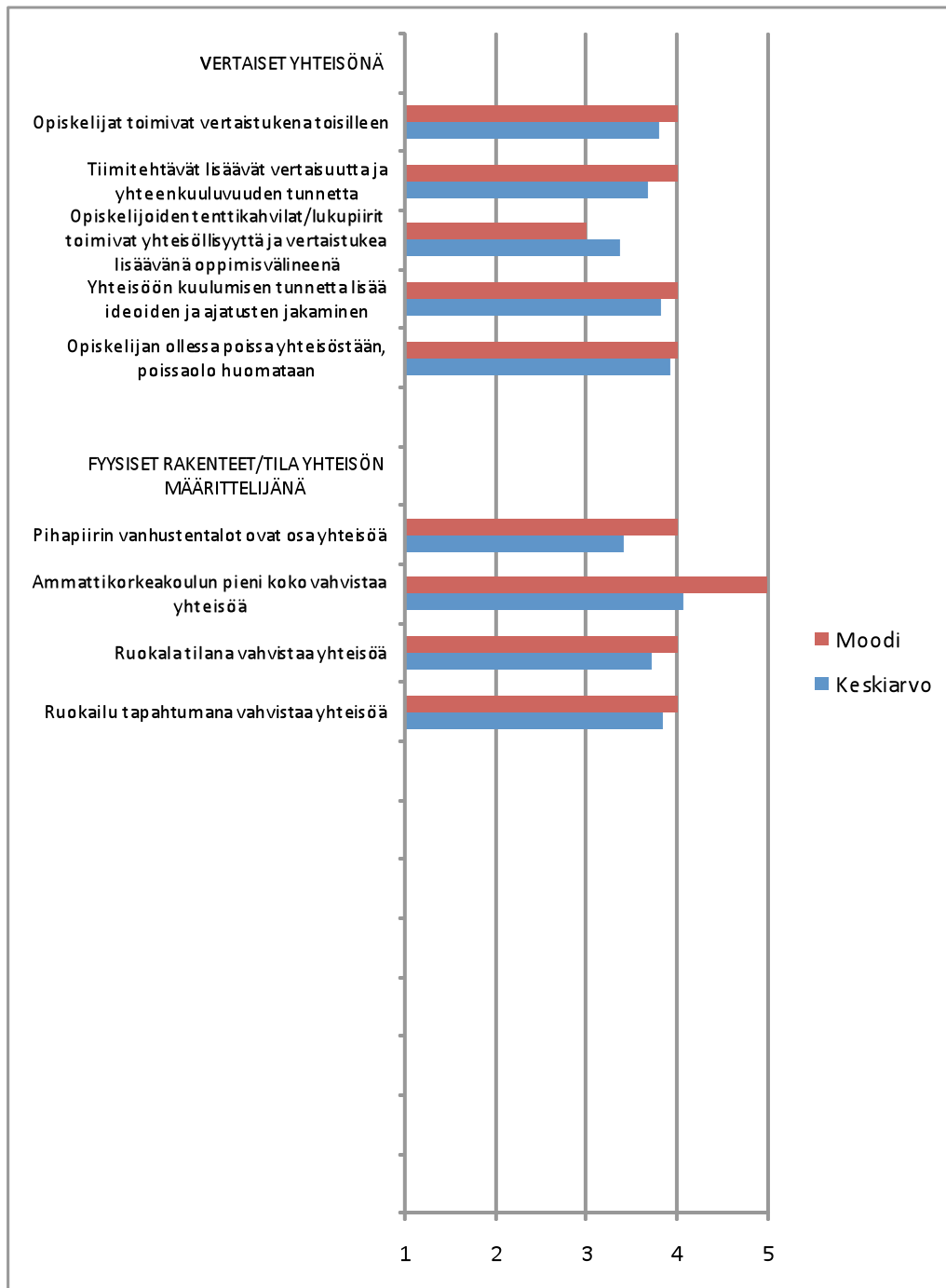
Normeja ylläpitävät ja vahvistavat aineiston mukaan (taulukko 23) kaikki esitetyt käytänteet. Ammattikorkeakoulun normina on tervehtiminen (moodi=5) on saanut eniten samanmielisyyttä esitetyistä normeja vahvistavista käytänteistä. Muiden väittämien moodi on asteikon luvulla 4. Taulukosta 23. voidaan havaita, että erityisesti normit päivittäisessä kanssakäymisessä –teeman käytänteet koetaan merkittäväksi normien ylläpitämisessä ja vahvistamisessa. Nämä normit ovat luonteeltaan hyvään ilmapiiriin, kohteliaisiin tapoihin ja ammattikorkeakoulun kulttuuriin liittyviä. Myös huolenpitoon liittyvät normit ovat saaneet vastaajilta huomattavasti samanmielisyyttä. Normeja vahvistavat ja ylläpitävät käytänteet ovat aineiston perusteella enemmän päivittäiseen kanssakäymiseen ja huolenpitoon liittyviä kuin koulutyöhön liittyviä. Myös avoimet vastaukset tukevat tätä, sillä ne tuovat esiin myös tyytymättömyyttä siitä, kuinka yhteneväisesti koulutyöhön liittyviä normeja noudatetaan.

Taulukko 23. Normeja vahvistavat käytänteet.

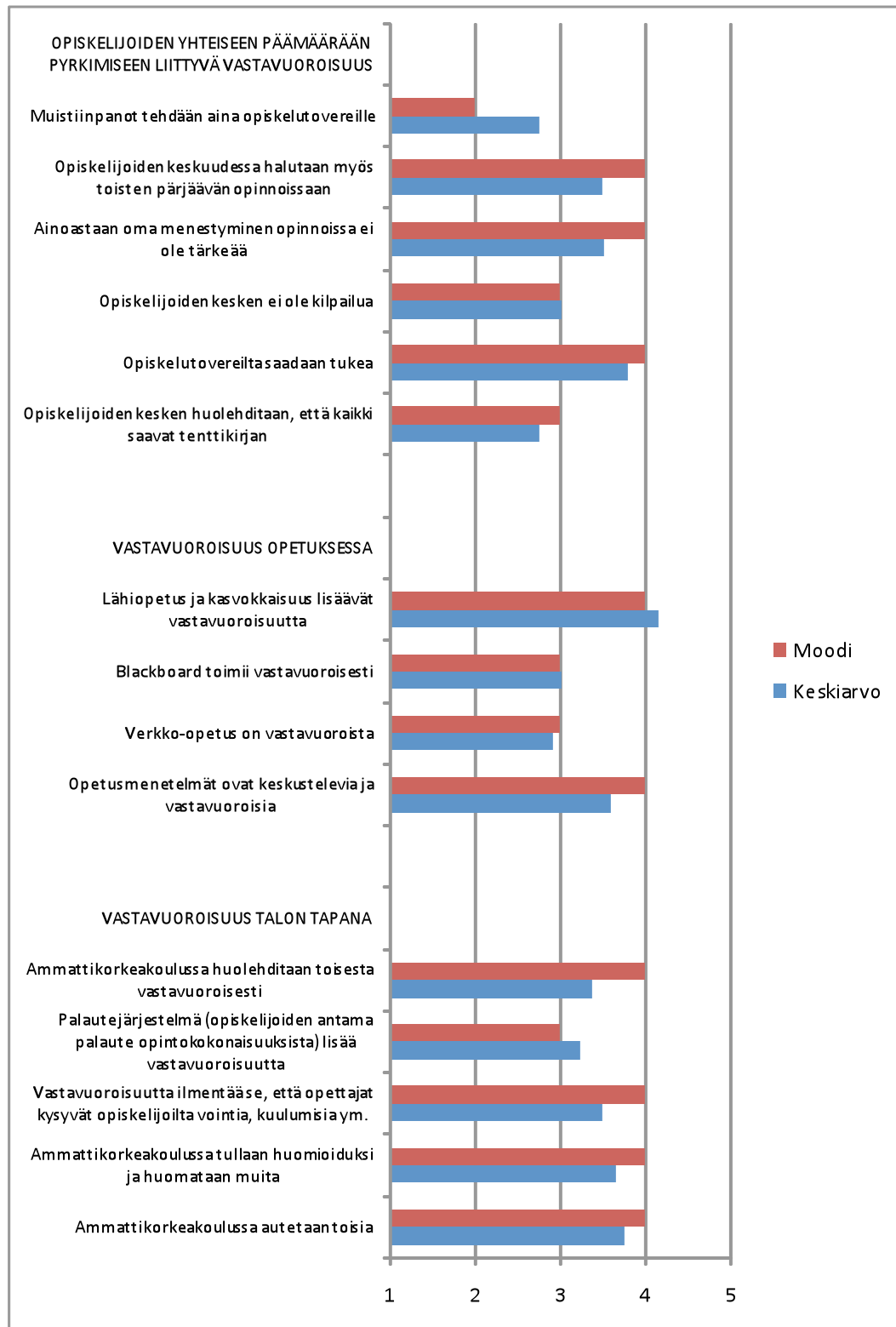
Yhteisöä koskevan aineiston (taulukko 24.) perusteella yhteisöä vahvistavat käytänteet liittyvät sekä vertaisuuteen että fyysisiin rakenteisiin ja tiloihin. Vertaisuutta yhteisössä vahvistavia käytänteitä ovat opiskelijoiden keskinäinen vertaistuki, tiimitehtävät, ideoiden jakaminen yhteenkuuluvuuden tunnetta lisäävänä sekä yhteisöstä poissaolon huomioiminen. Näiden käytänteiden moodi on asteikon luvulla 4. Teeman väittämä, jonka mukaan tenttikahvilat ja lukupiirit vahvistavat yhteisöä, on vähemmän merkittävä käytänte yhteisön vahvistajana (moodi=3). Fyysiset rakenteet vahvistavat yhteisöä, erityisesti ammattikorkeakoulun pieni koko (moodi=5) ja ruokailu tapahtumana (moodi=4, $x=3,85$). Vastaukset teeman avoimeen kysymykseen tuovat esiin, että positiivinen ilmapiiri vaikuttaa vertaisuuden kokemukseen.

Taulukko 24. Yhteisöä vahvistavat käytänteet.

Tarkasteltaessa vastavuoroisuutta määrällisen aineiston yhteenvetona (taulukko 25), voidaan todeta, että vastavuoroisuus liittyy erityisesti talon tapoihin. Vastavuoroisuus talon tapana – käytänteet (moodi 1x3 ja 4x4) ovat saaneet huomattavasti enemmän vähintään samaa mieltä olevia vastauksia kuin vastavuoroisuus opetuksessa (moodi 2x3 ja 2x4) tai vastavuoroisuus liittyen opiskelijoiden yhteiseen päämäärään pyrkimiseen (moodi 1x2, 2x3 ja 3x4). Opetuksessa vastavuoroisuutta vahvistavat kasvokkainen lähiopetus ja keskustelevat ja vastavuoroiset opetusmenetelmät. Opiskelijoiden yhteiseen päämäärään pyrkimiseen liittyvät vastavuoroisuuden käytänteet ovat vähiten vastavuoroisuutta vahvistavia. Avoimen kysymyksen vastaukset tuovat esiin palautteen antamisen ja vaikuttamismahdollisuudet vastavuoroisuutta lisäävinä käytänteinä.

Taulukko 25. Vastavuoroisuutta vahvistavat käytänteet.

6 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli määrittää sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet ammattikorkeakouluopiskelijoiden kuvaamina. Tutkimuksessa sosiaalista pääomaa vahvistaviksi käytänteiksi osoittautui joukoksi pieniä asioita, tekoja, tapoja ja rakenteita. On helppo yhtyä opiskelijoiden kuvauksiin sosiaalista pääoma vahvistavien käytänteiden merkityksestä. Tervehtimisellä on merkitystä, on mukava muistaa nimiä ja tulla muistetuksi omalla nimellään, tuntuu hyvältä kun poissaolo huomataan, on mukava kokea olevansa tarpeellinen. Mikä on mukavampaa kuin syödä ystävien kanssa samassa pöydässä, on hyvä olla kun ihmiset ovat toisilleen ystävällisiä, avoimia, rehellisiä ja kunnioittavat toisiaan. On helpottavaa tietää saavansa tukea, kannustusta, palautetta ja apua ja vielä mukavampaa jos tämä kaikki toimii vastavuoroisesti. Kokemus tulla kuuluksi, huomatuksi ja huomioituksi on tärkeää. Arvojen ja luottamuksen jakaminen luosallisuutta. Onneksi, terveydeksi, iloksi ja tarpeeksi on sosiaalista pääomaa!

Tutkimuksessa rakennettiin mittari, kyselylomake kahden vaiheen kautta. Tutkimus on saavuttanut sille asetetun tarkoituksen. Tutkimuksen tuloksena syntyneessä mittarissa esitetään väittämien muodossa sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kuvaamana. Mittarissa on eritelty sosiaalinen pääoma käsitteanalyysin perusteella esitettyihin sosiaalisen pääoman ominaispiirteisiin. Kyselylomake tutkimuksen tuloksena tarjoaa mahdollisuuden tarkastella nimettyjä sosiaalista pääomaa vahvistavia käytänteitä ammattikorkeakouluopiskelijoiden kuvaamina.

6.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen kohdejoukkona oli sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulun opiskelijat. Tutkimus antaa kuvauksen kyseisen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kokemuksesta sosiaalista pääomaa vahvista käytänteistä. Koska kohdejoukko rajautui sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden kuvaukseen, tutkimuksen tuloksia ei voida tulkita yleisesti ammattikorkeakouluopiskelijoiden ajatukseksi sosiaalista pääomaa vahvistavista käytänteistä. Sosiaali- ja terveysalan opiskelijat todennäköisesti suhtautuvat sosiaaliseen pääomaa ammatinvalintansakin perusteella positiivisemmin ja käsite itsessään saattaa opiskelijoille olla tuttu, jolloin sitä vahvistavia käytänteitä on helpompi pohtia ja nime-

tä. Jos tutkimuksen kohdejoukko olisi ollut ammattikorkeakouluopiskelijat laajemmin, näyttäytyisi sosiaalinen pääoma ja sitä vahvistavat käytänteet todennäköisesti erilaisina. Opinnäytetyönä tehty tutkimus aiheutti kuitenkin kohdejoukon tarkan rajaamisen, sillä käytettävissä olleet resurssit (aika) oli ajateltava suhteessa opinnäytetyön laajuuteen.

Aineistonkeruumenetelminä käytettyjen kirjallisuuden, käsiteanalyysin osana toteutetun teemahaastattelun sekä kyselylomakkeen käyttöä on tutkimuksessa perusteltu. Aineistonkeruumenetelmien yhteydessä on kuvattu, miten ja missä olosuhteissa aineisto on kerätty. Kirjallisuus aineistonkeruumenetelmänä liittyy sen analysointitapaan, käsiteanalyysiin. Kirjallisen aineiston rajaus sekä tutkimuksen tarkoituksen kannalta oleellisena pidetty aineisto perustuu analyysitavan lisäksi tulkintaan. Koska laadullinen tutkimus perustui kirjalliseen aineistoon, on kirjallisuuteen perustuvan tiedonhaun rajaamisella ja tulkinnalla merkitystä myös tutkimuksen tulosten kannalta. Kirjallisuus aineistonkeruumenetelmänä rajattiin yhdestä näkökulmasta käsin. Kirjallisuuskatsauksen laajentaminen ja syventäminen olisi saattanut tuoda tutkimuksen kannalta oleellisia seikkoja esiin. Lisäksi teoreettisen viitekehyksen sosiaalista pääomaa tarkasteleva kirjallinen aineisto perustui kotimaiseen kirjallisuuteen. Sosiaalisen pääoman tarkastelu rajautusti on kuitenkin perusteltu opinnäytetyön johdannossa, kirjallisen aineiston rajauksessa sekä kohdejoukon kuvauksessa. Olennaista oli tutkia sosiaalisen pääoman käsitettä rajatussa, paikallisessa kontekstissa.

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa kerättiin aineistoa myös haastattelun avulla, jotta pystyttiin antamaan sosiaaliselle pääomalle empiiriset tarkoitteet. Haastatteluaineisto kerättiin 18:sta kolmannen vuoden sosionomi –opiskelijalta. Haastattelun tulokset olisivat saattaneet olla erilaiset, jos haastateltavana olisi ollut ammattikorkeakoulun jokaiselta vuosiluokalta koottu ryhmä. Haastattelun kohdejoukko valikoitui sattumanvaraisesti, kun ryhmää opettava opettaja vastasi kutsuun ja antoi oppituntinsa haastattelijan käyttöön. Haastattelun kohderyhmän valikoituminen oli kuitenkin hyvä sen vuoksi, että opiskelussaan pidemmälle ehtineet opiskelijat todennäköisesti havaitsivat ammattikorkeakoulustaan enemmän käytänteitä, jotka oli mahdollista liittää sosiaalisen pääoman ominaispiirteitä vahvistaviksi. Tutkimuksen kannalta tärkeää oli saada esiin mahdollisimman paljon käytänteitä, joiden tarkasteluun pääsivät tutkimuksen toisessa vaiheessa toteutetussa kyselylomakkeessa osalliseksi kaikki ammattikorkeakoulun amk-opiskelijat.

Haastattelu toteutettiin ryhmämuotoisena teemahaastatteluna. Haastattelulla oli merkittävä osuus tutkimuksen mittarin rakentamisessa, koska haastattelun aineistosta muodostettiin mittarin sisältämät sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet. Teemahaastattelun runko oli huolellisesti suunniteltu ja valmisteltu. Haastateltava ryhmä kokonaisuudessaan osallistui keskusteluun, joten haastattelun tulokset eivät ole vain joidenkin opiskelijoiden ajatusten mukaisia. Haastattelutilanne nauhoitettiin ja lisäksi haastatteluaineisto kirjattiin ylös ja kirjattu aines luettiin teemojen vaihtuessa haastateltaville. Näin välttyttiin tulkinnalta haastattelutilanteessa, sillä puhutun aineiston oikeinymmärtäminen varmistettiin haastattelutilanteessa.

Tutkimuksen toisessa vaiheessa aineistoa kerättiin ensin testaamalla luotu mittari, kyselylomake. Lomake testattiin käyttäen kahta amk-opiskelijaa kyselylomakkeen vastaajina. Lomakkeen testauksessa tutkija oli läsnä ja opiskelijoiden täyttäessä paperilomaketta kysymyksistä ja kyselyn täyttämisen ohjeistuksesta käytiin keskustelua. Lomakkeen testaamisen yhteydessä opiskelijat antoivat pääsääntöisesti positiivista palautetta lomakkeen selkeydestä. Kyselylomakkeen testaamisen perusteella kahteen väittämäsarjan väittämään lisättiin tarkentava ilmaus. Kyselylomakkeen testaamisen jälkeen sen avulla kerättiin aineistoa ammattikorkeakoulun amk-opiskelijoilta. Kohdejoukkona kyselylomakkeessa oli kokonaisuutena. Kokonaisuutana käytettäessä otos on tutkittava joukko kokonaisuudessaan lisäten näin tutkimuksen luotettavuutta. Mitä suurempi otos on, sitä enemmän se edustaa kohdejoukon keskimääräistä mielipidettä, asennetta tai kokemusta. (Heikkilä 2008, 34, Vilkkä 2007, 17). Vastausprosentti oli 47,5. Vastaajina tämä on 138/291 henkilöä. Koska vastaajien määrä on lähes puolet, on se kattava edustus koko kohderyhmästä.

Kyselylomakkeen kysymykset johdettiin suoraan tutkimuksessa toteutetun haastattelun aineistosta. Kyselylomakkeen kysymykset olivat järjestysasteikollisia Likert-tyyppisiä kysymyksiä. Esitetyt väittämät oli lomakkeessa esitetty myönteiseen muotoon, esimerkiksi, ”tiimatehtävät lisäävät vertaisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta”. Jos lomakkeessa olisi käytetty muuta kuin asteikko-tyyppistä muotoa, olisivat vastaukset saattaneet olla erilaiset. Vaihtoehtona olisi voitu käyttää ainoastaan kyllä ja ei –vaihtoehtoja. Toisaalta väittämät olisi voitu asettaa myös henkilökohtaisempaan muotoon esimerkiksi ”koen, että tiimatehtävät lisäävät vertaisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta”. Kyselylomakkeessa vastausvaihtoehtoja oli asteikolla 1-5, jolloin asteikon luku 3. ei osoita selkeästi sama- tai erimielisyyttä väittämän kanssa. Lomakkeeseen olisi voitu merkitä

asteikko 1-4, jolloin tulosten tarkastelu olisi ollut selkeämpää ja vastaajilta olisi poistunut vaihtoehto olla ei mitään mieltä suhteessa väittämään. Kyselylomake toimitettiin sähköpostitse internet-kyselynä. Oletettavasti sähköinen tapa toimittaa kysely amk-opiskelijoille oli parempi tapa kerätä aineistoa kuin postikysely. Sähköpostitse kyselyn täyttäminen ja lähettäminen on vastaajille vaivatonta ja helppoa, koska amk-opiskelijat ovat tottuneet hyödyntämään tietotekniikkaa opinnoissaankin. Internet-kyselynä vastaajat olivat anonyymejä, eikä aineistonkeruutapa jättänyt mahdollisuutta jäljittää yksilöitä.

Opinnäytetyön kirjallinen aineiston analysoinnissa ja teoreettisen viitekehyksen muodostamisessa käytettiin käsiteanalyysia. Käsiteanalyysi ohjasi kirjallisuuden tarkastelua ja sen avulla teoreettinen viitekehys rakennettiin tukemaan tutkimuksen empiirisen vaiheen toteuttamista. Käsiteanalyysissa mukailtiin Walker & Avantin käsiteanalyysin vaiheita. Käsiteanalyysin vaiheiden seuraaminen edesauttoi käsitteen ymmärtämistä. Käsiteanalyysi, samoin kuin kirjallisen aineiston rajausta perustui tulkintaan siltä osin, mitä koettiin tutkimuksen tarkoituksen kannalta oleelliseksi. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on rakentunut subjektiivisesti siltä osin, mikä osa aineistoa siihen on sisällytetty. Teoreettinen viitekehys perustuu kuitenkin käsiteanalyysin mukaisesti kirjallisuuteen, joten tarkastellut asiat ovat objektiivisia. Käsiteanalyysin tavoite on riippuvainen tutkijan omaksumista taustaoletuksista sekä tutkimuksen lähtökohdista. Käsiteanalyysin laatimisella voi näin ollen olla erilaisia käyttötarkoituksia. Käsiteanalyysin avulla voidaan jäsentää tutkimuksen kohteena olevaa käsitettä, pyrkiä ymmärtämään siihen liittyviä merkityksiä ja selkiyttää sen suhdetta lähikäsitteisiin. (Puusa 2008, 36.) Käsiteanalyysin pääpaino oli käsitteen arkisen merkityksen esittämisessä ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kuvaamana. Tutkimuksessa oli kyse merkitysten ja kokemusten tulkinnasta. Käsiteanalyysi toteutettiin osittain kirjallisuuteen perustuen, osittain kokemusasiantuntijoita hyödyntäen, haastattelua apuna käyttäen.

Tutkimuksen aineistosta teemahaastattelun aineisto ja kyselylomakkeen avoimien kysymysten aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä. Teemahaastattelun aineiston analyysipolkua on kuvattu tutkimuksessa ja aineiston teemoittelu on kuvattu kuvioiden avulla. Koska haastattelu toteutettiin teemahaastatteluna ja keskustelu eteni teemojen mukaisesti, oli aineiston analyysi kohtuullisen helppoa. Sisällönanalyysin avulla amk-opiskelijoilta saatu aineisto jaoteltiin omiin teemoihinsa. Jaottelussa ja teemojen nimeämisessä käytettiin tulkintaa, mikä vaikuttaa myös tutkimuksen lopputuloksiin. Tässä opinnäytetyössä teemat olivat kuitenkin niin selkeät ja toisistaan eroavat, että tulkinnan

käyttäminen oli vähäistä. Aineiston analyysin perusteella tulokset on esitetty sellaiseenaan ja niitä on mahdollista tarkastella kyselylomakkeen väittämien muodossa.

Kyselylomakkeen aineisto analysoitiin tilastollisia menetelmiä apuna käyttäen. Webropol-tekniikalla aineiston analyysi saatiin perusraportin muodossa. Tutkimuksessa esitetyt määrällisen aineiston tulokset on muodostettu tästä perusraportista. Tilastollinen tapa kuvata aineistoa on luotettava sikäli, että se ei anna mahdollisuutta tulkinnalle ja osoittaa tarkkoja ja yksityiskohtaisia kuvauksia tuloksista.

Tutkimuksessa rakennettiin mittari käyttäen edellä kuvattua kohdejoukkoa sekä aineistonkeruun ja –analyysin tapoja. Mittarin tarkoituksena oli mitata sosiaalista pääomaa vahvistavia käytänteitä. Mittari rakentui tutkimuksen kahden vaiheen kautta edeten laadullisesta vaiheesta määrälliseen vaiheeseen. Alun perin tutkimusta lähdettiin työstämään rakentamalla sosiaalisen pääoman teoreettista viitekehystä, minkä oli tarkoitus johdattaa tutkimusaiheeseen. Aikomus oli laatia opiskelijoille kyselylomake muodostuen avoimista kysymyksistä, päämääränä selvittää sosiaalista pääomaa ilmentäviä käytänteitä. Tutkimuksen alkuperäinen ajatus osoittautui mahdottomaksi, koska tarpeen oli ensin selvittää, mitä sosiaalinen pääoma käsitteenä merkitsee oppilaitoksen opiskelijoille.

Tutkimuksen toteutustapa palveli mittarin rakentamista. Keino lähestyä sosiaalista pääomaa käsiteanalyysin avulla osoittautui toimivaksi ja todennäköisesti ainoaksi tavaksi luoda pohja tutkimuksen tuloksena kehitetylle mittarille. Käsiteanalyysin käyttäminen palveli ensinnäkin tutkimuksen teoreettiseen viitekehukseen perehtymistä sekä sen luomista. Käsiteanalyysin avulla tehty aineiston rajaus ohjasi tutkimusta sen sisällön kannalta oikeaan suuntaan. Toteutettu haastattelu käsitteen empiiristen tarkoitteiden nimeämiseksi oli oivallinen tapa kerätä mittariin kokemuksia ja ajatuksia sosiaalisen pääoman ominaispiirteitä vahvistavista käytänteistä rajatussa ympäristössä. Sosiaaliseen pääomaan liitettävien arkimerkitysten selvittämiseksi haastattelu osana käsiteanalyysia oli merkittävä osa tutkimuksen toteuttamista.

Vaikka käsiteanalyysi oli tutkimuksen ehdottomasti suuritöisin vaihe, sen huolellinen työstäminen selvensi käsitettä, ohjasi tutkimuksen kulkua sekä ennen kaikkea helpotti tutkimuksen toisen vaiheen työstämistä. Tutkimuksen tuloksena syntynyt mittari on käsiteanalyysin vaiheiden seuraamisen sekä aineiston analyysin tulos. Tutkimuksen toisessa vaiheessa mittari testattiin sekä toteutettiin kyselylomakkeena keräten näin ai-

neistoa kertomaan sosiaalista pääomaa vahvistavien käytänteiden määrällisen tuloksen. Mittarissa määritellyt käytänteet ovat sellaisenaan ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kuvaamia. Ajateltaessa käytänteitä mittarin lisäksi tutkimuksen tuloksena, tutkimuksen luotettavuutta lisännee se, että ne perustuvat täysin kohdejoukon kuvaukseen.

Tutkimus on validi, koska siinä on mitattu mitä oli tarkoitus. Sosiaalinen pääoma – käsitteen empiiriset tarkoitteet on onnistuttu nimeämään arkisella tasolla toimiviksi käytänteiksi. Nämä käytänteet on siirretty mittariin eli kyselylomakkeeseen. Tutkimus on reliaabeli, sillä siihen osallistuneet ovat riittävä edustus kohdejoukosta. Tutkimus on toistettavissa. Kuitenkin, saman tuloksen saavuttamiseen tutkija ei usko, sillä mittarissa esitetyt väittämät ovat sekä kokemus- että tunneperäisiä, jolloin se konteksti, jossa vastaaja vastaushetkellä on, vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin.

Tutkimuksen tuloksissa on yhteneväisyyksiä tutkimuksen teoreettisessa viitekehysessä esitettyjen sosiaalisen pääoman seurausten kanssa. Teoreettisessa viitekehysessä sosiaalisen pääoman seuraukset on jaoteltu me-henkeen ja osallisuuteen, yhteistyön helpotumiseen ja päämäärien saavuttamiseen, tiedonkulun parantumiseen, voimavaraan ja hyvinvointiin. Samojen otsikointien alle on mahdollista luokitella tutkimuksen tulokset, sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet, jotka johtavat näihin seurauksiin. Tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa on syytä pohtia, voidaanko sosiaalisella pääomalla selittää erilaisia syy-seuraussuhteita. Tutkimuksen tuloksista voi päätellä, että kuvatut käytänteet edistävät tutkimuksen käsiteanalyysissa kuvattujen sosiaalisen pääoman seurausten saavuttamista. Amk-opiskelijoiden kuvaamien sosiaalisen pääoman ominaispiirteisiin liittyvien käytänteiden yhteys käsiteanalyysin löydöksiin sosiaalisen pääoman seurauksista ovat melko hyvin yhteensopivia. Tutkimuksen molempien vaiheiden tulokset tukevat ja täydentävät toisiaan vaikuttaen näin myös tutkimuksen luotettavuuteen.

6.2 Johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitkä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet ammattikorkeakoulun opiskeluyhteisössä opiskelijoiden kuvaamina.

Tutkimuksen tavoitteena oli luoda mittari, kyselylomake mittamaan sosiaalista pääomaa vahvistavia käytänteitä.

Tutkimustehtävät olivat seuraavat:

Mitä sosiaalinen pääoma on ammattikorkeakoulun opiskelijayhteisössä opiskelijoiden kuvaamana?

Mitkä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet ammattikorkeakouluopiskelijoiden mielestä ?

Koska tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa luotiin tutkimuksen teoreettinen viitekehys, vastattiin siinä myös kysymyksiin sosiaalisen pääoman ominaispiirteistä, lähikäsitteistä, ennakkoehdoista ja seurauksista. Sosiaalisen pääoman ominaispiirteiksi tutkimuksessa nimettiin sosiaalinen verkosto, luottamus, normit, yhteisö ja vastavuoroisuus. Sosiaalisen pääoman lähikäsitteiksi löydettiin inhimillinen pääoma, yhteisöllisyys sekä kansalaisyhteiskunta sisältäen kansalaishyveet. Sosiaalisen pääoman ennakkoehdoksi nimettiin vuorovaikutus. Seurauksiksi sosiaaliselle pääomalle löydettiin me-henki ja osallisuus, yhteistyön helpottuminen ja päämäärien saavuttaminen, tiedonkulun parantuminen, voimavara ja hyvinvointi.

Tutkimuksessa selvitettiin, mitä sosiaalinen pääoma on ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kuvaamana, eli tutkimus vastasi tarkoitukseensa. Sosiaalinen pääoma opiskelijoiden kuvaamana on joukko erilaisia käytänteitä, tapoja, tilanteita, asioita ja rakenteita, tunteita ja kokemuksia, jotka vaikuttavat sosiaalisen verkoston, luottamuksen, normien, yhteisön ja vastavuoroisuuden vahvistumiseen. Nämä käytänteet on kuvattu luodun mittarin, kyselylomakkeen väittiminä ja niitä on yksityiskohtaisesti tarkasteltu tutkimuksessa. Tutkimuksen määrällisen aineiston tulokset osoittavat, mitkä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet ammattikorkeakouluopiskelijoiden mielestä. Tutkimus saavutti tavoitteensa.

6.3 Arvio tutkimuksen merkityksestä

Ammattikorkeakoululle, jossa tutkimus toteutettiin tutkimus antaa tiedon siitä, mitä opiskelijoiden kuvaamina ovat ne käytänteet ja olosuhteet, jotka vahvistavat sosiaalista verkostoa, luottamusta, normeja, yhteisöä ja vastavuoroisuutta, toisin sanoen sosiaalista pääomaa. Näiden käytänteiden ja olosuhteiden huomioiminen antaa ymmärrystä opiskelijoiden kokemuksesta. Käytänteitä vaalimalla, ottamalla ne huomioiduksi ja osaksi omaa arkista työtä, ammattikorkeakoulussa on mahdollista kannatella mittarissa esitet-

tyjä elementtejä ja vahvistaa ja ylläpitää kaikille osallisille yhteistä sosiaalista pääomaa. Mittarissa esitetyt käytänteet ja olosuhteet voivat näin toimia kehittämisen välineenä.

Tutkimuksessa ei tehdä johtopäätöksiä siitä, missä määrin mittarissa esitetyt käytänteet käytössä edistävät osallisuutta, helpottavat yhteistyötä, parantavat tiedonkulkua jne. Kuitenkin voidaan ajatella, että opiskelijoiden kokiessa kuuluvansa ammattikorkeakoulun sosiaaliseen verkostoon, tuntien luottamusta, tiedostavan ammattikorkeakoulun normit ja tuntien olevansa osana yhteisöä nauttien vastavuoroisuuden tuomista vaikutuksista, on heillä mahdollisuus päästä osalliseksi sosiaalisen pääoman seurauksista. Tämä edellyttää kuitenkin sosiaalista pääomaa vahvistavien ja ylläpitävien käytänteiden merkityksen huomioimista sekä niiden ylläpitämistä osana ammattikorkeakoulun arkea.

Lisäksi ammattikorkeakoulu, jossa tutkimus toteutettiin voi käyttää tutkimuksen tuloksia ammattikorkeakoulun markkinoinnin välineenä, sillä tutkimus antaa tietoa siitä, mitkä käytänteet saattavat olla ammattikorkeakoululle yksilöllisiä. Tulosten perusteella ammattikorkeakoulun pieni koko sekä pienet ryhmien koot koetaan vahvistavan ammattikorkeakoulun sosiaalista verkostoa, tekevän yhteisöstä tiiviimmän, lisäävän yhteenkuuluvuuden tunnetta jne. Ammattikorkeakoulun koko osoittautui merkittäväksi myös siinä, että opettajien ja opiskelijoiden suhteet ovat tiiviimmät, opettajat ovat helposti tavoitettavissa ja lähestyttävissä sekä opettajat muistavat opiskelijat nimeltä. Onko opettajien mahdollista kovin paljon isommissa ammattikorkeakouluissa muistaa opiskelijoiden nimiä tai olla yhtä helposti saavutettavissa, edes samassa rakennuksessa? Opiskelun edetessä verkko-opetukseen sekä suurempiin kampuksiin, onkin syytä pohtia, vähentääkö tämä muutos sosiaalista verkostoa vahvistavaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Missä määrin tutkimusympäristönä toimivan kokoisia pienempiä ammattikorkeakouluja tulevaisuudessa enää on?

Luottamus ja arvot ovat tutkimuksen tulosten mukaan vahvasti läsnä ammattikorkeakoulun arjessa. Tätä tulosta ammattikorkeakoulu voi hyödyntää, mikäli sillä on tarvetta profiloitua edelleen omalla alallaan. Luottamusta lisääviä käytänteitä tarkasteltaessa voidaan pohtia onko luottamus ammattikorkeakoulussa arvona vai onko arvo luottamusta? Luottamuksen ollessa arvona ammattikorkeakoulussa, voidaanko silloin ajatella, että luottamus on ammattikorkeakoulun normi? Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä esitettiin kirjallisuuteen perustuen samaa pohdintaa: luottamus, normit ja vastavuoroisuus ovat hyvinkin sisäkkäin arkisissa käytänteissä.

Tutkimus on hyödynnettävissä ammattikorkeakoulussa toimivassa To Care, To Dare, To Share –syrjäytymisen ehkäiseminen ammattikorkeakouluopinnoissa –projektissa. Projekti on kumppanuushanke, jossa osallisena on useita Suomen ammattikorkeakouluja. Projektin tavoitteiksi on asetettu mm. opiskelijoiden osallisuutta ja muuta tukea edistävän ilmapiirin kehittäminen ja välittämisen ilmapiirin luominen sekä näiden kautta opinnoista syrjäytymisen ehkäiseminen. Projektin mainitulla tavoitteella lienee yhteys sosiaaliseen pääomaan olettaen, että sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet luovat välittävää ilmapiiriä. Projekti voi edistää käytänteiden vahvistamista edelleen ammattikorkeakoulussa, jossa tutkimus toteutettiin. Lisäksi projektin on mahdollista levittää tutkimusta kumppanuus –ammattikorkeakouluille, joissa voidaan joko tarkastella tutkimuksessa luotua mittaria ja pohtia esitettyjen käytänteiden soveltuvuutta tai ilmentymistä omassa ammattikorkeakoulussa tai luoda mittarin perusteella omalle ammattikorkeakoululle soveltuva mittari.

Ammattikorkeakoulu, jossa tutkimus toteutettiin sekä muut ammattikorkeakoulut ja oppilaitokset voivat hyödyntää tutkimuksen tuloksia. Samoin tutkimuksen tuloksia voivat hyödyntää mitkä tahansa yhteisöt tai organisaatiot. Tutkimuksen tulokset antavat merkityksen niille pienille ja osittain huomaamattomille asioille ja tavoille toimia, jotka kuitenkin ovat tärkeitä ja olennaisia. Nämä pienet tärkeät asiat saavat merkityksensä usein vasta joko silloin kun ne on ylös kirjoitettu tai silloin kun niitä ei ole, jolloin niiden puutteesta kärsitään. Näiden käytänteiden ja tapojen merkityksen olennaisuuden huomioiminen on tärkeää muuallakin kuin tämän tutkimuksen toteuttamisen ympäristössä. Tutkimuksen perusteella on mahdollista seurata hyväksi havaittuja käytänteitä, joihin ei niiden tavanomaisuuden vuoksi tule kiinnitettyä huomiota, mutta myös lähteä kannattelemaan niitä käytänteitä, joiden olemassaoloa tai merkitystä ei ole ymmärretty. Lähes kaikissa sosiaalista pääomaa vahvistavissa käytänteissä korostui kohtaamisen merkitys. Sosiaalista verkostoa vahvistaa henkilöiden helppo tavoitettavuus ja lähestytettävyys sekä se, että henkilöt tuntevat toisensa nimeltä. Luottamusta herättää joustavuus, kannustus ja kuunteleminen. Normeja ylläpitää ja vahvistaa tervehtiminen, päivittäinen toisten kuuleminen ja ymmärtäminen, avoimuus, auttaminen, ystävällisyys, kasvokkainen vuorovaikutus, toisista huolehtiminen sekä toisen hyvinvoinnista välittäminen. Vastavuoroisuutta vahvistaa ympäristö, jossa ei tarvitse kilpailla, tuen saaminen, toisesta huolehtiminen, kuulumisten kyseleminen ja toisten huomioiminen. Hyvää ilmapiiriä korostettiin useassa eri yhteydessä sosiaalisen pääoman ominaispiirteitä vahvistavaksi tekijäksi. Hyvä ilmapiiri voidaan nähdä myös edellytyksenä sille, että esitettyjen sosiaa-

lista pääomaa vahvistavien käytänteiden olemassaolo ja ylläpitäminen on edes mahdollista. Vaikea kuvitella, että sosiaalista pääomaa on mahdollista vahvistaa ilman ilmapii-riä, joka sallii sosiaalista pääomaa vahvistavien käytänteiden esiintymisen.

Opetuksessa ja koulutuksessa tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää esimerkiksi suunniteltaessa ja kehiteltäessä opetusmenetelmiä ja erilaisia tapoja järjestää opetusta. Tulosten mukaan tiimityöt lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta, auttavat verkostoitumaan, saavuttamaan päämääriä sekä toimivat keinona jakaa ajatuksia ja ideoita. Erilaisten tehtävien tekemisessä tiimityöt ovat oiva tapa vahvistaa sosiaalista pääomaa. Tulosten mukaan tiimityöt vaihtuvilla ryhmillä tuovat lisäarvoa opiskeluun. Moniammatilliseen ajatteluun ohjaisivat tiimityöt eri koulutusohjelmien välillä. Kasvokkainen lähiopetus ja siinä etenkin keskusteleva ja vastavuoroinen opetustyyli lisäävät tulosten mukaan vasta- vuoroisuutta sekä opiskelijoiden kanssakäymistä. Opetuksessa käytännön esimerkkien käyttäminen lisännee opiskelijoiden luottamusta opettajien osaamiseen, sillä tutkimuk- sen tulokset osoittavat, että opettajien työhistoria muussa kuin opetustyössä herättää luottamusta opetuksessa. Tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että huomiota kannattaa kiinnittää erilaisten ohjeistuksien yhdenmukaisuuteen, jotta koulu- työhön liittyvät tavat koetaan kaikille tasapuoliseksi ja selkeiksi noudattaa. Koulutusor- ganisaatiota tutkimus saattaa auttaa oivaltamaan opiskelijayhdistysten merkityksen opiskelijoille. Tutkimuksessa opiskelijayhdistyksen toiminta korostui luottamusta herät- tävänä, yhteistoimintaa lisäävänä sekä osallistumista ja vaikuttamista mahdollistavana.

Tutkimuksella ei ole tieteelle merkitystä. Tutkimus ei tuo uutta tietoa sosiaalisesta pää- omasta eikä pyri sosiaalista pääomaa sellaisenaan mittaamaan. Tutkimuksen merkitys on tavassa pyrkiä tuomaan näkyviin niitä arkisia käytänteitä, joilla voidaan olettaa ole- van yhteyttä sosiaalisen pääoman ominaispiirteisiin ja tätä kautta sosiaaliseen pää- omaan.

Tutkimuksessa rakennettu mittari ei sellaisenaan ole siirrettävissä muuhun ympäristöön. Väittämien muotoilu vastaamaan tutkimusympäristöä mahdollistaa mittarin tulosten vertailun eri yhteisöjen, esimerkiksi koulutusorganisaatioiden välillä. Mittarin kehittä- misen kaavaa on mahdollista noudattaa, mikäli halutaan löytää tietyille yhteisölle omi- naiset sosiaalisen pääoman ominaispiirteiden ilmenemisen muodot. Tällöin kannattanee toteuttaa ensin haastattelu, jonka aineiston perusteella pystytään luomaan kuhunkin yh- teisöön sopiva mittari. Tutkimuksessa kehitelty mittari voi siis toimia pohjana tai malli-

na, jota muokkaamalla ja seuraamalla mittarin kehittelyä on eri yhteisöjen mahdollista saada eksaktia tietoa omasta kohteestaan. Mittarin merkityksen näkyminen edellyttää sen käyttöönottoa. Mittaria on mahdollista käyttää sellaisenaan siinä ympäristössä, mihin se on luotu. Kyselylomakkeen käyttö voisi jatkua säännöllisesti toteutettuna esimerkiksi vuosittain. Tämä mahdollistaisi sosiaalisen pääoman elementtien merkitysten muutosten tarkkailun sekä mahdollisuuden tehdä havaintoja uusista sosiaalisen pääoman ominaispiirteille ominaisista käytänteistä.

6.4 Ideoita jatkotutkimukselle

Jatkotutkimukselle nähdään erilaisia mahdollisuuksia. Ideat keskittyvät sosiaalista pääomaa vahvistavien käytänteiden nimeämiseen eri alojen ammattikorkeakouluissa, sosiaalista pääomaa vahvistavien käytänteiden tarkasteluun eri yhteisöissä, esimerkiksi työyhteisöissä, sosiaalista pääomaa vahvistavien käytänteiden nimeämiseen yhteisön kahden tai suuremman määrän eri joukkojen nimeäminä sekä luodun mittarin käyttäminen opinnoista syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Tutkimus toteutettiin sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulussa, mikä oletettavasti toi oman leimansa tutkimuksen tuloksiin. Jatkotutkimuksen kohteena voisi olla sosiaalista pääomaa vahvistavien käytänteiden tarkastelu eri alojen ammattikorkeakouluissa. Samalla mahdollistuisi vertailu eri aloille suuntautuvien opiskelijoiden kuvaamille sosiaalista pääomaa vahvistaville käytänteille. Olisi mielenkiintoista toteuttaa samanlainen tutkimus esimerkiksi miesvaltaiseen ammattiin valmistavassa ammattikorkeakoulussa.

Tutkimus antaa pohjan tarkastella sosiaalista pääomaa vahvistavia käytänteitä. Tätä mahdollisuutta voisi käyttää eri yhteisöjen nimeämien käytänteiden tarkasteluun. Tämä tutkimus toteutettiin ammattikorkeakoulussa ja sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet määrittelivät opiskelijat. Olisi mielenkiintoista tarkastella, mitä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet ammattikorkeakoulun henkilöstön määrittelemänä. Sosiaalista pääomaa vahvistavia käytänteitä voisi jatkotutkimuksena pohtia työyhteisöjen näkökulmasta. Mitä ovat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet työyhteisössä? Tällöin mahdollistuisi sosiaalista pääomaa vahvistavien käytänteiden tarkastelu eri työyhteisöissä. Vertailujen ja koosteiden avulla voisi tarjoutua mahdollisuus määrittellä ja tarkastella niitä tekijöitä, jotka lisäävät työyhteisön jäsenten sitoutumista, työssä jaksamista, saavat

yhteisön voimaan paremmin ja lisäävät motivaatiota. Eräänlainen win-win –asetelma olisi tässä mielenkiintoinen.

Aiheena jatkotutkimukselle on myös sosiaalista pääomaa vahvistavien käytänteiden tarkastelu yhteisöissä, joissa vaikuttaa kaksi tai useampi eri rooleista muodostuvaa ryhmää, esimerkiksi ammattikorkeakoulun opiskelijat ja henkilöstö tai sosiaali- tai terveydenhuoltoyksikön henkilöstö ja asiakkaat edellyttäen, että asiakkaat vaikuttavat jonkin aikaa yhteisössä (nuorisokodit, erityisryhmien asumispalvelut, pidempiaikainen laitoshoido ym.). Tässä jatkotutkimuksen aiheessa olisi mahdollista tarkastella saman yhteisön eri ryhmien kokemuksia sosiaalista pääomaa vahvistavista käytänteistä. Tällöin mahdollistuisi myös näiden kokemusten vertailu. Mainitun jatkotutkimusaiheen kautta olisi mahdollista tarkastella, miten tietyn yhteisön toimintaa olisi mahdollista kehittää niin, että sen jäsenet pääsisivät osallisiksi myös yhteisössä yhteisesti koetusta sosiaalisesta pääomasta. Oletuksena tässä on, että yhteisön molemmilla tai useammilla ryhmillä on omat sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet mutta myös joitakin koko yhteisöä koskevia käytänteitä. Oletuksena on lisäksi, että mikäli yhteisössä olisi enemmän myös yhteisiä sosiaalista pääomaa vahvistavia käytänteitä, edistäisi se yhteisen sosiaalisen pääoman lisäksi myös molempien ryhmien ”yksityistä” sosiaalista pääomaa. Tulos voisi olla merkittävä esimerkiksi ristiriitojen vähentämisessä, väärinkäsitysten välttämässä ja yhteisten tavoitteiden toteuttamisessa.

Onko liioiteltua nähdä tutkimus keinona kehittää ammattikorkeakouluopiskelijoiden opinnoissa jaksamista? Sosiaalisen pääoman hyvinvointiin, osallisuuteen ja tavoitteiden saavuttamiseen liittyvät seuraukset osoitettiin sekä tutkimuksen käsiteanalyysissä että määrällisen tutkimuksen tuloksissa. Tutkimuksen merkitys voidaan nähdä yhtenä esityksenä ja mahdollisuutena lisätä opiskelijoiden hyvinvointia, edistää opintojen suunniteltua etenemistä sekä vähentää opinnoista syrjäytymistä. Kiehtova jatkotutkimuksen aihe on luodun mittarin käyttäminen opinnoista syrjäytymisen ehkäisyssä. Koska sosiaalisella pääomalla on yksilön kannalta oleellisia vaikutuksia, voidaan mittaria käyttää koulutusorganisaatioissa myös löytämään joukosta ne henkilöt, jotka eivät koe tulevaisuutta osalliseksi sosiaalisesta pääomasta opiskeluyhteisössään eli eivät ilmoita samanmielisyyttään positiivisessa muodossa esitetyille väittämille. Tämä edellyttää, että kyselylomakkeen vastaajien anonymiteetista luovutaan eli tutkijalle jää jälki kunkin vastaajan vastauksista. Tällöin voidaan kuitenkin myös pohtia, koostuvatko vastaajat vain niistä vastaajista, jotka ovat väittämän kannalta pääsääntöisesti samanmielisiä. Kuitenkin,

tämänkin tutkimuksen tuloksista selvisi, että vastaajien joukossa oli myös henkilöitä jotka olivat positiiviseen muotoon esitettyjen väittämien kanssa täysin eri mieltä. Näiden vastaajien poimiminen vastaajien joukosta saattaisi antaa tärkeää tietoa siitä, miksi heidän kokemuksensa on erimielinen väittämän kanssa. Tämä tarkastelu voisi johtaa opiskelijan henkilökohtaiseen kohtaamiseen sekä eri keinojen käyttämiseen, jotta opinnojen eteneminen tulisi turvatuksi. Tulevatko kaikki ne opiskelijat, joiden opinnot syystä tai toisesta ovat vaarassa keskeytyä löydetyksi ja voisiko kehitetty mittari olla yksi tapa muiden joukossa, jotta opinnoista syrjäytyminen olisi vältettävissä? Jatkotutkimuksen aiheena tällöin voisi olla: sosiaalista pääomaa vahvistavat käytänteet opiskelijan opinnoista syrjäytymisen ehkäisemisessä.

LÄHTEET

Antikainen, A., Rinne, R., Koski, L. 2000. Kasvatussosiologia. Helsinki:WSOYpro.

Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Tampere:Tampere University Press.

Harju, A. 10.12.2004. Osallisuus. (www-dokumentti).

http://www.kansalaisfoorumi.fi/sivu.php?artikkeli_id=262. (luettu 24.10.2009).

Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki:Edita.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki:Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki:Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2008. Tilastolliset menetelmät. Helsinki:WSOYpro.

Hyypä, M. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä –sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Hyypä, M. 2002. Kuorossa elämä pitenee. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) 2002. Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi –näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä:PS-Kustannus, 28-59.

Hyypä, M. 2005. Me –hengen mahti. Jyväskylä:PS-Kustannus.

Ilmonen, K. (toim.) 2000. Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä:SoPhi.

Ilmonen, K. 2004. Sosiaalinen pääoma: uusi ihmeikäsite vai käyttökelpoinen hypoteesi. Teoksessa Rahkonen, K. (toim.) 2004. Sosiologisia nykykeskusteluja. Helsinki:Gaudeamus, 99-142.

Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.) 2001. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki:WSOY.

Jauhiainen, R. & Eskola, M. 1994. Ryhmäilmiö. Helsinki:WSOY.

Järvinen, P. & Järvinen, A. 2004. Tutkimustyön metodeista. Tampere:Opinpajan kirja.

Johansson, J-E. 2001. Sosiaalisen pääoman tasapaino. Verkoston tiiviys välineellisten hyötyjen ja yhteistyön edellytysten selittäjänä julkisessa organisaatiossa. Teoksessa Kajanoja, J. & Simpura, J. (toim.) 2001. Sosiaalinen pääoma: Globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Helsinki:Stakes, 139-158.

Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos www-sivut. (www-dokumentti).

<http://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/ryhmaviesti/prosessi/normit.html>.

(luettu 17.11.2009).

Kajanoja, J. 1999. Sosiaalisen pääoman merkitys. Snellman-instituutin B-sarja 42 / 1999. Kuopio:Snellman-instituutti.

Kajanoja, J. & Simpura, J. (toim.) 2001. Sosiaalinen pääoma: Globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Helsinki:Stakes,13-21.

Kankainen, T. & Salminen,V. 12.1.2009 (viimeisin muutos). Sosiaaliset verkostot. Jyväskylän yliopisto, kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. (www-dokumentti). <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaaliset-verkostot>. (luettu 17.11.2009).

Kaunismaa, P. 2000. Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Ilmonen, K. (toim.) 2000. Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä:SoPhi, 119- 143.

Kauppila, R. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä:PS-Kustannus.

Kotakari, U. & Rusanen, T. 1996. Mihin kansalaiset turvautuvat. Teoksessa Matthies A-L., Kotakari, U., Nylund, M. 1996. Välittävät verkostot. Tampere:Vastapaino, 177-189.

Kurki, L. 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa Kurki L. & Nivala E. (toim.) 2006. Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen – johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere:Tampere University Press, 115-186.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere:Vastapaino.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede Vol. 11. no 1/-99. Helsinki:Sairaanhoidajien koulutussäätiö.

Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Tampere:Vastapaino.

Leino, M. 2006. Koulun kautta kansalaiseksi –kollektivismiin ja individualismiin ristiriitaa. Teoksessa Kurki, L. & Nivala, E. 2006. Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen – johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere:Tampere University Press, 193-242.

Leino-Kilpi, H., Walta, L., Helenius, H., Vuorenheimo, J., Välimäki, M. 1994. Hoidon laadun mittaaminen. Potilaslähtöisen hyvän hoito –mittarin kehittäminen ja mittarilla saadut tulokset. Helsinki:Stakes.

Metsämuuronen, J. 2000. Tilastollisen kuvauksen perusteet. Metodologia –sarja 2. Helsinki:International Methelp Ky.

Miettinen, R., Toikka, K., Tuunainen, J., Lehenkari, J., Freeman, S. 2006. Sosiaalinen pääoma ja luottamus innovaatioverkoissa. Tutkimusraportteja 9. Helsinki: Helsingin yliopiston toiminnan teorian ja kehittävän työtutkimuksen yksikkö, kasvatustieteen laitos.

Möttönen, S. 2002. Kunnat, järjestöt ja paikallinen verkosto. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) 2002. Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi –näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä:PS-kustannus,112-135.

Nuopponen, A. 2003. Käsiteanalyysi asiantuntijan työvälteenä. Teoksessa Koskela, M. & Pilke, N. (toim.) *Kieli ja asiantuntijuus*. Jyväskylä:Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys (AfinLa), 13-24.

Poikela, E. (toim.) 2005. *Oppiminen ja sosiaalinen pääoma*. Tampere:Tampere University Press, 9-27.

Pulkkinen, L. 2002. *Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä:PS-Kustannus.

Puusa, A. 2008. Käsiteanalyysi tutkimusmenetelmänä. Tieteellinen artikkeli. *Premissi*. 4 / 2008. Helsinki:Suomen sairaanhoitajaliitto ry./Fioca Oy, 36-43.

Ruuskanen, P. 2001. *Sosiaalinen pääoma –käsitteet, suuntauksat ja mekanismit*. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Ruuskanen, P. (toim.) 2002. *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi –näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille*. Jyväskylä:PS-Kustannus.

Ruuskanen, P. 2007. *Sosiaalisella pääomalla selittäminen*. Teoksessa Alanen, L., Salminen, V-M., Siisiäinen, M. (toim.) 2007. *Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 11-38.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E., Saari, S. 1996. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki:Kirjayhtymä.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki:Tammi.

Tuominen, P., Koskinen-Ollonqvist P., Rouvinen-Wilenius, P. Ei päiväystä. *Terveyden edistämisen hyvät käytännöt. Hyvät käytännöt kirjallisuuteen ja käytännön hankkeisiin perustuvan tarkastelun kohteena.* (www-dokumentti). http://www.health.fi/content/files/Hyvät_kaytannot.pdf. (luettu 5.11.2009).

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2002. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. (www-dokumentti). <http://www.tenk.fi/JulkaisutjaOhjeet/htkfi.pdf>. (luettu 10.10.2009).

Valli, R. 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä:PS-Kustannus.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki:Kirjayhtymä.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Walker, L. & Avant, K. 1992. Teoria –avain hoitotyöhön. Alkuperäinen englanninkielinen painos: Appleton & Lange. Suomenkielinen julkaisu: Helsinki:Sairaanhoitajien koulutussäätiö.

Woolcock, M. 2001. Sosiaalinen pääoma: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa Kajanoja, J. & Simpura, J. (toim.) 2001. Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Helsinki:Stakes, 25-49.

LIITTEET

Liite 1. Mittari

SOSIAALISTA PÄÄOMAA VAHVISTAVAT KÄYTÄNTEET AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Vastaa alla oleviin kysymyksiin arvioimalla väittämiä asteikolla 1-5 niin, että 1=täysin eri mieltä ja 5=täysin samaa mieltä. Kysymykset 6, 11, 16, 19 ja 23 ovat avoimia kysymyksiä. Vastaa niihin omin sanoin.

1) Yhteenkuuluvuuden tunne: Sosiaalinen verkosto rakenteena

	1	2	3	4	5
Ammattikorkeakoulun pieni koko lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta	☐	☐	☐	☐	☐
Ammattikorkeakoulun opiskelijaryhmien pienet koot lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta	☐	☐	☐	☐	☐
Ammattikorkeakoulun pienen koon vuoksi opettajilla on läheisempi suhde opiskelijoihin	☐	☐	☐	☐	☐
Ammattikorkeakoulun pienen koon vuoksi koulussa on tiiviit suhteet	☐	☐	☐	☐	☐

2) Yhteenkuuluvuuden tunne: Sosiaalinen verkosto kokemuksena

	1	2	3	4	5
Ammattikorkeakoulussa opiskelevilla on oma yhteneväinen ajatusmaailmansa	☐	☐	☐	☐	☐
Koen yhteisöllisyyttä ammattikorkeakoulun sosiaalisessa verkostossa	☐	☐	☐	☐	☐

3) Sosiaaliset suhteet: Opiskelijoiden ohjattu sosiaalinen verkostoituminen

	1	2	3	4	5
Tiimityöt edistävät sosiaalista verkostoitumista	☐	☐	☐	☐	☐
Tiimityöt vaihtuvilla ryhmillä tuovat lisäarvoa opiskeluun	☐	☐	☐	☐	☐
Mikäli tiimitöitä toteutettaisiin eri koulutusohjelmien välillä, lisäksi se verkostoitumista	☐	☐	☐	☐	☐

4) Sosiaaliset suhteet: Opiskelijoiden keskinäiset suhteet

	1	2	3	4	5
Opiskelijoiden välinen yhteistoiminta edistää sosiaalisten suhteiden muodostumista	☐	☐	☐	☐	☐
Opiskelu ammattikorkeakoulussa tuo mukanaan uusia ystäviä	☐	☐	☐	☐	☐
Oman opiskeluryhmän sisällä opiskelijat verkostoituvat keskenään	☐	☐	☐	☐	☐

5) Sosiaaliset suhteet: Opettajien ja opiskelijoiden suhteet

	1	2	3	4	5
Opettajat ovat helposti tavoitettavissa	☐	☐	☐	☐	☐
Opettajat ovat helposti lähestyttävissä	☐	☐	☐	☐	☐
Koen merkittäväksi, että opettajat tuntevat opiskelijat nimeltä	☐	☐	☐	☐	☐

6) Mitkä käytännöt mielestäsi vahvistavat sosiaalista verkostoa ammattikorkeakoulussa?

7)Arvot

	1	2	3	4	5
Ammattikorkeakoulun arvopohja herättää ja vahvistaa luottamusta	O	O	O	O	O
Luottamus näyttäytyy ammattikorkeakoulussa arvona	O	O	O	O	O

8) Luottamus tapana: Luottamus opettajiin

	1	2	3	4	5
Opettajien joustavuus osoittaa luottamusta	O	O	O	O	O
Opettajilta saatu kannustus herättää luottamusta	O	O	O	O	O
Opettajat luottavat opiskelijoihin	O	O	O	O	O
Opiskelijat voivat luottaa siihen, että opettajat kuuntelevat	O	O	O	O	O

9) Luottamus tapana: Luottamusta herättävät ammattikorkeakoulun tavat

	1	2	3	4	5
Opiskelijayhdistyksen kioskin luottamukseen perustuva maksutapa herättää luottamusta	O	O	O	O	O
Ammattikorkeakoulun tilojen lukitsemattomuus herättää luottamusta	O	O	O	O	O
Ammattikorkeakoulussa voi luottaa siihen, että tarvittaessa saa apua	O	O	O	O	O

10) Luottamus opetukseen ja opettajien osaamiseen

	1	2	3	4	5
Opiskelijat voivat luottaa siihen, että opetus on ammattitaitoista	O	O	O	O	O
Opettajien työhistoria muussa kuin opetustyössä herättää luottamusta opetuksessa	O	O	O	O	O

11) Mitkä käytänteet mielestäsi vahvistavat luottamusta ammattikorkeakoulussa?**12) Normit päivittäisessä kanssakäymisessä**

	1	2	3	4	5
Ammattikorkeakoulun normina on tervehtiminen	O	O	O	O	O
Ammattikorkeakoulun normina on päivittäinen toisen kuuleminen ja ymmärtäminen	O	O	O	O	O
Ammattikorkeakoulun normina on avoimuus	O	O	O	O	O
Ammattikorkeakoulun normina on toisten auttaminen	O	O	O	O	O
Ammattikorkeakoulun normina on ystävällisyys	O	O	O	O	O
Ammattikorkeakoulun normina on kasvokkainen vuorovaikutus	O	O	O	O	O

13) Huolenpito

	1	2	3	4	5
Opiskelutovereiden ollessa poissa pidetään huolta, että annettu materiaali ja tieto kulkevat	O	O	O	O	O
Opiskelutoveriin otetaan yhteyttä hänen ollessaan poissa, jotta varmistetaan, että kaikki on hyvin	O	O	O	O	O
Ammattikorkeakoulussa pidetään huolta toisista	O	O	O	O	O
Ammattikorkeakoulun henkilöstö on aidosti kiinnostunut opiskelijoiden hyvinvoinnista	O	O	O	O	O
Ammattikorkeakoulussa opiskelijat ovat aidosti kiinnostuneita toistensa hyvinvoinnista	O	O	O	O	O

14) Koulutyöhön liittyvät normit: Opiskelukäytäntöihin liittyvät säännönmukaisuudet

	1	2	3	4	5
Kirjallisten tehtävien ohjeistus on yhdenmukaista ja toistuvaa	O	O	O	O	O
Kirjaston pieni koko vaikuttaa siten, että opiskelijat huolehtivat siitä, että myös opiskelutoverit saavat tenttikirjan	O	O	O	O	O
Opiskelijat saavat opettajilta ohjausta opiskelukäytäntöjen rutiineihin	O	O	O	O	O

15) Koulutyöhön liittyvät normit: Kontrolliin liittyvät normit

	1	2	3	4	5
Ammattikorkeakoulussa on tiukka seuranta läsnäoloista	O	O	O	O	O
Opiskelijat tietävät ammattikorkeakoulun säännöistä ja toimintatavoista	O	O	O	O	O
Ammattikorkeakoulun normit liittyvät seurantaan, kuriin ja käytäntöihin	O	O	O	O	O

16) Kuvaile muita ammattikorkeakoulun normeja sekä niitä vahvistavia käytänteitä.**17) Vertaiset yhteisönä**

	1	2	3	4	5
Opiskelijat toimivat vertaistukena toisilleen	O	O	O	O	O
Tiimitehtävät lisäävät vertaisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta	O	O	O	O	O
Opiskelijoiden tenttikahvilat/lukupiirit toimivat yhteisöllisyyttä ja vertaistukea lisäävänä oppimisvälineenä	O	O	O	O	O
Yhteisöön kuulumisen tunnetta lisää ideoiden ja ajatusten jakaminen	O	O	O	O	O
Opiskelijan ollessa poissa yhteisöstään, poissaolo huomataan	O	O	O	O	O

18) Fyysiset rakenteet/tila yhteisön määrittelijänä

	1	2	3	4	5
Pihapiirin vanhustentalot ovat osa yhteisöä	☐	☐	☐	☐	☐
Ammattikorkeakoulun pieni koko vahvistaa yhteisöä	☐	☐	☐	☐	☐
Ruokala tilana vahvistaa yhteisöä	☐	☐	☐	☐	☐
Ruokailu tapahtumana vahvistaa yhteisöä	☐	☐	☐	☐	☐

19) Mitkä käytänteet vahvistavat yhteisöä ammattikorkeakoulussa?**20) Opiskelijoiden yhteiseen päämäärään pyrkimiseen liittyvä vastavuoroisuus**

	1	2	3	4	5
Muistiinpanot tehdään aina opiskelutovereille	☐	☐	☐	☐	☐
Opiskelijoiden keskuudessa halutaan myös toisten pärjäävän opinnoissaan	☐	☐	☐	☐	☐
Ainoastaan oma menestyminen opinnoissa ei ole tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐
Opiskelijoiden kesken ei ole kilpailua	☐	☐	☐	☐	☐
Opiskelutovereilta saadaan tukea	☐	☐	☐	☐	☐
Opiskelijoiden kesken huolehditaan, että kaikki saavat tenttikirjan	☐	☐	☐	☐	☐

21) Vastavuoroisuus opetuksessa

	1	2	3	4	5
Lähiopetus ja kasvokkaisuus lisäävät vastavuoroisuutta	☐	☐	☐	☐	☐
Blackboard toimii vastavuoroisesti	☐	☐	☐	☐	☐
Verkko-opetus on vastavuoroista	☐	☐	☐	☐	☐
Opetusmenetelmät ovat keskustelevia ja vastavuoroisia	☐	☐	☐	☐	☐

22) Vastavuoroisuus talon tapana

	1	2	3	4	5
Ammattikorkeakoulussa huolehditaan toisista vastavuoroisesti	☐	☐	☐	☐	☐
Palautejärjestelmä (opiskelijoiden antama palaute opintokokonaisuuksista) lisää vastavuoroisuutta	☐	☐	☐	☐	☐
Vastavuoroisuutta ilmentää se, että opettajat kysyvät opiskelijoiden vointia, kuulumisia ym.	☐	☐	☐	☐	☐
Ammattikorkeakoulussa tullaan huomioduksi ja huomataan muita	☐	☐	☐	☐	☐
Ammattikorkeakoulussa autetaan toisia	☐	☐	☐	☐	☐

23) Mitkä käytänteet edistävät vastavuoroisuutta ammattikorkeakoulussa?